

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ ΓΕΩΠΟΝΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

**ΑΣΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΠΟΛΗΣ/ΣΥΚΕΩΝ
ΤΗΣ ΠΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΝΑΤΣΙΟΥ

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
ΣΤΑΥΡΙΑΝΗ ΚΟΥΤΣΟΥ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΜΑΙΟΣ, 2019

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ ΓΕΩΠΟΝΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

«ΑΣΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΠΟΛΗΣ/ΣΥΚΕΩΝ ΤΗΣ ΠΕ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ»

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΝΑΤΣΙΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΣΤΑΥΡΙΑΝΗ ΚΟΥΤΣΟΥ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
2019

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα από βάθος καρδιάς να ευχαριστήσω όλους εκείνους που με βοήθησαν στην διεκπεραίωση της εργασίας αυτής. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κ. Σταυριανή Κουτσού, για τη συνεργασία στη συγγραφή της πτυχιακής εργασίας, η καθοδήγηση, η επικοινωνία και οι παρατηρήσεις που μου δόθηκαν ήταν σημαντικοί παράγοντες για την ολοκλήρωση της πτυχιακής εργασίας. Επίσης ευχαριστώ τον κ. Αλέξανδρο Σιμητόπουλο, Αντιδήμαρχο του Δήμου Νεάπολης Συκεών και υπεύθυνο του Τμήματος πεύκων / πρασίνου και πολιτικής προστασίας για τις πολύτιμες πληροφορίες για τον Δήμο, τον κ. Ιωάννη Καμαρλίγκο, υπεύθυνο των λαχανόκηπων του Δήμου για τα στοιχεία του Δημοτικού λαχανόκηπου, τους Παναγιώτη Παναγιωτίδη και Ευαγγελία Φρούτη, τεχνολόγους γεωπόνους του Δήμου για τη συνέντευξη που παραχώρησαν και όλη τη βοήθεια που μου προσέφεραν.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η συμβολή της αστικής γεωργίας, με τη μορφή του Δημοτικού λαχανόκηπου έως κοινωνική δομή, στους πολίτες ενός αστικού κέντρου. Παρουσιάζονται πρακτικές αστικής γεωργίας σε όλο τον κόσμο, καθώς και σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παράλληλα, παρουσιάζεται η αστική γεωργία στις χώρες που συμμετέχουν στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα MADRE. Ως περιοχή έρευνας επιλέχθηκε ο Δήμος Νεάπολης - Συκεών της ΠΕ Θεσσαλονίκης, ο οποίος συμμετέχει στο παραπάνω πρόγραμμα. Σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση της λειτουργίας του συγκεκριμένου Δημοτικού λαχανόκηπου και τα αποτελέσματα της χρήσης του στους συμμετέχοντες. Για το σκοπό αυτό πραγματοποιήθηκε έρευνα μέσω ερωτηματολογίου στους δικαιούχους κηπαρίων και μέσω συνεντεύξεων στους υπεύθυνους γεωπόνους του Δήμου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το διάστημα από 20 Φεβρουαρίου 2019 μέχρι 31 Μαρτίου 2019 σε 62 δικαιούχους. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η ενασχόληση με τον Δημοτικό λαχανόκηπο είναι πολύ ευχάριστη για τους δικαιούχους, βελτιώνει τη ζωή τους σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο και έχει ενσωματωθεί πλήρως στην καθημερινότητά τους.

Λέξεις κλειδιά: Αστική Γεωργία, Πρόγραμμα Madre, Αστικοί λαχανόκηποι, Δήμος Νεάπολης - Συκεών Θεσσαλονίκης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΑΣΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	5
1.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ	5
1.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	6
1.3. Η ΑΣΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	11
1.4. ΤΥΠΟΙ ΑΣΤΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ	14
1.5. ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ.....	15
1.6. ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΕΥΠΑΘΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΟΥΣ ΑΣΤΙΚΟΥΣ ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΟΥΣ.....	17
1.7. ΔΗΜΟΤΙΚΟΙ ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΕ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ MADRE	21
2.1.ΟΡΙΣΜΟΣ MADRE.....	21
2.2. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ.....	22
2.3. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	23
2.4. ΠΥΛΩΝΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ MADRE.....	24
2.5. ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΣΕ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ.....	26
2.5.1. Καινοτομία των γεωργών.....	27
2.5.2. Κοινωνική Καινοτομία.....	30
2.5.3. Καινοτομία των καταναλωτών.....	33
2.5.4. Ακαδημαϊκή Έρευνα	35
2.5.5. Εδαφική Καινοτομία	38
2.5.6. Διακρατική Καινοτομία	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΑΣΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΝΕΑΠΟΛΗΣ - ΣΥΚΕΩΝ ΤΗΣ Π.Ε. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	45
3.1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	45
3.2. ΔΗΜΟΤΙΚΟΙ ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΟΙ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΠΟΛΗΣ - ΣΥΚΕΩΝ.....	48
3.2.1. Δημοτικός Λαχανόκηπος Νεάπολης.....	50
3.2.2. Δημοτικός Λαχανόκηπος Συκεών.....	50
3.2.3. Δημοτικός Λαχανόκηπος Πεύκων	51
3.3. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙΑΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΟΥ ΝΕΑΠΟΛΗΣ - ΣΥΚΕΩΝ.....	53
3.4. ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΡΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥΣ ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΟΥ	56
3.5. ΠΑΡΑΛΑΒΗ ΦΥΤΩΝ ΚΑΙ ΣΠΟΡΩΝ	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	60
4.1. ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ.....	60

4.1.1. Απομαγνητοφώνηση 1ης Συνέντευξης	60
4.1.2. Απομαγνητοφώνηση 2ης Συνέντευξης	63
4.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ	66
4.2.1. Προφίλ των δικαιούχων καλλιεργητών	67
4.2.2. Ερωτήσεις σχετικές με το Δημοτικό λαχανόκηπο	73
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	86
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	89
Ελληνική:	89
Ξένη:	89
Ιστοσελίδες:.....	90
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	93

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 3.1. Δικαιούχοι και κηπάρια ανά λαχανόκηπο. Σελ. 49

Πίνακας 3.2. Φυτά παραγγελίας Μαΐου 2018. Σελ. 58

Πίνακας 3.3. Σπόροι παραγγελίας Μαΐου 2018. Σελ. 58

Πίνακας 4.1. Μέλη νοικοκυριού δικαιούχων.Σελ. 70

Πίνακας 4.2. Μέσος χρόνος (σε ώρες) καλλιέργειας λαχανόκηπου. Σελ. 79

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΣΧΗΜΑΤΑ

- Σχήμα 1.1.** Πρωτοβουλίες αστικής γεωργίας στην Ελλάδα. Δεκέμβριος 2018. Σελ. 13
- Σχήμα 4.1.** Φύλο δικαιούχων. Σελ 67
- Σχήμα 4.2.** Περιοχή διαμονής. Σελ 68
- Σχήμα 4.3.** Περιοχή Καταγωγής. Σελ 69
- Σχήμα 4.4.** Μορφωτικό επίπεδο δικαιούχων. Σελ 69
- Σχήμα 4.5.** Οικογενειακή κατάσταση δικαιούχων. Σελ 70
- Σχήμα 4.6.** Εργασία δικαιούχων "Α". Σελ 71
- Σχήμα 4.7.** Εργασία δικαιούχων "Β". Σελ 71
- Σχήμα 4.8.** Εργασία δικαιούχων "Γ". Σελ 72
- Σχήμα 4.9.** Επάγγελμα δικαιούχων. Σελ 72
- Σχήμα 4.10.** Καθαρό μηνιαίο εισόδημα δικαιούχων. Σελ 73
- Σχήμα 4.11.** Έτος αφετηρίας ενασχόλησης με τον Δημοτικό λαχανόκηπο. Σελ 74
- Σχήμα 4.12.** Σημαντικότερο κίνητρο ενασχόλησης με το Δημοτικό λαχανόκηπο. Σελ 75
- Σχήμα 4.13.** Από πού πληροφορηθήκατε για το Δημοτικό λαχανόκηπο. Σελ 75
- Σχήμα 4.14.** Που έχετε καλλιεργήσει γη στο παρελθόν. Σελ 76
- Σχήμα 4.15.** Με ποιους καλλιεργείτε το κηπάριο σας. Σελ 77
- Σχήμα 4.16.** Πως διαλέξατε τι θα καλλιεργήσετε στο λαχανόκηπο σας. Σελ 77
- Σχήμα 4.17.** Βαθμός γνώσης σχετικά με την καλλιέργεια της γης. Σελ 78
- Σχήμα 4.18.** Είστε ικανοποιημένος/η με την ενασχόληση σας με τον λαχανόκηπο. Σελ 79
- Σχήμα 4.19.** Είναι απαραίτητη η μόνιμη παρουσία γεωπόνου στο λαχανόκηπο. Σελ 81
- Σχήμα 4.20.** Τι είδους μεταφορικό μέσο χρησιμοποιείτε για τη μετάβαση σας στον λαχανόκηπο. Σελ 82
- Σχήμα 4.21.** Βαθμός ικανοποίησης από τους φυσικούς πόρους της περιοχής. Σελ 82
- Σχήμα 4.22.** Βασικά εμπόδια που συναντήσατε στην εγκατάστασή σας στο λαχανόκηπο. Σελ 83
- Σχήμα 4.23.** Γιατί δεν έχετε κοινωνικές επαφές με συγκαλλιεργητές εκτός λαχανόκηπου. Σελ 84

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Εικόνα 1.** Νέα Υόρκη ,εκπαίδευση παιδιών στη λαχανοκομία σε ταράτσα κτηρίου, στα πλαίσια του κινήματος victorygardens. Σελ.7
- Εικόνα 2.** Η.Π.Α Αφίσες για την προώθηση του κινήματος Nationalvictorygardenprogramκατα την διάρκεια του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου. Σελ.8
- Εικόνα 3.** Λαχανόκηπος σε ταράτσα κτηρίου στην Νέα Υόρκη. Σελ.10
- Εικόνες 4-5.** Εγκαταλελειμμένο στρατόπεδο Καρατάσου, Δυτική Θεσσαλονίκη. Πριν και μετά. Σελ.11
- Εικόνα 6.** Εργασίες στον αυτοδιαχειριζόμενο αγρό στο Ελληνικό την Τρίτη 2 Οκτ 2018. Σελ. 12
- Εικόνα 7.** Δημοτικός λαχανόκηπος Αλεξανδρούπολης. Σελ. 18
- Εικόνα 8.** Δημοτικός λαχανόκηπος Θέρμης. Σελ. 19
- Εικόνα 9.** Χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα INTERREGMED. Σελ. 20
- Εικόνα 10.** Πεδία δράσης προγράμματος MADRE. Σελ. 25
- Εικόνα 11.** Πρόγραμμα MenjadorEcologics. Σελ. 27
- Εικόνα 12.** Πυλώνες μεθοδολογίας για το πρόγραμμα "MenjadorsEcologics" Σελ. 29
- Εικόνα 13.** Καλλιέργεια οστρακοειδών στην περιοχή EtangdeThau. Σελ. 30
- Εικόνα 14.** Πυλώνες για το πρόγραμμα "CPIEBassindeThau". Σελ. 32
- Εικόνα 15.** ΠρόγραμμαArplecd'AcriculturaUrbana. Σελ. 33
- Εικόνα 16.** Πυλώνες για το πρόγραμμα "Arplecd'AcriculturaUrbana". Σελ 34
- Εικόνα 17.** Παιδιά με δυσκολίες ακοής ασχολούνται με την κηποτεχνία. Σελ 36
- Εικόνα18.** Πυλώνεςγιατοπρόγραμμα "Educationtogardeningfordeafchildren" Σελ. 37
- Εικόνα19.** Αγροτικό πάρκο BaixLlobregat. Σελ. 38
- Εικόνα 20.** Πυλώνεςγιατοπρόγραμμα "EducationBaixLlobregatAgrarianPark". Σελ.40
- Εικόνα 21.** Παγκόσμιος χάρτης με τις πόλεις που υπογράψανε το σύμφωνο του Μιλάνου. Σελ. 41
- Εικόνα 22.** Πυλώνες για το πρόγραμμα "MilanUrbanFoodPolicyPact".Σελ. 43
- Εικόνα 23.** Χάρτης Δήμου Νεάπολης- Συκεών. Σελ. 44
- Εικόνα 24.** Είσοδος υπόγειου υδρομαστευτικού καναλιού από το 1918-1919 στο Ρετζίκι. Σελ 46
- Εικόνα 25.** Η οδός Παπαναστασίου κατά τη δεκαετία του 1940. Σελ. 47
- Εικόνα 26.** Αίτηση παραλαβής κηπαρίου στο Δήμο Νεάπολης-Συκεών και πρωτόκολλο παραλαβής κηπαρίου. Σελ. 48
- Εικόνες 27-28.** Κάτοψη Δημοτικού λαχανόκηπου Νεάπολης. Κηπάριο Δημοτικού λαχανόκηπου Νεάπολης. Σελ. 49
- Εικόνα 29.** Κάτοψη Δημοτικού Λαχανόκηπου Συκεών. Σελ. 50
- Εικόνα 30.** Κηπάριο Δημοτικού Λαχανόκηπου Συκεών. Σελ. 50
- Εικόνα 31.** Κάτοψη Δημοτικού Λαχανόκηπου Πεύκων. Σελ. 51
- Εικόνα 32.** Κηπάριο Δημοτικού Λαχανόκηπου Πεύκων. Σελ. 51
- Εικόνα 33.** Ετικέτα κιβωτίου με φυτά (λάχανο thunderhead). Σελ. 58

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

- FAO** - Διεθνής Οργάνωση Τροφίμων και Γεωργίας
Η.Π.Α.- Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΠΕΡ.ΚΑ- Περιαστικές Καλλιέργειες
MADRE- Μητροπολιτική Γεωργία για τη Δημιουργία μιας Βιώσιμης Οικονομίας
ΟΗΕ- Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΑΜΕΑ- Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες
ΚΟΙ.Σ.Π.Ε.- Κοινωνικός Συνεταιρισμός Περιορισμένης Ευθύνης
IPA- Μέσο Προενταξιακής Βοήθειας
WWF- Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση
QUNO- Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών Κουάκερ
ΜΚΟ- Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΕΛΣΤΑΤ- Ελληνική Στατιστική Αρχή
Α.Ε.- Ανώνυμη Εταιρία
Α.Τ.Ε.Ι.- Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αστική γεωργία έχει πολλούς ορισμούς, καθώς περιλαμβάνει ένα φάσμα πολλών γεωργικών δραστηριοτήτων και εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου. Ο πιο διαδεδομένος, που χρησιμοποιείται πλέον ευρέως, είναι ο ορισμός που έχει δοθεί από τον FAO - Οργανισμός για τα Τρόφιμα και τη Γεωργία, του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), σύμφωνα με τον οποίο *η αστική γεωργία ορίζεται ως η καλλιέργεια οπωροκηπευτικών προϊόντων και η μικρή εκτροφή ζώων μέσα στον αστικό ιστό καθώς και στις παρυφές της πόλης*¹.

Το φαινόμενο της αστικής γεωργίας είναι διαχρονικό και η εφαρμογή της υπήρχε από τα αρχαία χρόνια σε ένα πρώιμο επίπεδο με λιγότερους αντικειμενικούς σκοπούς απ'ό,τις μέρες μας. Την πρακτική της αστικής γεωργίας την συναντάμε πρώτη φορά στα αστικά κέντρα της αρχαιότητας. Σύμφωνα με τους Viljoen και Bohn (2005) τα πρώτα αστικά κέντρα που αναπτύχθηκε η αστική γεωργία ήταν σε περιοχές όπως η Αίγυπτος, η Βαβυλωνία, η αρχαία Ελλάδα και το Περού². Η αστική γεωργία εμφανίστηκε στα αρχαία χρόνια για να βοηθήσει στη σίτιση των κατοίκων των αστικών κέντρων, με τη λύση διάφορων προβλημάτων που αντιμετώπιζαν στα αρχαία αστικά κέντρα όπως ήταν η έλλειψη νερού.

Στόχος της αστικής γεωργίας είναι η παραγωγή μικρού όγκου αγροτικών προϊόντων για αυτοκατανάλωση, σπάνια για εμπορία, η καλλιέργεια βιολογικών προϊόντων, η κάλυψη ελεύθερου χρόνου σε συνδυασμό με σωματική και δημιουργική ενασχόληση, ο νοσταλγικός παράγοντας του βιώματος του χωριού, καθώς και περιορισμό της αστικής επισιτιστικής κρίσης³. Οι στόχοι της αστικής γεωργίας διαμορφώνονται ανάλογα με την περίοδο και τον τόπο εφαρμογής της. Σήμερα η αστική γεωργία πλέον δεν έχει ως μοναδικό στόχο τον επισιτισμό, όπως συνέβη σε περιόδους πολέμου, αλλά ταυτίζεται στις μέρες μας με βιολογική παραγωγή, το πρασίνισμα των αστικών τοπίων, τη φυσική άσκηση, την επαφή με τη γη, τη διαχείριση αποβλήτων και γενικά τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στην πόλη.

Στη σύγχρονη ιστορία παρατηρούμε την αστική γεωργία να εμφανίζεται στη Γερμανία στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Οι συνεχόμενοι πόλεμοι φτωχοποίησαν τις πόλεις

---

¹FAO 1999 – The state of food insecurity in the world

²Viljoen A και Bohn K. (2005) Continuous productive urban landscapes (CPUL): designing urban architecture for sustainable cities

³Ανθοπούλου Θ., Παρταλίδου Μ., 2014 Αστική Γεωργία: Κοινωνική Ένταξη και Βιώσιμη Πόλη

και υπήρχε δυσκολία στη μεταφορά φαγητού από τις γεωργικές στις αστικές περιοχές. Το αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία των Allotment gardens, τα οποία είχαν εξαιρετικά αποτελέσματα για τη σίτιση των πολιτών⁴. Πρακτικές αστικής γεωργίας άρχισαν να εμφανίζονται σε πολλές χώρες, το 1893 είχαμε τη δημιουργία των Pingree's Potato Patches στο Detroit των Η.Π.Α.⁵. Το 1917 ξεκίνησε το κίνημα Victory Gardens στη Βρετανία και στη συνέχεια στις Η.Π.Α., για τη στήριξη στρατιωτών στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, το συγκεκριμένο κίνημα συνεχίστηκε με τους κήπους της ανακούφισης μετά τον πόλεμο το 1929-1930 και ξεκίνησε πάλι με τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο το 1940-1945⁶. Η αναβίωση της αστικής γεωργίας ξεκίνησε στις αρχές του 1970 σε διάφορες πόλεις σε όλο τον κόσμο με τη μορφή αστικών λαχανόκηπων και συνεχίζεται έως τις μέρες μας.

Η γεωργία διαχρονικά έχει ταυτιστεί με την εργασία των κατοίκων της υπαίθρου. Όμως στη σύγχρονη εποχή, τόσο στις αναπτυγμένες χώρες όσο και στις αναπτυσσόμενες η επαφή των πολιτών με τη γη είχε μειωθεί στο ελάχιστο. Η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού των πόλεων, σε συνδυασμό με τη μετακίνηση του πληθυσμού από την ύπαιθρο σε αυτές καθώς και την αύξηση του βιοτικού επιπέδου, οδήγησε στην εκβιομηχάνιση και επαγγελματοποίηση της γεωργίας.

Στην Ελλάδα, η οικονομική κρίση των τελευταίων χρόνων ήταν η αιτία της εμφάνισης της αστικής γεωργίας. Η δημιουργία λαχανόκηπων από κινήσεις πολιτών ή μέσω δράσης από φορείς όπως δήμοι, είναι η απάντηση για τις επισιτιστικές ανάγκες που δημιουργήθηκαν σε ομάδες πολιτών. Οι πρώτοι οργανωμένοι Δημοτικοί λαχανόκηποι στην Ελλάδα δημιουργήθηκαν από κινήματα πολιτών σε Θεσσαλονίκη και Αθήνα τις αρχές του 2011. Το κίνημα *ΠΕΡ.ΚΑ.*⁷ στο στρατόπεδο Καρατάσου στη δυτική Θεσσαλονίκη και ο *Αυτοδιαχειριζόμενος αγρός στο Ελληνικό*⁸ στην Αθήνα είναι οι δυο πρώτες πρωτοβουλίες πολιτών που έδωσαν το έναυσμα σε Δήμους να ασχοληθούν με την αστική γεωργία και να βοηθήσουν τους πολίτες σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης για τη χώρα.

Η αστική γεωργία εξαπλώθηκε στην Ελλάδα με ραγδαίους ρυθμούς. Η Αττική και η Κεντρική Μακεδονία είναι τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα της Ελλάδας, οπότε εκεί παρατηρούμε το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των πολιτών για Δημοτικούς

---

⁴Robert J. Holmer και Axel W. Drescher (2005) Allotment Gardens of Cagayan de Oro: Their Contribution to Food Security and Urban Environmental Management

⁵<http://historicdetroit.org/building/hazen-s-pingree-monument/> (ανάκτηση 1/2/2019)

⁶Μαρία Παρταλίδου (2013-2014) Κοινωνία και τρόφιμα : Ιστορική αναδρομή στην Αστική Γεωργία

⁷<http://www.perka.org/> (ανάκτηση 8/2/2019)

⁸<https://agroselliniko.blogspot.com/> (ανάκτηση 8/2/2019)

λαχανόκηπους. Η Αττική έχει σύνολο 71 πρακτικές αστικής γεωργίας, ακολουθεί η Κεντρική Μακεδονία με 29 και τρίτη έρχεται η Κρήτη με 11. Συνολικά παρατηρούμε 165 οργανωμένες πρακτικές αστικής γεωργίας σε νομούς όλης της Ελλάδας.⁹

Η οικονομική κρίση σαφώς δεν είναι πρόβλημα μόνο στην Ελλάδα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν ξεκινήσει προγράμματα ενίσχυσης της αστικής γεωργίας όπως είναι το Interreg Mediterranean MADRE. Το πρόγραμμα αυτό μετατρέπει την αστική γεωργία σε μητροπολιτική, ανεβάζει το επίπεδο του επαγγελματισμού και ασχολείται με την παραγωγή, τη διαχείριση, την έρευνα, τη δημόσια πολιτική, την εκπαίδευση και την κοινωνία ως σύνολο. Το πρόγραμμα είναι συγχρηματοδοτούμενο από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, ξεκίνησε σε έξι πόλεις: τη Μασσαλία, το Μονπελιέ, τη Βαρκελώνη, τη Μπολόνια, τα Τίρανα και τη Θεσσαλονίκη (σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο)¹⁰. Ένας από τους πρώτους Δήμους στην Ελλάδα που ασχολήθηκε με την αστική γεωργία την περίοδο της οικονομικής κρίσης είναι ο Δήμος Νεάπολης – Συκεών. Δημιούργησε τρεις λαχανόκηπους τον Ιούλιο του 2012, στις Συκιές, τη Νεάπολη και την περιοχή των Πεύκων, με τη χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο και εντάχθηκε στις πρακτικές αστικής γεωργίας του MADRE.

Βασικό ερώτημα της παρούσας εργασίας είναι αν ο Δημοτικός λαχανόκηπος Νεάπολης - Συκεών πετυχαίνει το στόχο του, αν είναι ένα όπλο για την αντιμετώπιση της φτώχειας, των υψηλών ποσοστών ανεργίας, καθώς και τη γενική βελτίωση ποιότητας ζωής των πολιτών του Δήμου, αν είναι ένα παροδικό φαινόμενο και εμμένει ενσωματωθεί στις ζωές των πολιτών. Για το σκοπό αυτό πραγματοποιήθηκε έρευνα μέσω ερωτηματολογίου σε 62 δικαιούχους κηπαρίων κατά το διάστημα 20 Φεβρουαρίου 2019 με 31 Μαρτίου 2019.

Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος γίνεται μια θεωρητική προσέγγιση της αστικής γεωργίας. Αναλυτικότερα περιλαμβάνονται γενικά στοιχεία για την αστική γεωργία, την ιστορική της αναδρομή, την εφαρμογή της στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Τέλος παρουσιάζεται το ευρωπαϊκό πρόγραμμα MADRE που ενθαρρύνει την εφαρμογή της και στο οποίο συμμετέχουν πέντε χώρες, μεταξύ αυτών η Ελλάδα μέσω του Δήμου Νεάπολης-Συκεών. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας στους τρεις Δημοτικούς λαχανόκηπους του Δήμου Νεάπολης –Συκεών: τις συνεντεύξεις με το γεωπονικό επιστημονικό

⁹https://enallaktikos.gr/kg15el_astikoi-laxanokipoi_t45.html(ανάκτηση 8/2/2019)

¹⁰<https://agri-madre.net/?lang=el> (ανάκτηση 8/2/2019)

προσωπικό του Δήμου Νεάπολης - Συκεών και τις συνεντεύξεις με τους δικαιούχους των κηπαρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΑΣΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Η αστική γεωργία ορίζεται διεθνώς από οργανισμούς όπως ο FAO-Οργανισμός για τα Τρόφιμα και τη Γεωργία του ΟΗΕ ως *η καλλιέργεια οπωροκηπευτικών προϊόντων η ακόμα και η μικρή εκτροφή ζώων μέσα στον αστικό ιστό καθώς και στις παρυφές της πόλης*¹¹. Ένας πιο πρόσφατος ορισμός της αστικής και περιαστικής γεωργίας είναι *πολυλειτουργική, πολυ-κλίμακα γεωργία με βάση την παροχή τροφίμων μαζί με περιβαλλοντικές και κοινωνικές υπηρεσίες. Ο τελικός στόχος είναι να ικανοποιηθούν οι αστικές και αγροτικές κοινωνικές απαιτήσεις σε τοπικό επίπεδο, ή με άλλα λόγια, τα αιτήματα της νέας περιφερειακής κοινότητας*¹². Η αστική γεωργία αναπτύσσεται ως ένα παγκόσμιο φαινόμενο, συνδέει την σύγχρονη αστική κοινωνία με την γεωργική κουλτούρα, δύο εντελώς ετερόκλητους κόσμους που η ανάγκη του αστικού πληθυσμού για βιολογικά αγροτικά προϊόντα οδήγησε σε έναν εύστοχο συνδυασμό. Η γεωργία πάντα ήταν υπόθεση της ύπαιθρου, στις πόλεις έχει χαθεί η σχέση των ανθρώπων με τη φύση και τη γη. Σκοπός της αστικής γεωργίας είναι η επαναφορά της σύνδεσης του ανθρώπου με τη φύση στο πλαίσιο του αστικού χώρου.

Στο πλαίσιο μιας βιώσιμης πόλης στον αναπτυσσόμενο κόσμο πρέπει να υπάρχει σωστή διαχείριση των ενεργειακών και υλικών πόρων. Η χρήση εγκαταλελειμμένων δημόσιων χώρων από την αστική γεωργία, με δράσεις αυτοδιοικητικών φορέων είτε πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών, ενισχύει τα αστικά κέντρα ως πηγή τροφής και απασχόλησης, ειδικά σε περίοδο οικονομικής κρίσης. *Η αστική γεωργία αλληλοεπιδρά με το οικολογικό σύστημα και την αστική οικονομία* (Ανθοπούλου Θ. και Παρταλίδου Μ. 2014)¹³.

Η διαφοροποίηση της αστικής γεωργίας από την γεωργία της υπαίθρου είναι ότι ασκείται από κατοίκους του άστεως, σχετίζεται με μικρή έκταση αστικού οικολογικού συστήματος και παραγωγή μικρού όγκου προϊόντων πρωτίστως για αυτοκατανάλωση. Συνδέεται με σωματική και δημιουργική απασχόληση, κάλυψη ελεύθερου χρόνου, εναλλακτικούς τρόπους ζωής πιο κοντά στη φύση, καθώς και νοσταλγία βιωμάτων του χωριού. Η αστική γεωργία έχει πολύπλευρο θετικό ρόλο, παραγωγή

¹¹ FAO 1999 – The state of food insecurity in the world

¹²Galli M., Lardon S., Marraccini E., Bonari E. 2010 Agricultural management in peri-urban areas: The experience of an international workshop.

¹³Ανθοπούλου Θ., Παρταλίδου Μ., 2014 Αστική Γεωργία : Κοινωνική Ένταξη και Βιώσιμη Πόλη.

βιολογικών τροφίμων από τους ίδιους τους καταναλωτές δίπλα στο χώρο κατανάλωσης, συμβολή στη διατροφική επάρκεια με ποιοτικές και βιοτικές επιλογές, στήριξη ευπαθών ομάδων, καθώς και φτωχοποιημένων ομάδων πληθυσμού. Επιπλέον βοηθάει στο πρασίνισμα των πόλεων με την αξιοποίηση ελεύθερων χώρων, με την ανακύκλωση οργανικών απορριμμάτων και βοηθάει στην ενδυνάμωση των κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των πολιτών, καθώς και την ψυχαγωγία τους¹⁴.

Η πόλη ήταν διαχρονικά συνδεδεμένη με τη γεωργία μέχρι την εκβιομηχάνιση της γεωργικής παραγωγής. Η διαφορά του αστικού περιβάλλοντος από τον περιαστικό και τον αγροτικό χώρο ελαχιστοποιήθηκε με την πάροδο του χρόνου και την εξέλιξη του μορφωτικού επιπέδου των πολιτών. Η βελτίωση της τεχνολογίας βοήθησε στην εισχώρηση του αστικού χώρου στον αγροτικό και σαφώς το αντίστροφο, την εισχώρηση του αγροτικού περιβάλλοντος στον αστικό ιστό. Επομένως ο όρος αστική γεωργία αναφέρεται σε μη αστικές δραστηριότητες μέσα στο άστυ, διαμορφώνοντας και εξελίσσοντας τις πόλεις με τη δημιουργία ενός καινούριου αστικού συνεχούς. Στον σύγχρονο δυτικό κόσμο ενσωματώνεται η παραγωγή αγροτικών προϊόντων στον πολεοδομικό σχεδιασμό μιας πόλης. Σύμφωνα με τον Βρετανό καλλιτέχνη Tom Phillips *η αστική γεωργία είναι ένα διακοσμητικό στοιχείο μέσα στην πόλη και τα αγροτικά προϊόντα που παράγονται είναι βρώσιμα διακοσμητικά*. Η έννοια των συνεχών αστικών παραγωγικών τοπίων ενσωματώνει την αστική γεωργία σύμφωνα με την αρχιτεκτονική έρευνα των Viljoen A. και Bohn K.¹⁵.

1.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Σύμφωνα με τους Viljoen A. και Bohn K. (2005), η αστική γεωργία είναι ένα φαινόμενο το οποίο ακολουθεί τον άνθρωπο από τη δημιουργία αστικών κέντρων στα αρχαία χρόνια. Η πρακτική αυτή αναπτύχθηκε σε μια πρώιμη μορφή σε αστικά κέντρα της αρχαιότητας, σε περιοχές όπως η Αίγυπτος, η Βαβυλωνία, η αρχαία Ελλάδα καθώς και στο Μάτσου Πίτσου στο Περού. Στο Μάτσου Πίτσου διατηρούσαν το νερό που χρησιμοποιούσαν και μέσω της αρχιτεκτονικής της πόλης επαναχρησιμοποιούσαν σε κηπάρια οπωροκηπευτικών για να παρατείνουν την αγροτική σεζόν. Στην Περσία, σε πόλεις που ήταν μέσα σε έρημο χρησιμοποιούσαν ειδικές δεξαμενές για να μεταφέρουν

---

¹⁴Ανθοπούλου Θ., Παρταλίδου Μ., 2014 Αστική Γεωργία : Κοινωνική Ένταξη και Βιώσιμη πόλη.

¹⁵Viljoen A. και Bohn K. (2005) "Continuous productive urban landscape (CPUL): Essential Infrastructure and Edible Ornament.

νερό από τα βουνά, με αποτέλεσμα τη δημιουργία οάσεων στις οποίες υποστηριζόταν οι καλλιέργειες, ακόμα χρησιμοποιούσαν τα απόβλητα της πόλης για λίπασμα¹⁶.

Στη πιο σύγχρονη ιστορία συναντάμε στη Γερμανία στις αρχές του 19^{ου} αιώνα τη πρακτική της αστικής γεωργίας με τη μορφή των 'Allotment gardens'. Η δυσκολία στη μετακίνηση τροφίμων από τις αγροτικές περιοχές στις αστικές, σε συνδυασμό με τη φτωχοποίηση των πόλεων από τους συνεχόμενους πολέμους, οδήγησε τη Γερμανία στη δημιουργία των Allotment gardens, τα οποία είχαν εξαιρετικά αποτελέσματα για τη σίτιση των πολιτών. Το 1893 ο δήμαρχος του Detroit των Η.Π.Α. Hazen S. Pingree είχε την ιδέα να χρησιμοποιήσουν κενές εκτάσεις της πόλης ως κηπάρια οπωροκηπευτικών. Τα κηπάρια ονομάστηκαν Pingree's Potato Patches, (χρησιμοποιήθηκε τιμητικά το όνομα του δημάρχου για την πρωτοβουλία του), και αξιοποιήθηκαν για την παραγωγή τροφίμων, καθώς και την οικονομική ανεξαρτησία των πολιτών σε μια εποχή κατάθλιψης¹⁷.

Το κίνημα «κήποι της νίκης» Victory Gardens ουσιαστικά ξεκίνησε στη Βρετανία το 1917 στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο¹⁸. Ήταν μια προσπάθεια των πολιτών για την παραγωγή τροφίμων εν καιρώ πολέμου, καθώς και τη στήριξη των στρατιωτών. Η Ευρώπη είχε τεράστιο πρόβλημα υποσιτισμού, τα αποθέματα εξαντλήθηκαν και οι εξαγωγές στις Η.Π.Α. σταμάτησαν. Την ίδια εποχή ο πρόεδρος των Η.Π.Α Woodrow Wilson κάλεσε όλους τους Αμερικάνους πολίτες να χρησιμοποιήσουν όσο περισσότερο ανοιχτό χώρο μπορούσαν για καλλιέργεια, με στόχο τη σίτιση των πολιτών, καθώς και τη στήριξη σε άλλες χώρες που είχαν ανάγκη. Μέχρι το έτος 1919 πάνω από 5 εκ. οικόπεδα παρήγαγαν τρόφιμα και η συγκομιδή ήταν πάνω από 500 εκ. λίβρες .

---

¹⁶Vijoen A και Bohn K. (2005) Continuous productive urban landscapes (CPUL): designing urban architecture for sustainable cities.

¹⁷<http://historicdetroit.org/building/hazen-s-pingree-monument/> (ανάκτηση 9/2/2019)

¹⁸Μαρία Παρταλίδου (2013-2014) Κοινωνία και τρόφιμα : Ιστορική αναδρομή στην Αστική Γεωργία

Εικόνα 1. Νέα Υόρκη ,εκπαίδευση παιδιών στη λαχανοκομία σε ταράτσα κτηρίου, στα πλαίσια του κινήματος victory gardens ΠΗΓΗ : http://worldagronomists.blogspot.com/2013/06/blog-post_5.html (ανάκτηση 19-11-2018)

Ακολούθησαν οι «κήποι της ανακούφισης» κατά τη μεγάλη οικονομική ύφεση την περίοδο 1930-1938. Οι κήποι της ανακούφισης είχαν ως στόχο την εξασφάλιση τροφής και εργασίας των πληττόμενων κοινωνικών ομάδων και την ανακούφιση από τη γενικευμένη κατάθλιψη του πληθυσμού των πόλεων. Το αποτέλεσμα ήταν η παραγωγή τροφίμων αξίας πάνω από 2.8εκ. δολάρια μέσα σε μια περίοδο κατάθλιψης.

Τη περίοδο του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου 1939-1945 η διαχείριση πολέμου και τροφίμων των Η.Π.Α δημιούργησε ένα εθνικό πρόγραμμα κήπων νίκης. Με την προώθηση του προγράμματος και την καμπάνια σε όλες τις Πολιτείες κατάφεραν να έχουν τεράστιο αντίκτυπο. Πάνω από 5.5 εκ. Αμερικάνοι πολίτες πήραν μέρος στο κίνημα με συγκομιδή πάνω από 4.3εκ κιλά φρούτων και οπωροκηπευτικών το χρόνο, ένα σύνολο 44% της παραγωγής των Η.Π.Α.¹⁹

---

¹⁹<https://sidewalksprouts.wordpress.com/2008/04/14/wwii/> (ανάκτηση 9/4/2019)

Εικόνα 2. Η.Π.Α. Αφίσες για την προώθηση του κινήματος National victory garden program κατά την διάρκεια του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου. ΠΗΓΗ: <https://www.familyfoodgarden.com/gardening-for-troubled-times-modern-victory-gardens/> (ανάκτηση 19-11-2018)

Μερικές δεκαετίες αργότερα, την δεκαετία του 1970, στις Η.Π.Α. κάτοικοι φτωχών γειτονιών στο Νότιο Bronx και στο Chicago δημιουργούν λαχανόκηπους σε χώρους εγκαταλελειμμένων κτιρίων, πρώην εργοστάσιων και αποθηκών, τα οποία είχαν ολοκληρωτικά καταστραφεί από εμπρησμούς. Από τις στάχτες των εμπρησμών άνηψε η αστική γεωργία ξανά. Οι κάτοικοι έφεραν καρπούς και χώμα, αφαίρεσαν τα συντρίμια και δημιούργησαν λαχανόκηπους στις γειτονιές τους. Σύμφωνα με την Laura J. Lawson η κηπουρική έγινε ένας τρόπος οργάνωσης της κοινότητας που αποσκοπούσε στην αντιμετώπιση του πληθωρισμού, των περιβαλλοντικών προβλημάτων και της αστικής παρακμής²⁰.

Μέχρι την δεκαετία του 1990, η αστική γεωργία άρχισε να ριζώνει. Το 1993 ένας πρώην επαγγελματίας παίχτης καλαθοσφαίρισης, ο Will Allen αγόρασε ένα κομμάτι γη στην οικονομικά προβληματική περιοχή του Νότιου Milwaukee. Με εργαζόμενους άνεργους νέους άρχισε να καλλιεργεί οπωροκηπευτικά. Το κίνημα του

²⁰Laura J. Lawson (2005) City Bountiful: A Century of Community Gardening in America

Will Allen έγινε το πιο δημοφιλές πρόγραμμα αστικής γεωργίας στις Η.Π.Α. και ο πρώην καλαθοσφαιριστής κέρδισε την "*επιχορήγηση μεγαλοφυΐας*" του MacArthur²¹.

Την περίοδο 2000-2010 η σύγχρονη αστική γεωργία ανεβάζει ρυθμούς. Οικονομικά, περιβαλλοντικά και θέματα υγείας εμφανίζονται και οι πολίτες δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για υγιεινή διατροφή. Η γυναίκα του Πρόεδρου των Η.Π.Α. Michele Obama δημιούργησε τον "Kitchen Garden" το 2009 στην αυλή του Λευκού Οίκου²². Στόχος ήταν η προώθηση της υγιεινής διατροφής και η μάχη κατά της παχυσαρκίας. Ο κήπος παραμένει ακόμα και σήμερα ενεργός με τη στήριξη της γυναίκας του Πρόεδρου των Η.Π.Α. Melania Trump, καθώς είναι υπέρμαχος της υγιεινής διατροφής.

Στις αρχές της δεκαετίας 2010 εισέρχεται στην αστική γεωργία μια καινοτομία, η δημιουργία λαχανόκηπων σε ταράτσες κτιρίων. Το Brooklyn Grange είναι ένας λαχανόκηπος που δημιουργήθηκε από αρχιτέκτονες πάνω σε μια αποθήκη στη Νέα Υόρκη, η οποία έχει έτος κατασκευής το 1919. Σκοπός είναι να βελτιωθεί η πρόσβαση σε βιολογικά τρόφιμα, να έρθουν πιο κοντά οι πολίτες με την αγροτική ζωή και να καταστεί η αστική γεωργία μια βιώσιμη επιχείρηση. Η επιχείρηση σήμερα έχει επεκταθεί με συνολική έκταση 10.117 τετραγωνικών μέτρων²³. Εκτός από την καλλιέργεια και τη διανομή φρέσκων τοπικών λαχανικών και βοτάνων, το Brooklyn Grange φιλοξενεί εκδηλώσεις και παιδευτικά προγράμματα, παρέχει συμβουλευτικές και υπηρεσίες εγκατάστασης πράσινης στέγης σε πελάτες παγκοσμίως και συνεργάζεται με πολυάριθμους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς.

---

²¹<https://grist.org/article/food-the-history-of-urban-agriculture-should-inspire-its-future/full/> (ανάκτηση 9/2/2019)

²²<https://www.politico.com/story/2016/10/michelle-obama-garden-changes-white-house-229204> (ανάκτηση 9/2/2019)

²³<https://www.brooklyngrangefarm.com/> (ανάκτηση 9/2/2019)

Εικόνα 3. Λαχανόκηπος σε ταράτσα κτηρίου στην Νέα Υόρκη. Πηγή: <https://www.brooklyngrangefarm.com/> (ανάκτηση 9/2/2019)

1.3. Η ΑΣΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η εμφάνιση της σύγχρονης αστικής γεωργίας κάνει τα πρώτα βήματά της στην Ελλάδα στην αρχή της οικονομικής κρίσης, δηλαδή μετά το 2010. Η ανεργία και οι χαμηλοί μισθοί είναι αιτίες που απολήγουν στην έξαρση της φτώχειας, η οποία εκτός από οικονομικές επιπτώσεις έχει ταυτόχρονα κοινωνικές και ψυχολογικές. Η αστική γεωργία τονώνει ταυτόχρονα και τους τρεις αυτούς τομείς, με τη σωστή υλοποίησή της.

Η πρώτη προσπάθεια στην Ελλάδα, που ακολουθούσε τις τάσεις των κινημάτων σε διεθνές επίπεδο, εντοπίζεται στη Θεσσαλονίκη και είναι η ομάδα αστικών και περιαστικών καλλιεργητών ΠΕΡ.ΚΑ. Η συγκεκριμένη ομάδα δημιουργήθηκε στις αρχές του 2011 από ανθρώπους της πόλης που έχουν ως στόχο τη συλλογική καλλιέργεια κηπευτικών, εποχιακών φρούτων, άνθων και βοτάνων στο πρώην στρατόπεδο Καρατάσου²⁴, στη δυτική Θεσσαλονίκη.

---

²⁴Perka.org .Περιαστικές καλλιέργειες – Πάρκο καρατάσου Θεσσαλονίκη. (ανάκτηση 21/11/2018)

Εικόνες 4 και 5. Εγκαταλελειμμένο στρατόπεδο Καρατάσου, Δυτική Θεσσαλονίκη . Πριν και μετά .ΠΗΓΗ : perka.org (ανάκτηση 21/11/2018)

Την ίδια εποχή δημιουργήθηκε από μία ανεξάρτητη ομάδα πολιτών στη Συνέλευση της 17^{ης} Ιανουαρίου 2011 στο Πολιτιστικό Κέντρο Ελληνικού στην Αθήνα η «Πρωτοβουλία για έναν Αυτοδιαχειριζόμενο αγρό στο Ελληνικό».²⁵ Με δεδομένα τα αδιέξοδα της Ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας, οι πολίτες που συμμετείχαν στην πρωτοβουλία αποφάσισαν να κάνουν πράξη μια εναλλακτική απάντηση σε αυτά τα αδιέξοδα, με τη δημιουργία ενός συλλογικού χαρακτήρα αστικού αγρού. Στην προσπάθεια αυτή των πολιτών συνέβαλε ο Δήμος Ελληνικού-Αργυρούπολης με τη παραχώρηση 2.5 στρεμμάτων που ανήκει στην πρώην Αμερικάνικη βάση. Επιπλέον ο Δήμος παρέχει τεχνική υποστήριξη στους καλλιεργητές. Η πρωτοβουλία αυτή ταυτόχρονα εντάσσεται στη δράση δημιουργίας Μητροπολιτικού Πάρκου στο χώρο του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού και ενάντια στη εκποίηση του.

---

²⁵Agroselliniko.blogspot.com – Πρωτοβουλία για αυτοδιαχειριζόμενο αγρό στο Ελληνικό. (Ανάκτηση 21/11/2018)

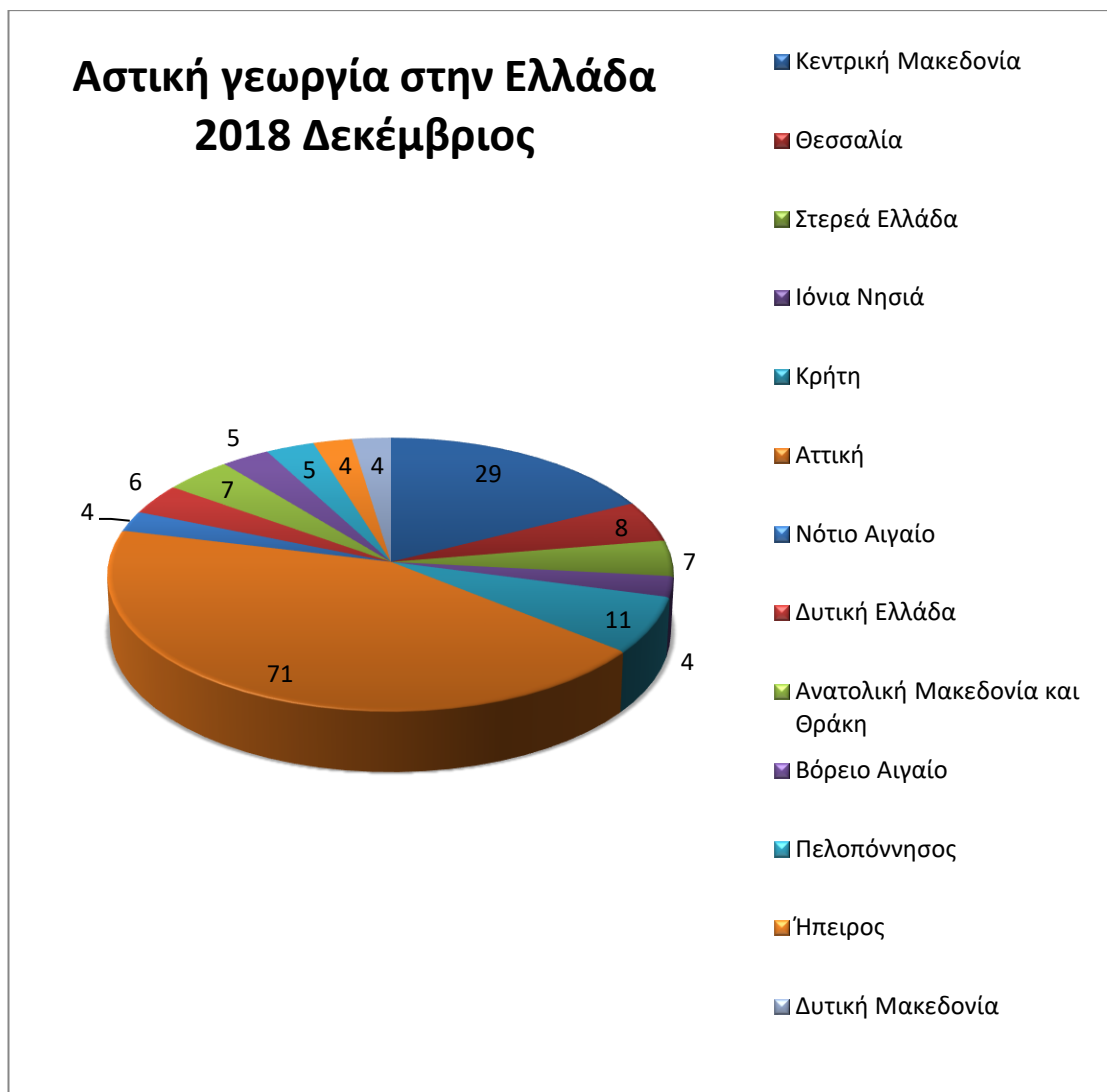
Εικόνα 6. Εργασίες στον αυτοδιαχειριζόμενο αγρό στο Ελληνικό την Τρίτη 2 οκτ 2018. ΠΗΓΗ: agroselliniko.blogspot.com (ανάκτηση 21/11/2018)

Μετά από λίγο καιρό ακολούθησαν δήμοι και άλλοι φορείς, όπως το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης με παρόμοιες πρωτοβουλίες. Οργάνωσαν εκτάσεις με κατάλληλες υποδομές, τις οποίες διέθεσαν σε πολίτες για καλλιέργεια με βάση κοινωνικά κριτήρια και σε κάποιες περιπτώσεις με συμβολική ετήσια πληρωμή. *Ο αυξανόμενος αριθμός δημοτικών αγροκηπίων που παρατηρείται πρόσφατα στην Ελλάδα επιβεβαιώνει τη δυναμική του κοινωνικού αιτήματος για επανασύνδεση με τη γεωργική γη, αναδεικνύοντας περισσότερο από ποτέ τη διατροφική λειτουργία και αξία των αστικών λαχανόκηπων* (Pougiasset ,al 2013)²⁶

Οι ρυθμοί ανάπτυξης της αστικής γεωργίας στην Ελλάδα αυξήθηκαν με ραγδαίους ρυθμούς την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Οι πρωτοβουλίες των πολιτών καθώς και των δημόσιων φορέων έδωσαν καρπούς και εξαπλώθηκε η αστική γεωργία σε όλους τους νομούς της Ελλάδας. Η Αττική και η Κεντρική Μακεδονία είναι τα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της Ελλάδας, εκεί παρατηρούμε το μεγαλύτερο ενδιαφέρον καθώς συγκεντρώνεται και το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Στο παρακάτω διάγραμμα παρατηρούμε ότι η Αττική έχει την πλειοψηφία με 71 πρωτοβουλίες αστικής γεωργίας, ακολουθεί η Κεντρική Μακεδονία με 29 και τρίτη έρχεται η Κρήτη με 11.

---

²⁶Ανθοπούλου Θ. Δημοτικοί αστικοί λαχανόκηποι και βιώσιμη πόλη : τοποθετώντας το αγροδιατροφικό σύστημα στην αστική ατζέντα

Σχήμα 2.1. Πρωτοβουλίες αστικής γεωργίας στην Ελλάδα. Δεκέμβριος 2018.
 ΠΗΓΗ :http://www.enallaktikos.gr/kg15el_astikoi-laxanokipoi_t45.html (ανάκτηση 2/12/2018)

1.4. ΤΥΠΟΙ ΑΣΤΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Η αστική καλλιέργεια μπορεί να εντοπιστεί σε διαφορετικής κλίμακας χώρους μέσα στην πόλη. Οι καλλιεργητές της πόλης έχουν την επιλογή να χρησιμοποιήσουν ιδιωτικές, καθώς και δημόσιες περιοχές για τις πρακτικές τους, αρκεί αυτές να είναι στα πλαίσια του άστεως. Μετά από τη χρήση των μεταβλητών τοποθεσίας, μεγέθους, τύπου διαχείρισης και εμπορικού προσανατολισμού, ξεχώρισαν τρία βασικά μοντέλα αστικής γεωργίας²⁷.

- **Οικιακοί κήποι** - Οι οικιακοί κήποι είναι συνήθως μικρά σε μέγεθος κηπάρια σε αυλές, ταράτσες και μπαλκόνια που ανήκουν σε ένα σπίτι ή διαμέρισμα. Η

²⁷ FAO 2007 Profitability and sustainability of urban and peri-urban agriculture

καλλιέργεια εφαρμόζεται από τους κατοίκους των σπιτιών και η παραγωγή είναι για προσωπική χρήση. Υπάρχει δυνατότητα για πολύ μικρό εισόδημα από την παραγωγή καθώς είναι ελάχιστη.

- **Κοινοτικοί κήποι** - Οι κοινοτικοί κήποι είναι συνήθως μεγάλοι σε έκταση και χωρίζονται σε μικρά τμήματα. Η γη μπορεί να ανήκει στη τοπική κοινότητα, σε εδαφική έκταση σχολείου, εκκλησίας, κοινοτικών κέντρων και σε συγκροτήματα κατοικιών. Τους κήπους τους διαχειρίζονται τα μέλη της κοινότητας ή του ιδρύματος και η παραγωγή είναι πρωτίστως για οικιακή χρήση.
- **Εμπορικοί κήποι και μικρές φάρμες** - Το μέγεθός τους διαφέρει μεταξύ τους αλλά συνήθως είναι μεγαλύτερο από τους οικιακούς και τους κοινοτικούς κήπους. Τοποθετούνται σε κενούς χώρους, κατοικημένες περιοχές και μισθωμένα αγροτεμάχια από τους παραγωγούς. Η παραγωγή των εμπορικών κήπων χρησιμοποιείται για την αύξηση του εισοδήματος του παραγωγού.

Με τα ίδια κριτήρια σύμφωνα με τους Moustier και Danso (2006) χωρίζουμε τους καλλιεργητές σε τέσσερις 4 βασικές κατηγορίες.

- Αγρότες ενδο-αστικών κατοικιών
- Εμπορικοί αγρότες οικογενειακού τύπου ενδο-αστικής και περι-αστικής περιοχής.
- Αγροτικοί εργολάβοι ενδο-αστικής και περι-αστικής περιοχής.
- Αγρότες πολλαπλών καλλιεργειών περι-αστικής περιοχής

1.5. ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Η αστική γεωργία περιλαμβάνει πολλά οφέλη, τόσο για τους συμμετέχοντες πολίτες και την τοπική κοινωνία, όσο και για το περιβάλλον. *Οι πρωτοβουλίες αστικής γεωργίας καλούνται να διαδραματίσουν έναν σημαντικό ρόλο στη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, προσφέροντας μακροπρόθεσμα οφέλη* (Ανθοπούλου Θ. και Νικολαΐδου Σ. 2013)²⁸. Η αστική γεωργία είναι συνήθως ένα παροδικό φαινόμενο, δημιουργείται για την επίλυση του προβλήματος του επισιτισμού και όταν το πρόβλημα λυθεί παρατηρούμε τη σταδιακή του απομάκρυνση. Πλέον στον σύγχρονο δυτικό κόσμο τα προβλήματα που χρήζουν αντιμετώπισης είναι διαφορετικού τύπου. Η ανάγκη του πληθυσμού για βιολογικά τρόφιμα, καθώς και τα περιβαλλοντικά οφέλη για τις περιοχές είναι πλέον ένα κίνητρο για τη μακροχρόνια χρήση της αστικής γεωργίας.

²⁸Ανθοπούλου Θ. και Νικολαΐδου Σ. 2013 "Δημοτικοί αστικοί λαχανόκηποι και βιώσιμη πόλη : τοποθετώντας το αγρο-διατροφικό σύστημα στην αστική ατζέντα"

Τα οφέλη της αστικής γεωργίας είναι πολλά και είναι ο λόγος που η εξάπλωσή της παρατηρείται στις μέρες μας σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Ευρώπης, καθώς και της Ελλάδας. Παρακάτω αναφέρονται τα σημαντικότερα οφέλη της αστικής γεωργίας:

1. Κοινωνικοοικονομική αξιοποίηση ανοικτών χώρων αστικής περιοχής.
2. Εξοικείωση με τη γεωργία των πολιτών του άστεως.
3. Επαφή με τα οπωροκηπευτικά, την παραγωγή, τις γεωργικές πρακτικές και την απόκτηση γεωργικών γνώσεων.
4. Κοινωνική αλληλεγγύη και σύνδεση πολιτών.
5. Παραγωγή ειδών διατροφής πρώτης ανάγκης για το νοικοκυριό.
6. Παραγωγή ειδών κατά προτίμηση του καταναλωτή
7. Τόνωση των τοπικών αγορών με την διάθεση αναλώσιμων, καλλιεργητικού εξοπλισμού και εργαλείων κηπουρικής
8. Απόκτηση καλλιεργητικής και διατροφικής γνώσης, καθώς και υιοθέτηση συνηθειών υγιεινής διατροφής.
9. Βελτίωση της σωματικής υγείας με άσκηση, θεραπεία και αποκατάσταση μέσα από κηποτεχνίες.
10. Υποκατάσταση μέρους των καθημερινών αναγκών και ως συνέπεια αναπροσαρμογή των τιμών των προϊόντων σε προσιτά επίπεδα.
11. Περιβαλλοντικά οφέλη για την περιοχή.
12. Ευκαιρίες αναψυχής, εκπαίδευσης και επιμόρφωσης όλων των ηλικιών.
13. Επιστημονική έρευνα σε θέματα αστικής και γεωργικής πρακτικής από γεωπόνους.

Εκτός από οφέλη υπάρχουν ορισμένα μειονεκτήματα και δυσκολίες στην εφαρμογή της αστικής γεωργίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρείται ανταγωνιστικότητα της χρήσης γης, καθώς δίνεται προτεραιότητα σε δραστηριότητες πολιτισμού και αναψυχής. Η έλλειψη χώρου και η οικονομική αξία της γης είναι σε τέτοια επίπεδα που λειτουργεί ως ανασταλτικός παράγοντας ενασχόλησης με την αστική γεωργία. Η γραφειοκρατία δημιουργεί προβλήματα στις ενέργειες των πολιτών και υπάρχει απουσία γεωπονικών γνώσεων για την καλλιέργεια μέσα στην πόλη. Η ζήτηση κηπαρίων είναι μεγάλη στις μέρες μας και τα κριτήρια παραχώρησης αυξάνονται. Η λάθος εγκατάσταση λαχανόκηπου δίπλα σε δρόμο συχνής κυκλοφορίας δημιουργεί πρόβλημα στα φυτά που παράγονται, τα

φυτά αφομοιώνουν τοξίνες και ρύπους από το μολυσμένο περιβάλλον και η κατανάλωσή τους μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα υγείας.

Με χρήση κατευθυντήριων γραμμών και απόκτηση γνώσεων εμπειρίας, αποφεύγονται τα προβλήματα και δημιουργείται ένα άριστο αποτέλεσμα. Μελετώντας την έννοια της αστικής γεωργίας και το πώς αυτή λειτουργεί στο αστικό περιβάλλον, παρατηρώντας τα οφέλη αλλά και καταπολεμώντας τα προβλήματα που εμφανίζονται, εξελίσσεται η αστική γεωργία.

1.6. ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΕΥΠΑΘΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΟΥΣ ΑΣΤΙΚΟΥΣ ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΟΥΣ

Ευπαθείς ομάδες πληθυσμού είναι οι κοινωνικές ομάδες πληθυσμού, των οποίων η συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή δυσχεραίνεται είτε εξαιτίας κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων, είτε εξαιτίας σωματικής ή ψυχικής ή νοητικής ή αισθητηριακής αναπηρίας, είτε εξαιτίας απρόβλεπτων γεγονότων, τα οποία επηρεάζουν την εύρυθμη λειτουργία της τοπικής ή ευρύτερα περιφερειακής οικονομίας (ΝΟΜΟΣ 4019/2011)²⁹. Η ενασχόληση των ευπαθών κοινωνικών ομάδων στους δημοτικούς λαχανόκηπους υλοποιείται σε παγκόσμια κλίμακα. Κοινωνικές ομάδες όπως ΑΜΕΑ, άνθρωποι με αναπηρία, μετανάστες, πρώην εξαρτημένοι σε ουσίες, αποφυλακισμένοι, θρησκευτικές και πολιτισμικές μειονότητες, μακροχρόνια άνεργοι, άστεγοι, ηλικιωμένοι και χαμηλο-συνταξιούχοι προσαρμόζονται δύσκολα στην κοινωνία και χρειάζονται στήριξη και βοήθεια για να ορθοποδήσουν και να προσφέρουν σε αυτήν. Οι Δημοτικοί λαχανόκηποι είναι ένα μέρος που εκτός από εργασία, τους προσφέρεται η δυνατότητα προσαρμογής στην κοινωνία, αλλά και αντιμετώπιση των προβλημάτων της καθημερινότητάς τους.

Η ραγδαία πληθυσμιακή αύξηση των πόλεων δημιούργησε τεράστιο πρόβλημα ανεργίας. Μια ομάδα του πληθυσμού περιλαμβάνει άτομα σε κατάσταση φτώχειας ή στα πρόθυρα για να έρθουν στην κατάσταση αυτή. Η συγκεκριμένη ομάδα αδυνατεί να εξασφαλίσει τα απαραίτητα αγαθά για την επιβίωσή τους. Η ανάγκη για φθηνότερη πρόσβαση στην τροφή συντέλεσε στην εμφάνιση των λαχανόκηπων.

Στην Ίμολα της Ιταλίας λειτουργεί το πρόγραμμα Solco Talenti, είναι ένα ευρωπαϊκό χρηματοδοτούμενο δημοτικό πρόγραμμα, που έχει ως στόχο την εκπαίδευση

---

²⁹ΝΟΜΟΣ 4019/2011, δημοσίευση στο ΦΕΚ Α-216-2011, Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις

και ενσωμάτωση πολιτών με αναπηρία στην αστική γεωργία. Πάνω από το 50% των εργαζομένων είναι άτομα με κάποια μορφή αναπηρίας. Στις δραστηριότητές τους ανήκει η εκτροφή σαλιγκαριών και η περιποίηση πράσινου χώρου. Παρόμοια προγράμματα λειτουργούν σε πολλές χώρες της Ευρώπης και βοηθάει βιοποριστικά τους ανθρώπους που ανήκουν σε αυτές τις κατηγορίες³⁰.

Οι ηλικιωμένοι και χαμηλο-συνταξιούχοι είναι ακόμα μια ευπαθής κοινωνική ομάδα. Η σωματική άσκηση και η επαφή με τη γη βοηθάει πολύ στην υγεία, σε συνδυασμό με την απομάκρυνση από τα καφενεία. Ταυτόχρονα η σύνδεση με το παρελθόν προσθέτει νοσταλγία και χαμόγελο σε ανθρώπους που έχουν υποστεί πολλές κακουχίες στη ζωή τους. Πολύ σημαντικές είναι και οι μαρτυρίες αυτών των ανθρώπων *"Για τη γυναίκα περνάει η ώρα... για τον άντρα είναι δύσκολο.. εγώ συνταξιούχος, εεε τώρα τι να κάνω.. δεν έχω πού να πάω, αναγκαστικά πήγαίνα στο καφενείο... Τώρα πηγαίνω στον αγρό και πίνω το καφεδάκι μου με τους υπόλοιπους, κάνω και οικονομία."* (Ανθοπούλου Θ. 2013). Η θεραπευτική ιδιότητα της φυτοκομικής και κηπευτικής ενασχόλησης αποτελεί μια πνοή ζωής για τους ανθρώπους αυτούς.

Δημοτικοί λαχανόκηποι έχουν ενταχτεί τα τελευταία χρόνια σε σχολεία για παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες και ΑΜΕΑ. Στόχος είναι η ανάπτυξη της συνεργασίας, η εκμάθηση πρακτικών δεξιοτήτων, η αισθητική εκτίμηση του τοπίου, η καταπολέμηση της παιδικής παχυσαρκίας, η συμμετοχή σε υπαίθριες δραστηριότητες καθώς και η αποδοχή της εφαρμογής των κοινωνικών ορίων³¹.

Είναι αποδεδειγμένο ότι η κηπευτική έχει θεραπευτικές ιδιότητες. Για το λόγο αυτό θεραπευτικοί κήποι εφαρμόζονται σε πολλά ιδρύματα, φροντίδας για τη βελτίωση της ψυχικής αποκατάστασης. Ψυχιατρικές κλινικές και συνεταιρισμοί, ιδρύματα απεξάρτησης από ουσίες χρησιμοποιούν κηπάρια για θεραπευτική προσέγγιση, καθώς και αναψυχή. Η ενασχόληση με τη γη συμβάλει στην ενδυνάμωση της ψυχολογίας του ατόμου.

1.7. ΔΗΜΟΤΙΚΟΙ ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι Δημοτικοί λαχανόκηποι άνθησαν την περίοδο της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Οι πρωτοβουλίες πολιτών καθώς και δημόσιων φορέων αυξάνονται καθημερινά. *«Συνυπάρχουμε, συνεργαζόμαστε, δημιουργούμε, μοιραζόμαστε»*, είναι το εμπληματικό απόφθεγμα που χρησιμοποιούν οι πολίτες για τη χάραξη πορείας στην

---

³⁰<https://agri-madre.net/projects/?lang=el> (ανάκτηση 9/2/2019)

³¹Elings M., 2006 "People-plant interaction, the physiological, psychological and sociological effects of plants on people, Wageningen university and research centre, plant research international, the Netherlands, σελίδα 49.

παρούσα δυσχερή περίοδο, που η διατροφική επάρκεια για τα οικονομικά ασθενέστερα νοικοκυριά είναι το κύριο πρόβλημα που χρήζει αντιμετώπιση. Σύμφωνα με το Δήμαρχο Νεάπολης-Συκεών κ. Δανιηλίδη Σ. «η τοπική αυτοδιοίκηση είναι ο πιο κοντινός θεσμός στον πολίτη σε βαθμό κοινωνίας, σε συνεργασία με τους πολίτες πρωτοστατεί δημιουργώντας πρακτικές αλληλεγγύης για τη στήριξη των οικονομικά αδύναμων πολιτών και τους δίνει τη δυνατότητα να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα τρόφιμα για αυτούς και την οικογένειά τους».

Οι πρώτοι Δημοτικοί λαχανόκηποι που έκαναν την εμφάνισή τους στην Ελλάδα, στο πλαίσιο πρακτικών που ακολουθούνται σε πολλές πόλεις της Ευρώπης, είναι του Δήμου Αλεξανδρούπολης, του Δήμου Έδεσσας και του Δήμου Θέρμης (Θεσσαλονίκης).

Ο Δήμος Αλεξανδρούπολης ξεκίνησε ένα φιλόδοξο σχέδιο με τη δημιουργία βιολογικού λαχανόκηπου έκτασης 27 στρεμμάτων, με εύκολη πρόσβαση στους πολίτες, κοντά στον αστικό ιστό της πόλης.³² Στο συγκεκριμένο χώρο μπορούν να καλλιεργήσουν 274 δικαιούχοι, ο κάθε δικαιούχος καλλιεργεί σε έκταση 50-100 τ.μ. για ένα διάστημα 2 ετών. Σύμφωνα με τις συμβατικές τους υποχρεώσεις, οι δικαιούχοι το 10% της παραγωγής το παραχωρούν για την ενίσχυση συσσιτίων του Δήμου και της εκκλησίας, καθώς και στο κοινωνικό παντοπωλείο. Το έργο απευθύνεται σε ανέργους, συνταξιούχους, απόρους, πολύτεκνους και στους έχοντες μεγάλη οικονομική ανάγκη δημότες.

Εικόνα 7. Δημοτικός λαχανόκηπος Αλεξανδρούπολης.

ΠΗΓΗ: <http://aeiforianaews.gr/wp-content/uploads/2016/07/DSCN3111-300x225.jpg> (ανάκτηση 2/12/2018)

Στο Δήμο Θέρμης στην περιοχή της Νέας Παιδεστού, με αγροτεμάχιο έκτασης 15 στρεμμάτων δημιουργήθηκε ο Δημοτικός λαχανόκηπος με σκοπό να μπορούν να

---

³².<https://www.tovima.gr/2012/09/17/afieromata/o-dimotikos-laxanokipos-aleksandroupolis-erxetai/> (ανάκτηση 2/12/2018)

καλλιεργούν 300 δικαιούχοι.³³. Με συμβολικό τίμημα 50ευρώ το χρόνο παραχωρείται στους δικαιούχους ένα τεμάχιο 50 τ.μ. Για πολύτεκνες οικογένειες ή μονογονεϊκές και οικογένειες που έχουν άτομα με ειδικές ανάγκες το τίμημα είναι 25 ευρώ το χρόνο, ενώ για τις άπορες οικογένειες η παραχώριση είναι δωρεάν. Προτεραιότητα δίνεται στις δύο τελευταίες κατηγορίες και τα χρήματα που συγκεντρώνονται κάθε χρόνο από τη διάθεση των τεμαχίων χρησιμοποιούνται για τη προετοιμασία του εδάφους και τη συντήρηση των εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού.

Εικόνα 8. Δημοτικός λαχανόκηπος Θέρμης.
ΠΗΓΗ: <http://lahanokiposthermis.blogspot.com/> (ανάκτηση 2/12/2018)

Στο πλαίσιο των καλών πρακτικών, όπως είναι οι δημοτικοί λαχανόκηποι που εφαρμόζονται σε μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις, προετοιμάζονται χώροι για τη δημιουργία Δημοτικών λαχανόκηπων σε όλη την Ελλάδα. Η δράση βρήκε μεγάλο ενδιαφέρον από τους πολίτες που κρίθηκαν δικαιούχοι, οι οποίοι καλλιεργούν με ιδιαίτερη φροντίδα βιολογικά οπωροκηπευτικά στα αγροτεμάχια που τους έχουν παραχωρηθεί. Σύμφωνα με τον υπεύθυνο γεωπόνο του Δήμου Νεάπολης Συκεών κ. Καμαρλίγκο Ιωάννη «η ζήτηση είναι μεγάλη και οι αιτήσεις αυξάνονται καθημερινά, ο ανταγωνισμός είναι μεγάλος για ένα αγροτεμάχιο και αυτό είναι ένας δείκτης της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, καθώς και το πόσο ανάγκη έχουν οι πολίτες από τέτοιες πρωτοβουλίες».

³³<http://lahanokiposthermis.blogspot.com/> ανάκτηση (2/12/2018)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΕ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ MADRE

2.1.ΟΡΙΣΜΟΣ MADRE

Το Πρόγραμμα MADRE υπάγεται στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα INTERREG MED, με συμμετοχή της Ελλάδας και άλλων 12 χωρών της Μεσογείου (δέκα μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τριών της IPA-Instrument for Pre-Accession Assistance). Το πρόγραμμα INTERREG MED είναι η ομπρέλα ενός συνόλου προγραμμάτων με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη στη Μεσογειακή περιοχή, μέσω καινοτόμων πρακτικών, με τη χρήση πράσινης ενέργειας, υποστηρίζοντας την κοινωνική ενσωμάτωση και τη συνεργασία των μελών. Οι χώρες που συμμετέχουν είναι οι εξής Κροατία, Κύπρος, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Μάλτα, Πορτογαλία, Σλοβενία, Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο (Γιβραλτάρ), Αλβανία, Βοσνία Ερζεγοβίνη και Μαυροβούνιο.

Η λέξη MADRE μεταφράζεται από τα ιταλικά και τα ισπανικά στη λέξη "ΜΗΤΕΡΑ", συνηθίζεται να περιγράφει το γόνιμο έδαφος ως "μητέρα γη". Έχει εξομοιωθεί έτσι μεταφορικά, γιατί είναι σε θέση να λάβει τους σπόρους της ζωής και να τους κάνει να αναπτυχθούν. Πέρα από τη λέξη "ΜΗΤΕΡΑ", είναι το ακρωνύμιο του Προγράμματος "Μητροπολιτική Γεωργία για την Ανάπτυξη μιας Υπεύθυνης Οικονομίας".

Εικόνα 9. Χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα INTERREG MED. ΠΗΓΗ: <https://interreg-med.eu/about-us/cooperation-area/> ανάκτηση (8/12/2018)

Το πρόγραμμα INTERREG MED ξεκίνησε το 2007 με ένα εξαετές πλάνο προγραμμάτων με τέλος το 2013. Τα αποτελέσματα ήταν πολύ θετικά και υλοποιήθηκε η ανανέωση του Προγράμματος με χρονοδιάγραμμα 2014-2020. Για την περίοδο 2014-2020 η Κομισιόν πρότεινε αρκετές αλλαγές, μια σημαντική αλλαγή είναι λιγότερα αλλά περισσότερο ποιοτικά προγράμματα³⁴. Ο προϋπολογισμός για την περίοδο 2014-2020 είναι 265 εκ. ευρώ, τα 224 εκ. ευρώ είναι χρηματοδοτούμενα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, τα 9 εκ. ευρώ είναι χρηματοδότηση από τις χώρες της IPA (Αλβανία, Βοσνία Ερζεγοβίνη και Μαυροβούνιο) και τα υπόλοιπα από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συγχρηματοδότηση ενός προγράμματος είναι το 85% του συνόλου, όταν δεν υπάρχει επιχορήγηση από το κράτος, και πέφτει μέχρι το 50% για προγράμματα με κρατικές ενισχύσεις.

Το πρόγραμμα MADRE ανήκει στην ομπρέλα προγραμμάτων "πράσινης ανάπτυξης" του Προγράμματος INTERREGMED. Η "πράσινη ανάπτυξη" είναι ο πρώτος άξονας προτεραιότητας του σχεδίου και ο πιο σημαντικός. Στο πρόγραμμα συνεργάζονται έξι ιδρύματα από πέντε χώρες της Μεσογείου (Γαλλία - Ισπανία - Ιταλία - Ελλάδα - Αλβανία). Στόχος είναι η δημιουργία ενός δικτύου ανάμεσα στα μέλη, για να εντοπίζουν και να αξιολογούν τους οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες της ανάπτυξης της Μητροπολιτικής γεωργίας³⁵. Είναι μια διακρατική συνεργασία στη περιοχή της Μεσογείου με σκοπό την αλλαγή του μοντέλου αστικής παραγωγής τροφίμων. Το πρόγραμμα κεφαλαιοποιεί τις γνώσεις και τις πρακτικές αστικής γεωργίας από έξι ιδρύματα, βελτιστοποιώντας τις επιπτώσεις σε επίπεδο πράσινης ανάπτυξης.

2.2. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Το Πρόγραμμα MADRE εισάγει την έννοια της Μητροπολιτικής γεωργίας. Αντιμετωπίζοντας τεράστιες προκλήσεις, καθίσταται σαφές ότι η αστική γεωργία αποτελεί όλο και πιο θεμελιώδες στοιχείο των μελλοντικών πόλεων. Η ανάπτυξη της αστικής γεωργίας έχει σημαντικές συνέπειες για την ασφάλεια των τροφίμων, ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η εξέλιξη της αστικής και περιαστικής γεωργίας και η ανάγκη να θεωρηθεί η αγροτική και αστική διάσταση ως συνεχές, διευκολύνει τη χρήση του ονόματος Μητροπολιτική γεωργία. Η έννοια της

³⁴<https://interreg-med.eu/about-us/what-is-interreg-med/>(ανάκτηση 6/12/2018)

³⁵CavalloM. καιSpillareS. (2018) MetropolitanAgricultureandNature-BasedSolutions. ΕκδόσειςFrancoAngeli , Milan

Μητροπολιτικής γεωργίας εκφράζει την αυξανόμενη κατανόηση των πολλαπλών τρόπων με τους οποίους συνδέεται η γεωργία με τις αστικές περιοχές. *Η Μητροπολιτική γεωργία παρέχει ένα εννοιολογικό πλαίσιο για την ανάλυση όλων των συστημάτων και διαδικασιών μέσω των οποίων ασκείται η γεωργία στις αστικές περιοχές. Αυτό ξεπερνά την πρωτογενή παραγωγή και περιλαμβάνει τη διανομή, την επεξεργασία, την εμπορία και την κατανάλωση*³⁶.

2.3. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Μεσογειακή περιοχή είναι τεράστιο, καθώς η περιοχή έχει στρατηγικό ρόλο στην παραγωγή τροφίμων. Ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζει τα τελευταία χρόνια η περιοχή της νότιας Ευρώπης συνδέεται με την οικονομική κρίση. Το μεγαλύτερο πρόβλημα όμως που αντιμετωπίζει η μεσόγειος είναι οι κλιματικές αλλαγές. Το θερμό κλίμα της Βορείου Αφρικής σε συνδυασμό με τις βροχές της κεντρικής Ευρώπης δημιουργεί ένα κλίμα στις Μεσογειακές χώρες ιδιαίτερο. Τα μοντέλα πρόβλεψης καιρικών φαινομένων που χρησιμοποιούνται για τη προσομοίωση κλιματικών αλλαγών, αναφέρουν αύξηση της θερμοκρασίας σε συνδυασμό με μείωση βροχοπτώσεων. Σύμφωνα με τους Aguilera και Guzman (2012) χρειάζεται εφαρμογή βιώσιμης στρατηγικής στη γεωργία για να αποφύγουμε την ερημοποίηση του γόνιμου εδάφους³⁷.

Η ανθρωπότητα αντιμετωπίζει ακόμα ένα τεράστιο πρόβλημα, αυτό του υπερπληθυσμού. Σύμφωνα με πρόσφατους υπολογισμούς ο πληθυσμός θα εκτοξευτεί στον αριθμό ρεκόρ των 9 δις. μέχρι το 2050 (Braun C. 2012). Η δημογραφική αυτή αύξηση αποτελεί πρωτοφανές πρόβλημα, το ποσοστό των κατοίκων των πόλεων μέχρι το 2050 θα αγγίξει το 50% του παγκόσμιου πληθυσμού. Δημιουργείται πρόβλημα περιορισμένων πηγών τροφίμων και νερού, και σύμφωνα με τη WWF³⁸ «αν συνεχίσουμε με τον ίδιο ρυθμό μέχρι το 2050 θα χρειαστούμε φυσικούς πόρους από δύο πλανήτες για να μπορούμε να αντεπεξέλθουμε».

---

³⁶Wascher M. 2007 Innovation Characteristics for Sustainable Metropolitan Agriculture: Spatial-Functional Perspectives for TransForum Innovative Projects

³⁷Aguilera E. και Guzman G. (2012) Organic Agriculture: A strategy for climate change Adaptation.

³⁸<https://www.theguardian.com/environment/2006/oct/24/conservation.internationalnews>(ανάκτηση 8/12/2018)

Το πρόγραμμα MADRE κεφαλαιοποιεί τις γνώσεις, τις πολιτικές και τις πιλοτικές δράσεις που έχουν εφαρμοστεί μέχρι τώρα και στόχος του είναι η αντιμετώπιση προβλημάτων όπως τα παραπάνω. Οι βασικοί στόχοι είναι τέσσερις³⁹:

- Να βελτιωθεί η ικανότητα καινοτομίας της Μητροπολιτικής γεωργίας στις Μεσογειακές περιοχές.
- Να προσδιορίσει και να αξιολογήσει τους παράγοντες οικονομικής, περιβαλλοντικής και κοινωνικής απόδοσης της Μητροπολιτικής γεωργίας.
- Να εντοπιστούν και να συσχετιστούν οι Μητροπολιτικοί φορείς της γεωργίας και να δημιουργήσουν ένα δίκτυο ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα μέλη.
- Να αξιολογηθεί η σκοπιμότητα, οι συνθήκες και τα μέσα δημιουργίας ενός διακρατικού συνόλου φορέων στη Μητροπολιτική γεωργία.

2.4. ΠΥΛΩΝΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ MADRE

Η αστική και περιαστική γεωργία μπορεί να θεωρηθεί ως ένα καινοτόμο σύστημα, περιλαμβάνει ανθρώπους από τέσσερις διαφορετικούς χώρους. Το πρόγραμμα MADRE δημιουργεί ένα δίκτυο συνεργασίας μεταξύ των τεσσάρων κατηγοριών ενδιαφερομένων που εμπλέκονται στην ανάπτυξη της αστικής και περιαστικής γεωργίας. Οι τέσσερις χώροι είναι οι εξής :

- **Επιχειρηματικός χώρος:** Οι επαγγελματίες αγρότες που ασχολούνται με την κηπουρική, την κτηνοτροφία, τη μελισσοκομία, την υδατοκαλλιέργεια κ.λπ., μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις μεταποίησης τοπικών γεωργικών προϊόντων σε αστικές και περιαστικές περιοχές, καθώς και χονδρεμπόροι και λιανοπωλητές που εμπορεύονται τοπικά τρόφιμα στη Μητροπολιτική περιοχή.
- **Ακαδημαϊκός και Ερευνητικός χώρος:** Πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα και γυμνάσια που επικεντρώνονται στη γεωργία, την αγρονομία, τις περιβαλλοντικές επιστήμες, τις κοινωνικές επιστήμες, τον πολεοδομικό σχεδιασμό, την αρχιτεκτονική κ.λπ.
- **Κοινωνία των πολιτών:** Πολίτες - καταναλωτές, ενώσεις καταναλωτών, ενώσεις τοπικής κηπουρικής, νοικοκυριά που καλλιεργούν φρούτα και λαχανικά, άλλες ενώσεις που ασχολούνται με την ανάπτυξη της Μητροπολιτικής γεωργίας.
- **Δημόσιες αρχές:** Οι υπεύθυνοι για τη λήψη αποφάσεων και το τεχνικό προσωπικό των τοπικών, διακοινοτικών, επαρχιακών και περιφερειακών αρχών

---

³⁹Lapujade J. (2018) Urban and Peri-Urban Agriculture: Best practice catalogue

και των φορέων τους σε μητροπολιτικές περιοχές, καθώς και των εδαφικών τμημάτων των εθνικών διοικήσεων.

Το πρόγραμμα MADRE έχει οκτώ πυλώνες για την επίτευξη των στόχων του⁴⁰:

- 1) **Δημιουργία θέσεων εργασίας:** σε τομείς της γεωργίας, της μεταποίησης τροφίμων, του μάρκετινγκ, της εφοδιαστικής, της κηπουρικής, κλπ. Η αστική και περιαστική γεωργία θα πρέπει να είναι ελκυστική για τους νέους ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχειά της. Θα μπορούσε επίσης να λειτουργήσει ως μέσο αποκατάστασης της φτώχειας σε προαστιακές περιοχές.
- 2) **Κοινωνική ένταξη:** οι πρωτοβουλίες πρέπει να περιλαμβάνουν μεγάλες κοινότητες χωρίς διάκριση ως προς το φύλο, την ηλικία, την κοινωνική ή εθνοτική προέλευση. Μπορούν επίσης να διευκολύνουν την κοινωνική ένταξη ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων.
- 3) **Εκπαιδευτικά, υγειονομικά και διατροφικά οφέλη:** η αστική και περιαστική γεωργία είναι ένας καλός τρόπος για να εκπαιδεύσει τα παιδιά, τους νέους και το ευρύ κοινό στην προστασία του περιβάλλοντος και τα υγιεινά τρόφιμα, καθώς και να διασφαλίσει την ασφάλεια των τροφίμων παρέχοντας φρέσκα και υγιεινά προϊόντα σε όλους τους καταναλωτές.
- 4) **Αναβάθμιση της ποιότητας και δημιουργία αξίας:** η βιολογική γεωργία και η αγρο-οικολογία αποτελούν προνομιακές τεχνικές που αναβαθμίζουν την ποιότητα των παραγόμενων τροφίμων. Η επισήμανση ποιότητας είναι ένας τρόπος για να αναγνωριστούν αυτές οι προσπάθειες. Παράγει υψηλότερη αξία στην τοπική τροφική αλυσίδα. Οι άμεσες πωλήσεις και το δίκτυο παρέχει μεγαλύτερο μερίδιο αυτής της αξίας στους αγρότες και τους καταναλωτές.
- 5) **Οργανωτικά οφέλη:** οι φορείς μπορούν να αναπτύξουν συνεργατικά επιχειρηματικά μοντέλα, όπου καθένα από αυτά έχει δίκαια μερίδια από τη συλλογική αξία που δημιουργείται. Για παράδειγμα, μπορούν να μοιράζονται εξοπλισμό ή υπηρεσίες ή να εμπορεύονται τα προϊόντα τους μέσω ενός συλλογικού καταστήματος ή μιας ιστοσελίδας κ.λπ.
- 6) **Εδαφική ακεραιότητα και διαχείριση γης:** η γεωργία πρέπει να διατηρηθεί στις περιαστικές περιοχές και να επανεισαχθεί όσο το δυνατόν περισσότερο στις αστικές περιοχές, ακόμη και αν οι τιμές της γης είναι υπερβολικά υψηλές για την εγκατάσταση αγροτικών δραστηριοτήτων χωρίς δημόσια στήριξη και η

---

⁴⁰Lapujade J. (2018) Urban and Peri-Urban Agriculture: Best practice catalogue

κερδοσκοπία στη γη θα ανεβάσει τις τιμές των εδαφών στα χωριά που περιβάλλουν την πόλη και θα ωθήσει τους αγρότες από την κύρια οικονομική δραστηριότητα τους.

- 7) **Περιβαλλοντικά οφέλη:** οι τεχνικές που εφαρμόζονται στη βιολογική γεωργία και στην αγρο-οικολογία είναι φιλικές προς τη φύση και το περιβάλλον. Η αστική και περιαστική γεωργία θα πρέπει επίσης να αναπτύξει καινοτόμα οργανωτικά πρότυπα για τη βελτιστοποίηση της μεταφοράς των προϊόντων και τη μείωση των αποτυπωμάτων άνθρακα. Πρέπει επίσης να ληφθούν συγκεκριμένα μέτρα για την ελαχιστοποίηση, την επεξεργασία, την ανάκτηση και τη διάθεση των αποβλήτων.
- 8) **Συνεργασίες:** ενθαρρύνεται η συνεργασία μεταξύ των δημοσίων αρχών, του ακαδημαϊκού χώρου, του ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών, καθώς μπορεί να δημιουργήσει συνέργειες και να προωθήσει τη βιώσιμη ανάπτυξη.

2.5. ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΣΕ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

Το πρόγραμμα MADRE εξαπλώθηκε γρήγορα σε όλη τη Μεσόγειο: έχουν δημιουργηθεί 57 συνολικά δομές, καλλιεργούνται 71.580.417 τετραγωνικά μέτρα και έχουν δημιουργηθεί 787 θέσεις εργασίας. Τα πεδία δράσης των δομών χωρίζονται σε παραγωγή, κατανομή, έρευνα, δημόσιας πολιτικής, κοινωνικές και εκπαιδευτικές. Στον παρακάτω χάρτη παρατηρούμε πού βρίσκονται τα πεδία δράσης.

Εικόνα 10. Πεδία δράσης προγράμματος MADRE. ΠΗΓΗ: <https://agri-madre.net/?lang=el> (ανάκτηση 8/12/2018)

Τις πρακτικές μπορούμε να τις χωρίσουμε σε κατηγορίες ανάλογα με τους πυλώνες που καλύπτουν. Υπάρχει αξιολόγηση ανάλογα με το πόσο καλά πετυχαίνει μια

πρακτική τον σκοπό της. Η αξιολόγηση έγινε από τον τοπικό εταίρο του προγράμματος MADRE, την ANIMA. Σύμφωνα με τα κριτήρια, όταν συμβολή της πρακτικής σε κάθε πρόκληση έχει το βαθμό 0 τότε είναι χωρίς συνεισφορά, 1 για χαμηλή συνεισφορά, 2 για μεσαία συνεισφορά και 3 για υψηλή συνεισφορά. Παρακάτω αναλύουμε ένα παράδειγμα για κάθε κατηγορία.

2.5.1. Καινοτομία των γεωργών

Σύμφωνα με την Lapujade J. η καινοτομία των γεωργών βασίζεται στην έννοια ότι οι γεωργοί έχουν την ικανότητα να καινοτομούν, να πειραματίζονται και να προσαρμόζονται. Θεωρούνται ως καινοτόμοι οι ίδιοι, παρά ως εκπρόσωποι της καινοτομίας. Τα συστήματα καινοτομίας των αγροτών είναι κοινωνικά φαινόμενα στα οποία τα άτομα και οι κοινότητες σε μια συγκεκριμένη τοποθεσία μοιράζονται και προσαρμόζουν τις τοπικές γνώσεις, ενσωματώνουν την επιστημονική γνώση και αναπτύσσουν καλύτερους τρόπους διαχείρισης των πόρων και ξεπερνούν τις τοπικές προκλήσεις (QUNO 2015). Η καινοτομία των γεωργών μπορεί να είναι τεχνολογικής, εμπορικής ή οργανωτικής φύσης. Ο κύριος στόχος της τεχνολογικής καινοτομίας στην Μητροπολιτική γεωργία είναι η βελτιστοποίηση της χρήσης γεωργικών εισροών όπως η γη, το νερό, η ενέργεια, τα λιπάσματα και οι σπόροι.

Μια πρακτική του MADRE που ανήκει σε αυτή την κατηγορία είναι τα "ORGANIC DINING ROOMS". Μία μελέτη που διεξήχθη το 2010 έδειξε ότι μόνο 40 από τα 2800 σχολεία στην Καταλονία είχαν ένα οργανικό κυλικείο. Ωστόσο οι περισσότεροι εκτιμούσαν την υπηρεσία τους και τον Οκτώβριο του 2013, ορισμένοι επαγγελματίες τροφίμων, διατροφής και εκπαίδευσης αποφάσισαν να ιδρύσουν την Menjadors Ecologics (οργανική τραπεζαρία) με στόχο την εισαγωγή πιο υγιεινών, εκπαιδευτικών και βιώσιμων μοντέλων στις σχολικές καντίνες.

Εικόνα 11. Πρόγραμμα Menjador Ecologics ΠΗΓΗ: https://www.ara.cat/2017/02/05/societat/hortalisses-serveixen-Ca-Rosa-Sagrera_1736836426_37619677_1500x1001.jpg (ανάκτηση 8/12/2018)

- **Ενδιαφερόμενα μέλη:** Τοπικοί παραγωγοί σε βιολογική γεωργία κοντά στα σχολεία, εταιρίες που διαχειρίζονται σχολικές καντίνες, παιδίατροι και διατροφολόγοι που επικυρώνουν το μενού, δημόσια και ιδιωτικά σχολεία με το προσωπικό τους, φοιτητές και γονείς, ΜΚΟ που εμπλέκονται σε επισιτιστικά θέματα, δημοτικά συμβούλια και περιφερειακές αρχές
- **Στόχοι:** Παροχή υποστήριξης και κατάρτισης σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη στη διαδικασία μετασχηματισμού των σχολικών κυλικείων, προώθηση της άμεσης προμήθειας από τους τοπικούς παραγωγούς για να εξασφαλιστεί η συνέχειά τους ευνοώντας τη δημιουργία νέων παραγωγών και τη μείωση των μεταφορών, προτεραιότητα στην καθημερινή κατανάλωση εποχιακών λαχανικών, μεταξύ των ζωικών και φυτικών πρωτεϊνών και την ενσωμάτωση όλων των ποικιλιών της περιοχής, συνοδεία των παιδιών καθ' όλη τη διάρκεια του γεύματος.
- **Νομικό πλαίσιο και Προϋπολογισμός:** Η Menjadors Ecologics είναι μια μη κερδοσκοπική ένωση. Έχει ένα εθελοντικό διοικητικό συμβούλιο, το οποίο συνεργάζεται με 2 ελεύθερους επαγγελματίες σε τακτική βάση και άλλους 4 περιστασιακά. Ο ετήσιος προϋπολογισμός είναι περίπου 35.000 ευρώ. Οι κύριες πηγές χρηματοδότησης είναι εθελοντικές συνεισφορές ατόμων,

εταιρειών ή οργανισμών και των παρεχόμενων υπηρεσιών. Το 2014 πραγματοποιήθηκε χρηματοδότηση από το πλήθος για το σχεδιασμό της ιστοσελίδας, την εισαγωγή του συλλόγου και ένα διαδραστικό χάρτη των συμμετεχόντων σχολείων.

- **Δραστηριότητες:** Η Menjadors Ecologies παρέχει ολοκληρωμένες συμβουλές και υποστήριξη των κυλικείων, συμπεριλαμβανομένης της διάγνωσης της τρέχουσας υπηρεσίας και μελέτη σκοπιμότητας της υπηρεσίας βιολογικής κουζίνας, της υποστήριξης στο σχεδιασμό και τη χρήση ενός βιολογικού κήπου, την επισκόπηση των μενού ή την πρόταση υγιεινών μενού ανά διαφορετικές εποχές. Υλοποιεί δραστηριότητες υποστήριξης πολιτικής για την ενθάρρυνση νέων κανονισμών και διαδικασιών που ευνοούν τα τοπικά και βιολογικά προϊόντα στις σχολικές καντίνες.
- **Καινοτομία και αποτελέσματα:** Η βασική καινοτομία αυτής της πρωτοβουλίας είναι η εξέταση των σχολείων ως βασικού συνδέσμου στην αλυσίδα γεωργικών προϊόντων διατροφής. Η βελτίωση της βιωσιμότητας των σχολικών κυλικείων είναι σημαντική όχι μόνο για την καλύτερη διατροφή και εκπαίδευση των παιδιών αλλά και για τη μετατροπή ολόκληρου του συστήματος τροφίμων. Τα πρώτα 4 χρόνια ύπαρξης της ένωσης έχουν δει μια ταχεία ανάπτυξη των βιολογικών κυλικείων σε όλη την επικράτεια. Η ένωση υποστήριξε αυτή τη διαδικασία σε πολλές πόλεις της Καταλονίας και στην υπόλοιπη Ισπανία.
- **Κύρια εμπόδια και επόμενα βήματα:** Δεδομένου ότι το πεδίο εφαρμογής του συλλόγου είναι κρατικό, κάθε δήμος στην Ισπανία θα μπορούσε να είναι μια κατάλληλη μελλοντική τοποθεσία. Στόχος του προγράμματος είναι να συστηματοποιήσει την εμπειρία του, για να διευκολύνει τις μελλοντικές διαδικασίες μετασχηματισμού κυλικείων. Το 2020 θα είναι μια κρίσιμη ημερομηνία, δεδομένου ότι θα είναι το τελευταίο έτος για το εμβληματικό έργο της ένωσης Menu2020. Θα δοθεί η ευκαιρία να γίνει μια πιο ολοκληρωμένη αξιολόγηση των επιτευγμάτων της.

Εικόνα12. Πυλώνες για το πρόγραμμα "Menjadors Ecologics" ΠΗΓΗ: Lapujade J. (2018) Urban and Peri-Urban Agriculture: Best practice catalogue.

2.5.2. Κοινωνική Καινοτομία

Η κοινωνική καινοτομία μπορεί να οριστεί σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως *η ανάπτυξη και εφαρμογή νέων ιδεών (προϊόντων, υπηρεσιών και μοντέλων) για την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών και τη δημιουργία νέων κοινωνικών σχέσεων ή συνεργασιών*⁴¹. Με στόχο την βελτίωση της ανθρώπινης ευημερίας, δημιουργεί νέες απαντήσεις στις πιεστικές κοινωνικές απαιτήσεις, οι οποίες επηρεάζουν την κοινωνική αλληλεπίδραση. Οι καινοτομίες αυτές δεν είναι μόνο καλές για την κοινωνία αλλά ενισχύουν την ικανότητα των ατόμων να ενεργούν. Στην Μητροπολιτική γεωργία η κοινωνική καινοτομία λειτουργεί με τη διάδοση της γνώσης και της εμπειρίας μέσω της λειτουργίας των κοινωνικών δικτύων, είναι περισσότερο ένας τρόπος για τη μετάδοση αξιών, γνώσεων και δεξιοτήτων και συμβολή σε ένα νέο μοντέλο κοινωνίας, παρά ως προμηθευτών ποιοτικών τροφίμων και ως πηγή εισοδήματος. Η προσέγγιση του προγράμματος MADRE για την κοινωνική καινοτομία επικεντρώνεται στην κοινωνική ποικιλομορφία και την ενσωμάτωση των ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων. Στην κοινωνική καινοτομία ανήκουν οι Δημοτικοί λαχανόκηποι του Δήμου Νεάπολης - Συκεών που θα αναφερθούμε εκτενέστερα στο τρίτο κεφάλαιο.

Το πρόγραμμα CPIE Bassin de Thau εξελίσσεται στην περιοχή Etang de Thau της Γαλλίας. Είναι τοπικό μέλος του Γαλλικού δικτύου CPIE, το οποίο στοχεύει στην ανάπτυξη και την προώθηση συντονισμένων πρωτοβουλιών στον τομέα του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης⁴². Το δίκτυο CPIE ξεκίνησε στις αρχές της

⁴¹https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/policy/social_el (ανάκτηση 12/12/2018)

⁴²<https://www.cpiebassindethau.fr/> (ανάκτηση 12/12/2018)

δεκαετίας του 1970. Το CPIE Bassin de Thau ιδρύθηκε το 2008 και επισημάνθηκε για 10 χρόνια.

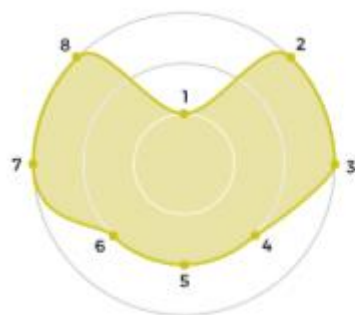

Εικόνα 13. Καλλιέργεια οστρακοειδών στην περιοχή Etang de Thau.

ΠΗΓΗ: <http://m.lamarseillaise.fr/herault/economie/40922-les-huitres-resistant-contre-vents-et-marees>(ανάκτηση 12/12/2018)

- **Ενδιαφερόμενα μέλη:** Οι τοπικοί αγρότες και οι καταναλωτές των τεσσάρων κοντινών χωριών που οργανώνονται σε ομάδες αγορών και περιβαλλοντικές ενώσεις. Επαγγελματίες υδατοκαλλιεργειών οστρακοκαλλιέργειας, τοπικό δίκτυο αγροτών . Συνεταιρισμός πέντε λιμένων, ερευνητικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα όπως το ναυτικό γυμνάσιο BOSQUET, δημόσιες αρχές και περιφέρειες.
- **Στόχοι:** Ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με περιβαλλοντικά ζητήματα, κυρίως παιδιά, νεολαία και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Συνοδεία τοπικών αρχών στη δημιουργία μικρών διαύλων εμπορίας. Συντονισμός περιβαλλοντικών μελετών στις συμμετοχικές επιστήμες και διάδοση αποτελεσμάτων μέσω παιδαγωγικών εργαλείων. Σχεδιασμός, κεφαλαιοποίηση και ανταλλαγή πόρων και γνώση μέσω κατάρτισης δεξιοτήτων, διδακτικού υλικού, εκθέσεων, δημοσιεύσεων και επικοινωνίας.

- Νομικό πλαίσιο και Προϋπολογισμός: Η CPIE Bassin de Thau είναι μη κερδοσκοπική ένωση με διοικητικό όργανο αποτελούμενο από 14 άτομα με ευθύνες σε άλλες ενώσεις ή τοπικές διοικήσεις. Η ένωση έχει 2210 καταγεγραμμένα μέλη. Το προσωπικό της αποτελείται από 52 μισθωτούς εργαζόμενους, συμπεριλαμβανομένου ενός διευθυντή, ενός αναπληρωτή διευθυντή και 9 υπεύθυνους τομεάρχες. Τα ετήσια έσοδα της ένωσης ανέρχονται σε περίπου 600.000 ευρώ, εκ των οποίων τα 3/4 προέρχονται από κοινοτικά έργα και κρατική ενίσχυση.
- Δραστηριότητες: Η CPIE Bassin de Thau υποστηρίζει τις τοπικές αρχές στις δράσεις τους για βιώσιμη ανάπτυξη, συντάσσοντας μαζί τους τοπικές εκτιμήσεις και σχέδια δράσης. Ενεργεί απευθείας με τους καταναλωτές μέσω των "καλαθιών του Thau", ενός τοπικού δικτύου τεσσάρων χωριών που οργανώνονται σε ομάδες αγορών. Το δίκτυο περιλαμβάνει 44 προμηθευτές ψαριών, θαλασσινών, φρέσκων προϊόντων και μελιού σε σύνολο 2.500 νοικοκυριά. Υποστηρίζει την αγορά ομάδων στα στάδια διάρθρωσης και την παροχή εργαλείων συντονισμού και συμμετέχει σε έργα σχετικά με τη βιώσιμη ιχθυοκαλλιέργεια και στον αγροτουρισμό.
- Καινοτομία και αποτελέσματα: Εκτιμάται ότι 37.200 πολίτες έχουν επωφεληθεί από τις δράσεις της CPIE Bassin de Thau, τα διάφορα έργα έδειξαν ότι η άμεση επαφή μεταξύ των αγροτών και των καταναλωτών, με βάση εθελοντικές ενέργειες, αυξάνει σημαντικά τα έσοδα των γεωργών, παρέχοντας ταυτόχρονα στους καταναλωτές φρέσκα τοπικά προϊόντα. Η κύρια αξία της ένωσης είναι η συνεργασία με τις τοπικές αρχές, τις ΜΚΟ, τους αγρότες και τους καταναλωτές, γεγονός που ενθαρρύνει τους τοπικούς φορείς να επικοινωνούν καλύτερα και να οργανώνουν κανάλια άμεσης και ταχείας κυκλοφορίας.
- Κύρια εμπόδια και επόμενα βήματα: Οι δραστηριότητες ανάπτυξης και διαχείρισης έργων είναι ζωτικής σημασίας για τη λήψη κονδυλίων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις τοπικές αρχές, αλλά είναι πολύ χρονοβόρες. Η ένωση μελετά τη δυνατότητα ανάπτυξης καλαθιών βιολογικών τροφίμων, καθώς και καλάθια τροφίμων για ευάλωτους πληθυσμούς.

Assessment against 8 key challenges for Metropolitan and Peri-urban Agriculture

1. Job creation
2. Social Inclusion
3. Educational, health and nutritional benefits
4. Quality upgrading and value creation
5. Organisational benefits
6. Territorial Integrity/land management
7. Environmental benefits
8. Synergies

Εικόνα14. Πυλώνες για το πρόγραμμα "CPIE Bassin de Thau" ΠΗΓΗ: Lapujade J. (2018) Urban and Peri-Urban Agriculture: Best practice catalogue

2.5.3. Καινοτομία των καταναλωτών

Η καινοτομία των καταναλωτών αναφέρεται στην καινοτομία από μεμονωμένους τελικούς χρήστες ή κοινότητες χρηστών και όχι από προμηθευτές και παραγωγούς. Συχνά, οι καινοτόμοι καταναλωτές μοιράζονται τις ιδέες τους με τους παραγωγούς με την ελπίδα να αξιοποιηθεί η ιδέα τους. Στον τομέα τροφίμων αναλαμβάνονται πολλές δράσεις της κοινωνίας για την ανάπτυξη νέων μορφών λιανικής πώλησης και την παροχή προσιτών τιμών στους κατοίκους των πόλεων με τοπικά τρόφιμα. Αυτές οι μορφές ανταποκρίνονται στη ζήτηση των καταναλωτών για κανάλια μάρκετινγκ. Οι ενώσεις καταναλωτών είναι επίσης πολύ δραστήριες στη διαμόρφωση ομάδων πίεσης για την μετατροπή εγκαταλελειμμένων εκτάσεων σε κοινοτικούς κήπους. Η συμμετοχή των καταναλωτών στην ανάπτυξη της Μητροπολιτικής γεωργίας αλλάζει τον τρόπο ζωής και τα καταναλωτικά πρότυπα, συμβάλει στην ευαισθητοποίηση των παιδιών σχετικά με τη διατροφή, το περιβάλλον και την ιδιότητα του πολίτη φέρνοντάς τον πιο κοντά στον παράγοντα γη.

Τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί στη Βαρκελώνη αρκετά αστικά γεωργικά έργα. Το 2013 το Δημοτικό Συμβούλιο ξεκίνησε το πρόγραμμα PLABUITS, το οποίο μεταβίβασε 12 εγκαταλελειμμένες περιοχές στην πόλη για πρωτοβουλίες πολιτών, οι μισές από τις οποίες έγιναν αστικοί κήποι. Τότε ξεκίνησε η πρωτοβουλία Aplec d'Agricultura Urbana με σκοπό την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με την αστική γεωργία.

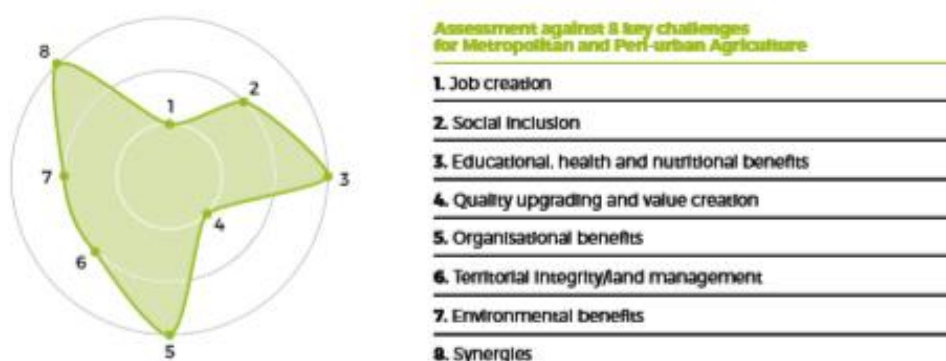

Εικόνα 15. Πρόγραμμα Aplec d'Agricultura Urbana ΠΗΓΗ:<http://www.agriculturaurbana.cat.sdr> (ανάκτηση 12/12/2018)

- Ενδιαφερόμενα μέλη: Συντονιστής - συνεταιρισμός Tarruna, άλλοι διοργανωτές - Conreu Sereny, Connect Hort, Ecohortus, Educahorts, Associacio Nafent και Punt Eco. Ανοικτό πανεπιστήμιο Καταλονίας ως επιστημονικός εταίρος, Δημοτικό Συμβούλιο Βαρκελώνης, επαρχιακή κυβέρνηση της Βαρκελώνης και Μητροπολιτική περιοχή της Βαρκελώνης που παρέχει οικονομική υποστήριξη. Ιδιώτες χορηγούς - Compro Iberica SL.
- Στόχοι: Αύξηση της προβολής και ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με την αστική γεωργία. Έμφαση στην περιβαλλοντική και κοινωνική αξία των έργων αστικής γεωργίας. Δημιουργία δικτύου αστικών γεωργικών σχεδίων και ενδιαφερομένων για την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών.
- Νομικό πλαίσιο και Προϋπολογισμός: Η Aplec συντονίζεται από τον συνεταιρισμό Tarruna και οργανώνεται μέσω της συνεργασίας διαφόρων οργανισμών. Ο ετήσιος προϋπολογισμός είναι περίπου 12.000 ευρώ. Υποστηρίζεται από το Δημοτικό Συμβούλιο της Βαρκελώνης, την επαρχιακή κυβέρνηση της Βαρκελώνης και της Μητροπολιτική περιοχή της Βαρκελώνης μέσω ετήσιων επιχορηγήσεων.
- Δραστηριότητες: Το Aplec είναι μια ετήσια εκδήλωση αφιερωμένη στην ευαισθητοποίηση και την επικοινωνία σχετικά με τις τεχνικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές πτυχές της αστικής γεωργίας, μέσω εκθέσεων, πρακτικών εργαστηρίων, σεμιναρίων, ξεναγήσεων κλπ. Το Aplec

πραγματοποιείται κάθε χρόνο στη Βαρκελώνη τον Οκτώβριο και διαρκεί 2 εβδομάδες. Η συγκέντρωση βοηθάει τις πρωτοβουλίες πολιτών, να μοιραστούν τις γνώσεις τους καθώς και να ξεκινήσουν νέες συνεργασίες. Στην Aplec συμμετέχουν και σχολικοί κήποι, παρέχονται δραστηριότητες ανταλλαγής εμπειριών για τους δασκάλους των σχολείων.

- **Καινοτομία και αποτελέσματα:** Η Aplec συγκεντρώνει πολύ διαφορετικούς ενδιαφερόμενους για προγράμματα. Κάθε χρόνο η εκδήλωση συγκεντρώνει περίπου 500 συμμετέχοντες. Οι επιπτώσεις στα επαγγελματικά και κοινωνικά μέσα είναι υψηλές. Η υποστήριξη του Δήμου βοηθάει στον συντονισμό της εκδήλωσης, με συνεργασία της Tarruna η οποία προωθεί, σχεδιάζει, διαχειρίζεται και εκπαιδεύει άτομα και οικογένειες στην αστική γεωργία.
- **Κύρια εμπόδια και επόμενα βήματα:** Τον τελευταίο καιρό έχουν ξεκινήσει παρόμοιες πρωτοβουλίες δικτύωσης, είναι πρόκληση για την Aplec να διαφοροποιήσει τον τρόπο λειτουργίας της, να αυξήσει τη συμμετοχή της και να εδραιώσει τη θέση ως το μοναδικό γεγονός για την αστική γεωργία στην Καταλονία. Ένα ακόμα ζήτημα είναι η οικονομική βιωσιμότητα, καθώς η χρηματοδότηση εξαρτάται πάρα πολύ από την επιδότηση του Δημοτικού Συμβουλίου της Βαρκελώνης. Η Aplec στοχεύει στην σταθεροποίηση της οικονομικής στήριξης βάσει των θετικών επιπτώσεων και της ανταπόκρισης των συμμετεχουσών φορέων.

Εικόνα16. Πυλώνες για το πρόγραμμα "Aplec d'Agricultura Urbana" ΠΗΓΗ: Lapujade J. (2018) Urban and Peri-Urban Agriculture: Best practice catalogue

2.5.4. Ακαδημαϊκή Έρευνα

Η ακαδημαϊκή έρευνα στη μητροπολιτική γεωργία καλύπτει διαφορετικούς κλάδους από τις φυσικές επιστήμες μέχρι και τις κοινωνικές επιστήμες. Πολλές

ακαδημαϊκές σχολές, ερευνητικοί οργανισμοί και πανεπιστήμια σε όλο τον κόσμο ασχολούνται με την αγρονομική έρευνα και εισάγουν νέες τεχνολογικές μεθόδους που εφαρμόζονται στη γεωργία. Οι αρχιτέκτονες και οι πολεοδόμοι αναζητούν νέες πρακτικές για τις ανάγκες των σύγχρονων πόλεων, όπως είναι η *κάθετη γεωργία* που είναι ένα κομμάτι της αστικής γεωργίας πολύ εξελίξιμο, καθώς και ο Μητροπολιτικός σχεδιασμός αστικοποιημένων, πράσινων και γεωργικών περιοχών. Οι εφευρέσεις στη βιομηχανική οικολογία, η υδροπονική γεωργία, ο βιολογικός έλεγχος και η βιοδυναμική γεωργία ανήκουν στην τεχνολογική διάσταση της ακαδημαϊκής έρευνας. Οι κοινωνικές επιστήμες συνεισφέρουν στην ακαδημαϊκή έρευνα με άρθρα σχετικά με την εδαφική ανάπτυξη, την οργανωτική καινοτομία στη Μητροπολιτική γεωργία και τις αξιολογήσεις των έργων. Οι επιστήμες της διατροφής ασχολούνται με θέματα υγείας, οι περιβαλλοντικές και κοινωνικές αντιμετωπίζουν οικολογικά ζητήματα όπως η ρύπανση, η ανακύκλωση των υδάτων, η ενεργειακή μετάβαση μέσω των τεχνικών καλλιέργειας κ.λπ.. Η πιο καινοτόμος πτυχή της έρευνας στην Μητροπολιτική γεωργία είναι η ενσωμάτωση της επιστήμης και της έρευνας στην κοινωνία με τη μεταφορά αυτής της ακαδημαϊκής γνώσης και την υιοθέτησή της από άλλους ενδιαφερόμενους. Η μεταφορά επιτυγχάνεται με συνεργασία μεταξύ των φυσικών και κοινωνικών επιστημών, με μια προοπτική επίλυσης προβλημάτων.

Μεταξύ των Ιδρυμάτων που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα είναι το "Ινστιτούτο Κωφών Παιδιών" της Αλβανίας, το οποίο ιδρύθηκε το 1963. Είναι το μόνο δημόσιο ινστιτούτο για σπουδαστές κωφών ή με δυσκολίες στην ακοή παιδιών, σε ολόκληρη την χώρα. Έχει περίπου 100 φοιτητές από όλη τη χώρα και παρέχει προσχολική 9χρονη εκπαίδευση. Το ινστιτούτο πρωτοστάτησε σε ερευνητικές και θεραπευτικές προσπάθειες για τη βελτίωση της ζωής των κωφών παιδιών. Το πρόγραμμά του αναπτύσσεται με τον κατάλληλο εξοπλισμό, εργαλεία και μεθόδους για τη διευκόλυνση της μάθησης. Ταυτόχρονα χρησιμοποιούνται εκπαιδευτικές δραστηριότητες έξω από την τάξη για την απόκτηση δεξιοτήτων και γνώσεων. Η ιδέα να εμπλέξουν τους σπουδαστές ως καλλιεργητές στον κήπο του ινστιτούτου αποδείχτηκε ότι βοηθάει στην απόκτηση των δεξιοτήτων και των γνώσεων για τη βελτίωση της ζωής τους.

Εικόνα 17. Παιδιά με δυσκολίες ακοής ασχολούνται με την κηποτεχνία. ΠΗΓΗ: <https://cccbsd.org/wp-content/uploads/2014/06/Heathers-kids-planting-a-garden.jpg>(ανάκτηση 15/12/2018)

- **Ενδιαφερόμενα μέλη:** Τρεις εκπαιδευτικοί και 30 σπουδαστές ηλικίας από 7 έως 15 ετών του Ινστιτούτου Κωφών Παιδιών. Υπουργείο Παιδείας, από το οποίο εξαρτάται το Ινστιτούτο.
- **Στόχοι:** Ενίσχυση της ευαισθητοποίησης των σπουδαστών σχετικά με τη γεωργία και την κηπουρική και ενδυνάμωσή τους για την ανάπτυξη παρόμοιων δραστηριοτήτων. Προσφορά στους σπουδαστές μιας εναλλακτικής θεραπείας και χαλαρωτικής δραστηριότητας. Διευκόλυνση της κατανόησης του δεσμού μεταξύ φυσικών συστημάτων και την υγεία του ανθρώπου. Ανάπτυξη χώρου πρασίνου και παραγωγή νωπών τροφίμων στο Ινστιτούτο.
- **Νομικό πλαίσιο και Προϋπολογισμός:** Το "Ινστιτούτο Κωφών Παιδιών" είναι δημόσιο ίδρυμα και ανήκει στο Υπουργείο Παιδείας. Απασχολεί περίπου 70 ακαδημαϊκούς και μη, τρεις εκπαιδευτικοί συμμετέχουν στην πρωτοβουλία κηπουρικής. Η πρωτοβουλία ξεκίνησε από τους ίδιους τους ακαδημαϊκούς με δικά τους κεφάλαια και στη συνέχεια υποστηρίχθηκε από τους γονείς των παιδιών.
- **Δραστηριότητες:** Μέσα στην αυλή του Ινστιτούτου είναι ένας κήπος περίπου 30 τετραγωνικών μέτρων, ο οποίος ήταν μερικώς φυτεμένος με λουλούδια και εν μέρει αχρησιμοποίητος. Οι τρεις καθηγητές αποφάσισαν να καλλιεργήσουν αυτόν τον κήπο με τους τριάντα μαθητές με κώφωση και δυσκολία στην ακοή. Η δραστηριότητα για τα παιδιά είναι δύο φορές

την εβδομάδα, εγκαθιστούν λουλούδια, φροντίζουν περιστέρια σε περιστέρωνα και αναπτύσσουν μερικά οπωροκηπευτικά. Η μικρή παραγόμενη ποσότητα χρησιμοποιείται στο κυλικείο του Ινστιτούτου.

- **Καινοτομία και αποτελέσματα:** Η πρωτοβουλία επιφέρει εκπαιδευτική και θεραπευτική καινοτομία καθώς πειραματίζεται με την καλλιέργεια και την κηπουρική ως ένα νέο θεραπευτικό εργαλείο για τα κωφάλαλα παιδιά. Αυτή η δραστηριότητα μπορεί επίσης να είναι επωφελής για παιδιά με αυτισμό ή σύνδρομο Down. Ο κύριος στόχος πίσω από αυτή την πρωτοβουλία είναι να δοθεί στα παιδιά με αναπηρία η δυνατότητα να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στις ικανότητες τους και να ενταχθούν στην εκπαίδευση.
- **Κύρια εμπόδια και επόμενα βήματα:** Τα κύρια εμπόδια για την πρωτοβουλία αυτή είναι η έλλειψη γεωπονικής γνώσης των εκπαιδευτικών και η έλλειψη κονδυλίων για την αγορά σπόρων και άλλων γεωργικών εισροών. Η χρηματοδότηση δραστηριοτήτων, εκτός από το πρόγραμμα σπουδών που εγκρίθηκε από το Υπουργείο Παιδείας, αποτελεί το σημαντικότερο πρόβλημα. Στο μέλλον, οι εκπαιδευτικοί σχεδιάζουν να αναζητήσουν υποστήριξη από διεθνείς Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς.

Εικόνα18. Πολώνες για το πρόγραμμα "Education to gardening for deaf children" ΠΗΓΗ: Lapujade J. (2018) Urban and Peri-Urban Agriculture: Best practice catalogue

2.5.5. Εδαφική Καινοτομία

Η αστική εξάπλωση αποτελεί σημαντικό ζήτημα τόσο για τους πολεοδόμους όσο και για τους αγροτικούς πληθυσμούς. Η εύφορη αγροτική γη εξαφανίζεται εξαιτίας της ταχείας εξάπλωσης των αστικών επεκτάσεων, ειδικά των αστικών περιοχών στα όρια των Μητροπόλεων. Η γεωργία που υπήρξε η κύρια οικονομική δραστηριότητα

στις αγροτικές περιοχές αποδυναμώνεται, ως εκ τούτου η Μητροπολιτική γεωργία αποτελεί πλέον σημαντικό παράγοντα για την παραγωγή τροφίμων στους κατοίκους των πόλεων και για την επανασύνδεση της πόλης με τη φύση. Οι τοπικές, Μητροπολιτικές, περιφερειακές και εθνικές αρχές προσπαθούν να βρουν νέες λύσεις σε αυτή την πρόκληση. Η συμβίωση της αστικής ανάπτυξης με την υιοθέτηση προγραμμάτων των αστικών γεωργικών δραστηριοτήτων είναι ο τρόπος αντιμετώπισης αυτού του προβλήματος. Το πρόγραμμα MADRE υποστηρίζει πρωτοβουλίες που συνδέουν τον αγροτικό με τον αστικό κόσμο, την ανάπτυξη Μητροπολιτικών ζωνών ασφάλειας σε κάθετες καλλιέργειες, σε περιοχές που θεωρούνται λιγότερο κατάλληλες για τα πολιτιστικά και φυσικά χαρακτηριστικά των μεσογειακών Μητροπόλεων. Οι κάθετες καλλιέργειες θεωρούνται η λύση για την αυξανόμενη επισιτιστική κρίση. Δημιουργείται από επίπεδα καλλιεργειών σε κατακόρυφες στρώσεις. Με τις κάθετες καλλιέργειες χρησιμοποιείται λιγότερο νερό, μεγαλώνουν τα φυτά ταχύτερα και αποφέρει περισσότερες καλλιέργειες ανά τετραγωνικό στρέμμα⁴³.

Το αγροτικό πάρκο Baix Llobregat δημιουργήθηκε το 1998 ως κοινή πρωτοβουλία για την αντιμετώπιση της πίεσης στη γεωργική γη που προέκυψε από την αστική και βιομηχανική επέκταση της Βαρκελώνης και των γειτονικών πόλεων στο δέλτα του ποταμού Llobregat. Καλύπτει μια συνολική έκταση περίπου 3.490 εκταρίων, η οποία εκτείνεται σε 14 δήμους της Μητροπολιτικής περιοχής της Βαρκελώνης.

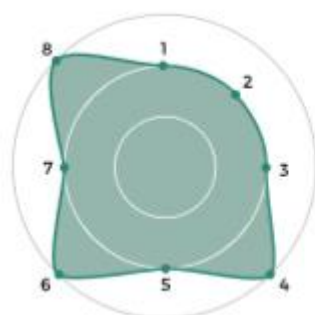

Εικόνα 19. Αγροτικό πάρκο Baix Llobregat ΠΗΓΗ: <https://media.timeout.com/images/103583369/image.jpg> (ανάκτηση 15/12/2018)

⁴³<https://agropost.gr/2018/05/23/katheti-georgia-350-fores-proion-strema/>(ανάκτηση 9/2/2019)

- Ενδιαφερόμενα μέλη: Η επαρχεία της Βαρκελώνης, η περιφέρεια Baix Llobregat, 14 τοπικές αρχές, το Υπουργείο Γεωργίας, Τροφίμων και Αγροτικής Δράσης της Καταλονίας, η Κοινοπραξία του Αγροτικού Πάρκου Baix Llobregat, Unio depagesos (ένωση αγροτών), μέλη της Κοινοπραξίας, Γεωργικοί συνεταιρισμοί, 8 αγροτικές αγορές, Κοινοπραξία του Baix Llobregat Tourism και 42 εστιατόρια που προωθούν τα προϊόντα του Baix Llobregat, διάφορες ΜΚΟ, 17 δημόσιες βιβλιοθήκες για το έργο L'Hortala Biblioteca (Κήπος στη βιβλιοθήκη), προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης με το Fundacio Miguel Agustí και αγροτικά κέντρα κατάρτισης.
- Στόχοι: Εδραίωση και ανάπτυξη της εδαφικής βάσης της γεωργίας στη Μητροπολιτική περιοχή της Βαρκελώνης. Ανάπτυξη ειδικών προγραμμάτων για την προώθηση της αειφόρου γεωργίας, σε αρμονία με το φυσικό της περιβάλλον. Προώθηση των παραγωγικών, οικολογικών και πολιτιστικών αξιών του αγροτικού πάρκου Baix Llobregat.
- Νομικό πλαίσιο και Προϋπολογισμός: Το αγροτικό πάρκο Baix Llobregat βασίζεται σε 3 εργαλεία. Το ειδικό σχέδιο, ένα εργαλείο πολεοδομικού σχεδιασμού που οριοθετεί την περιοχή του πάρκου, ρυθμίζει τη χρήση του και ορίζει τη γενική υποδομή του. Το σχέδιο διαχείρισης και ανάπτυξης, το οποίο καθορίζει τη στρατηγική, τους ειδικούς στόχους και τους πόρους για τη λειτουργία του πάρκου. Το διαχειριστικό σώμα, το οποίο διαχειρίζεται ολόκληρη τη γεωργική περιοχή και στηρίζει τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις στην ανάπτυξή τους. Η κοινοπραξία απασχολεί 11 εργαζόμενους πλήρους απασχόλησης. Ο ετήσιος προϋπολογισμός του είναι περίπου 1 εκ. ευρώ.
- Δραστηριότητες: Οι αποστολές του διαχειριστικού οργάνου είναι η βελτίωση του οδικού δικτύου αποχέτευσης και της ποιότητας των αρδευτικών υδάτων, η διασφάλιση της ασφάλειας εντός του πάρκου, η προώθηση νέων γεωργικών τεχνικών φιλικών προς το περιβάλλον και η στήριξη των αγροτών στις δραστηριότητες παραγωγής και εμπορίας. Οι αγορές αγροτών οργανώνονται σε 8 δήμους. Το πάρκο υλοποιεί προγράμματα για την εκπαίδευση των παιδιών και του κοινού σε θέματα γεωργίας, τροφίμων και υγείας, καθώς και προώθηση των προϊόντων του Baix Llobregat στους καταναλωτές.

- **Καινοτομία και αποτελέσματα:** Χάρη στο επιτυχημένο πρότυπο του πάρκου και την ισχυρή πολιτική βούληση των τοπικών αρχών, το πάρκο έχει πετύχει να διατηρήσει τη γεωργική και την παραγωγή οπωροκηπευτικών στην μητροπολιτική περιοχή της Βαρκελώνης. Επίσης συνέβαλε στην προώθηση βιώσιμων γεωργικών πρακτικών, στην ανάπτυξη διαύλων εμπορίας όπως είναι οι αγορές αγροτών και στην ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με τη σημασία της τοπικής γεωργίας.
- **Κύρια εμπόδια και επόμενα βήματα:** Το κύριο εμπόδιο είναι η διαθεσιμότητα και η τιμή της γης. Προετοιμάζει σχέδια και εκθέσεις για την ενημέρωση των ενδιαφερομένων για τις χρήσεις γης, τις άδειες οικοδόμησης, τις άδειες επιχειρήσεων κ.λπ. Η ανανέωση του ενδιαφέροντος στις νέες γενιές είναι σημαντικό ζήτημα. Το πάρκο συνεργάζεται με το Αγροτικό Εκπαιδευτικό Κέντρο για τη δημιουργία δεσμών μεταξύ σπουδαστών και αγροτών.

Assessment against 8 key challenges for Metropolitan and Peri-urban Agriculture

1. Job creation
2. Social Inclusion
3. Educational, health and nutritional benefits
4. Quality upgrading and value creation
5. Organisational benefits
6. Territorial Integrity/land management
7. Environmental benefits
8. Synergies

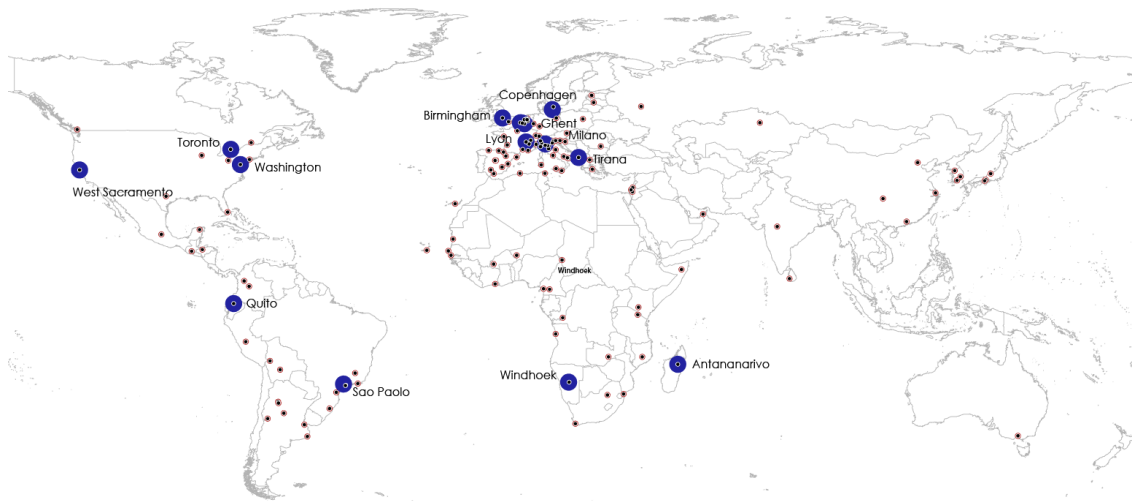
Εικόνα20. Πυλώνες για το πρόγραμμα "Education Baix Llobregat Agrarian Park" ΠΗΓΗ: Lapujade J. (2018) Urban and Peri-Urban Agriculture: Best practice catalogue

2.5.6. Διακρατική Καινοτομία

Πολλά έργα αστικής και περιαστικής γεωργίας προωθούν τη διακρατική δικτύωση. Οι περισσότερες από αυτές τις πρωτοβουλίες δημιουργούν δεσμούς μεταξύ των χωρών. Η αστικοποίηση μπορεί να χαρακτηριστεί ως δημογραφική έκρηξη στις πόλεις που οδηγείται από τη μετανάστευση των αγροτικών περιοχών. Ο πολλαπλασιασμός των αστικών πληθυσμών φέρνει το θέμα της επισιτιστικής ασφάλειας στις πόλεις και το πρόβλημα της προσφοράς τροφίμων στις πιο ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. Τα τελευταία χρόνια έχει ανανεωθεί το ενδιαφέρον από τις βιομηχανικές χώρες για συνεργασία και ανάπτυξη της Μητροπολιτικής γεωργίας,

υποστηρίζοντας με διαθέσιμα διεθνή κεφάλαια. Οι πρωτοβουλίες αυτές στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση, την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και την παραγωγή καλύτερων πολιτικών όσον αφορά την αστική γεωργία. Ορισμένες ΜΚΟ και άλλες ενώσεις εργάζονται σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως το Διεθνές Αστικό Δίκτυο Τροφίμων ή το ίδρυμα RUAF. Τα Ευρωπαϊκά προγράμματα, ειδικά στον τομέα της εδαφικής συνεργασίας, αποτελούν μια ευκαιρία για τις τοπικές αρχές και άλλους παράγοντες να μάθουν ο ένας από τον άλλο.

Το Σύμφωνο για την Αστική Επισιτιστική πολιτική του Μιλάνου (MUFPP) είναι το σημαντικότερο μέρος του Expo Milan 2015. Η ιδέα ξεκίνησε από τον Δήμαρχο του Μιλάνου τον Φεβρουάριο του 2014 με αφορμή τη Σύνοδο Κορυφής C40 στο Γιοχάνεσμπουργκ. Τον Σεπτέμβριο του 2014, το Μιλάνο και περίπου 40 πόλεις από όλες τις ηπείρους άρχισαν να εργάζονται για το περιεχόμενό του. Η συνολική διαδικασία έλαβε την καθοδήγηση μιας συμβουλευτικής ομάδας κορυφαίων διεθνών οργανισμών και μιας τεχνικής ομάδας αποτελούμενης από βασικούς εμπειρογνώμονες. Το σύμφωνο υπεγράφη στις 15 Οκτωβρίου 2015 στο Μιλάνο από 113 πόλεις από όλο τον κόσμο. Μέχρι το τέλος του 2017, είχε υπογραφεί από 160 πόλεις από 62 χώρες, συμπεριλαμβανομένων των 6 πόλεων του MADRE.

Εικόνα 21. Παγκόσμιος χάρτης με τις πόλεις που υπέγραψαν το «Σύμφωνο του Μιλάνου».

ΠΗΓΗ: <http://www.milanurbanfoodpolicycompact.org/wp-content/uploads/2017/12/Monitoring-framework-Pilot-Cities.png> (ανάκτηση 15/12/2018)

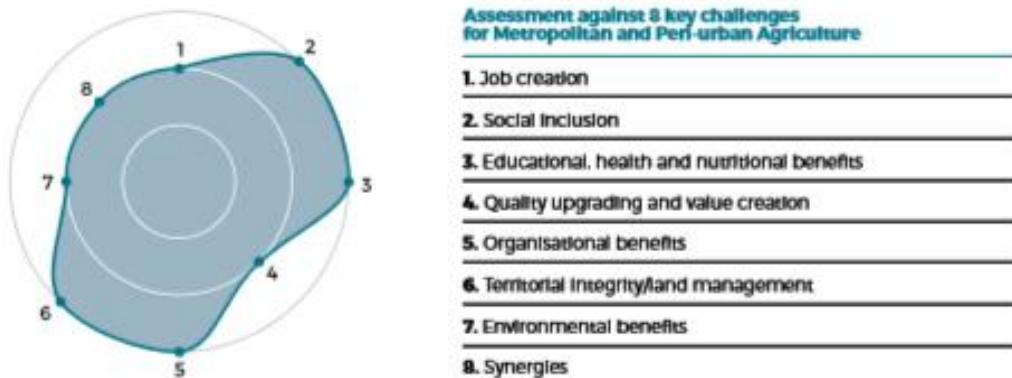
- Ενδιαφερόμενα μέλη: Πόλη του Μιλάνου, ιδρυτής του Συμφώνου, πρόεδρος της Διευθύνουσας Επιτροπής και Τεχνικής Γραμματείας, 160 υπογεγραμμένες πόλεις από όλο τον κόσμο συμπεριλαμβανομένων των 6

πόλεων MADRE, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, FAO και άλλοι διεθνείς οργανισμοί.

- Στόχοι: Προώθηση και υποστήριξη του ρόλου των τοπικών κυβερνήσεων στην ανάπτυξη βιώσιμων συστημάτων διατροφής. Δημιουργία ενός παγκόσμιου δικτύου πόλεων που δεσμεύεται να αναπτύξει και να εφαρμόσει βιώσιμες στρατηγικές τροφίμων, καθώς και να προτείνει ένα πλαίσιο δράσης ως αφετηρία για κάθε πόλη. Διευκόλυνση της ανταλλαγής ιδεών και εμπειριών για το πώς να αντιμετωπίσουμε τις κοινές προκλήσεις. Προώθηση μιας πολυτομεακής, πολυεπίπεδης και πολυκομματικής προσέγγισης των θεμάτων που αφορούν τα τρόφιμα.
- Νομικό πλαίσιο και Προϋπολογισμός: Το πρόγραμμα υποστηρίχθηκε από το 2015 έως το 2016 από το χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση έργο "Εξυπνες πόλεις για ανάπτυξη", υπό την ηγεσία του Δήμου του Μιλάνου και με τη συμμετοχή 12 άλλων αστικών περιοχών, όπως η Βαρκελώνη, η Μασσαλία και η Θεσσαλονίκη. Το MUFPP διατηρεί άτυπο σύνταγμα, η διευθύνουσα επιτροπή της απαρτίζεται από 13 μέλη, εκλεγμένα από τις υπογράφουσες πόλεις με θητεία δύο ετών. Συστάθηκε τεχνική γραμματεία στο γραφείο του Δημάρχου της πόλης του Μιλάνου. Ιδρύματα όπως το Cariplo παρέχουν κάποια χρηματοδότηση για τις δραστηριότητες.
- Δραστηριότητες: Το MUFPP παρέχει ένα πλαίσιο δράσης, το οποίο περιλαμβάνει 37 συνιστώμενες δράσεις, διαρθρωμένες σε 6 κατηγορίες: Διακυβέρνηση, Βιώσιμη διαίτα και διατροφή, Κοινωνική και οικονομική δικαιοσύνη, Παραγωγή φαγητού, Τροφοδοσία και διανομή τροφίμων, Απορρίμματα τροφίμων. Από το 2016, η Γραμματεία του Μιλάνου, διοργανώνει βραβεία με σκοπό να ανταμείψει τις βέλτιστες πρακτικές και να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των πόλεων. Το MUFPP συνεργάζεται με τον FAO για ένα Πλαίσιο Παρακολούθησης που βασίζεται σε 42 ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες που σχετίζονται με το Πλαίσιο Δράσης, καθώς και σε μια Πλατφόρμα Δράσης URBAN FOOD, για τη συλλογή και ανταλλαγή ορθών πρακτικών. Τέλος το MUFPP υποστηρίζει σε παγκόσμιο επίπεδο τον ρόλο των πόλεων στην αντιμετώπιση των ζητημάτων που αφορούν τα τρόφιμα.
- Καινοτομία και αποτελέσματα: Η βασική καινοτομία του MUFPP είναι ότι, μέσω μιας μη δεσμευτικής συμφωνίας, ενθαρρύνει τις πόλεις να

υιοθετήσουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στα θέματα αστικών τροφίμων. Ο αντίκτυπός της βασίζεται στην ανταλλαγή εμπειριών και σε μια εργαλειοθήκη που επιτρέπει στις πόλεις να αξιολογήσουν την πρόοδό τους και να πάρουν ιδέες για πιθανές λύσεις.

- Κύρια εμπόδια και επόμενα βήματα: Η κύρια πρόκληση είναι η συνεργασία πόλεων με διαφορετικά οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά πλαίσια και προτεραιότητες. Οι υπογράφουσες πόλεις εργάζονται για την ολοκλήρωση του πλαισίου παρακολούθησης, την ανάπτυξη της πλατφόρμας δράσης για τα αστικά τρόφιμα, την προώθηση της συνεργασίας σε περιφερειακό επίπεδο και την ενίσχυση του ρόλου του Συμφώνου σε παγκόσμια κλίμακα.

Εικόνα22. Πολώνες για το πρόγραμμα "Milan Urban Food Policy Pact" ΠΗΓΗ: Lapujade J. (2018) Urban and Peri-Urban Agriculture: Best practice catalogue

Αναλυτικότερα οι περιοχές - πρώην Δήμοι που απαρτίζουν τον νέο Δήμο είναι οι εξής:

- Δήμος Νεάπολης
- Δήμος Συκεών
- Δήμος Πεύκων
- Δήμος Αγίου Παύλου

Η περιοχή του Αγίου Παύλου βρίσκεται στους πρόποδες του δάσους του Σείχ - Σου, περιτριγυρίζεται στα ανατολικά από βυζαντινά κάστρα και είναι μια από τις παλαιότερες συνοικίες της Θεσσαλονίκης. Ο πληθυσμός της περιοχής σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ το 2011 ήταν 6.852 δημότες. Οι κάτοικοι έχουν δώσει το παρατσούκλι "Κολωνάκι της Θεσσαλονίκης" στην περιοχή, καθώς είναι κτισμένη σε υψόμετρο 95 μέτρων, είναι μια βραχώδης περιοχή με στενούς δρόμους και σκαλάκια, γενικά οι ομοιότητες στις δύο αυτές περιοχές είναι πολλές. Η περιοχή του Αγίου Παύλου ξεχωρίζει για τη θέα και τον καθαρό αέρα, είναι μια συνοικία που δημιουργήθηκε από πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή μετά την Μικρασιατική καταστροφή. Τα πρώτα σπίτια χτίστηκαν μέσα στα βυζαντινά τείχη, είναι συνήθως μονώροφα με κεραμοσκεπές και αυλές με κληματαριές. Το ρέμα που κατέβαινε από το δάσος ασφαλτοστρώθηκε και σχηματίστηκε η σημερινή οδός Ηλείου.

Η περιοχή της Νεάπολης βρίσκεται σχετικά σε μικρή απόσταση από το κέντρο της πόλης, έχει έκταση 1168 τετραγωνικά μέτρα και πληθυσμό 27.084 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2011. Η Νεάπολη είναι μια από τις πιο πυκνοκατοικημένες περιοχές της Ελλάδας με 23.188 κάτοικους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Ο πρώτος οικισμός δημιουργήθηκε μετά την Μικρασιατική καταστροφή του 1922, εγκαταστάθηκαν στην περιοχή πρόσφυγες από την Νεάπολη της Καπαδοκίας στους λόφους δίπλα στα βυζαντινά τείχη. Ονόμασαν την περιοχή Νεάπολη και έχτισαν τον ναό του Αγίου Γεωργίου σε ανάμνηση του ομώνυμου ναού στη Νεάπολη της Καπαδοκίας. Η συνεχής ροή πληθυσμού και η κοντινή απόσταση από το κέντρο της πόλης μετέτρεψαν σταδιακά την Νεάπολη από οικισμό προσφύγων σε σύγχρονη κοινότητα. Η Νεάπολη φημίζεται για την «*Βαλκανική Πλατεία*». Πρόκειται για μια σειρά εκδηλώσεων που πραγματοποιούν στις αρχές του Σεπτεμβρίου, είναι ένας θεσμός πολιτισμού που συμμετέχουν όλες οι χώρες της Βαλκανικής και προωθεί την ιδέα της ειρήνης δημιουργώντας ένα πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα με μουσική, χορό και θέατρο. Στο κέντρο της Νεάπολης βρίσκεται το 1ο Δημοτικό

σχολείο, ένα από τα παλιότερα σχολεία της Θεσσαλονίκης, ιδρύθηκε το 1928 και στην περίοδο της κατοχής μοιραζόταν εκεί το συσσίτιο. Εκεί βρίσκεται ένα ψηλό ρολόι στην πλατεία και από αυτό έχει πάρει η περιοχή την ονομασία το "ρολόι". Στην Νεάπολη γεννήθηκε ο ανώτατος δικαστικός κ. Σαρτζετάκης Χρήστος, ο οποίος επιτέλεσε πρόεδρος της Δημοκρατίας τις χρονιές 1985-1990⁴⁷.

Η περιοχή των Πεύκων απέχει από το κέντρο περίπου 6 χιλιόμετρα, έχει έκταση 1800 τετραγωνικά μέτρα, είναι χτισμένη σε σχετικά υψηλό υψόμετρο για αστική περιοχή, στα 280 μέτρα και ο πληθυσμός της το 2011, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή της ΕΛΣΤΑΤ, ήταν 13052 κάτοικοι. Η περιοχή συχνά αναφέρεται και ως Ρετζίκι. Η λέξη ρετζίκι είναι παράφραση της παλαιότερης ονομασίας της περιοχής ουρετζίκ, που σημαίνει Μικρός Παράδεισος στα Τούρκικα και χρησιμοποιούνταν για την περιοχή την περίοδο της Οθωμανοκρατίας⁴⁸. Οι πρώτοι πρόσφυγες εμφανίστηκαν στην περιοχή το 1914, μετά την λήξη των βαλκανικών πολέμων, και έχτισαν σπίτια με κοτέτσια και λαχανόκηπους. Ο πληθυσμός του οικισμού αυξήθηκε σημαντικά την περίοδο της Μικρασιατικής καταστροφής. Στην περιοχή των Πεύκων υπάρχουν ερείπια από βυζαντινούς νερόμυλους, οι οποίοι σχετίζονται με τη λειτουργία της πόλης της Θεσσαλονίκης.

Εικόνα 24. Είσοδος υπόγειου υδρομαστευτικού καναλιού από το 1918-1919 στο Ρετζίκι. ΠΗΓΗ: <https://parallaximag.gr/wp-content/uploads/2017/10/Sx.-4.jpg> (ανάκτηση 25-12-2018)

⁴⁷<https://www.vice.com/gr/article/zm37d4/h-neapolh-ebgale-ton-aggelaka-ki-enan-proedro-ths-dhmokratias> (ανάκτηση 25-12-2018)

⁴⁸<https://parallaximag.gr/thessaloniki/retziki-paradeisos-sti-voreia-akri-tis-polis> (ανάκτηση 25-12-2018)

Η περιοχή των Συκεών είναι η έδρα του Δήμου Νεάπολης - Συκεών, έχει έκταση 4.700 τετραγωνικά μέτρα και σύμφωνα με την απογραφή του 2011 της ΕΛΣΤΑΤ, έχει πληθυσμό 37.753 κατοίκους. Οι πρώτοι πρόσφυγες που εποίκισαν την περιοχή εγκαταστάθηκαν μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, στις συνοικίες που δημιούργησαν έδωσαν τα ίδια ονόματα που είχαν οι περιοχές στην Καππαδοκία (Ροδοχώρι, Νέα Βάρνα). Οι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν σε παλιά ερημωμένα Τούρκικα σπίτια, φτιαγμένα από ξύλα, τενεκέδες και λαμαρίνες, χωρίς παράθυρα και φωτισμό⁴⁹. Με κρατική μέριμνα άρχισαν να χτίζονται σπίτια και ταυτόχρονα ξεκίνησε η διαδικασία ρυμοτόμησης της περιοχής και χωρισμού των οικοπέδων. Ο πρώτος ναός που χρησιμοποιήθηκε από τους πρόσφυγες ήταν ξύλινος, μικρών διαστάσεων και αφιερώθηκε στον Άγιο Δημήτριο για να θυμούνται οι Μικρασιάτες τον ομώνυμο ναό του τόπου τους στο Ροδοχώρι. Η χρήση του ναού σταμάτησε το 1949 και το 1950 θεμελιώθηκε ο νέος μεγάλος ναός που υπάρχει στις μέρες μας.

Εικόνα 25. Η οδός Παπαναστασίου κατά τη δεκαετία του 1940. ΠΗΓΗ: http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/image/image_gallery?img_id=55904 (ανάκτηση 25-12-2018)

3.2. ΔΗΜΟΤΙΚΟΙ ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΟΙ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΠΟΛΗΣ - ΣΥΚΕΩΝ

Μπροστά στις συνεχιζόμενες ανάγκες των κοινωνικά ευάλωτων ομάδων, ο Δήμος Νεάπολης - Συκεών δίνει τη δυνατότητα σε πολλούς ενδιαφερόμενους να ξεκινήσουν την βιολογική καλλιέργεια του δικού τους κηπάριου, με βασικό σκοπό την

⁴⁹<http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/web/guest/istostoiceia> (ανάκτηση 25-12-2018)

εξασφάλιση βασικών ειδών διατροφής για αυτούς και την οικογένειά τους. Ο Δημοτικός λαχανόκηπος είναι χωρισμένος σε τρεις Δημοτικές Ενότητες, για την παροχή διευκόλυνσης στους δημότες. Στις Δημοτικές Ενότητες Νεάπολης, Συκεών και Πεύκων περιλαμβάνονται 100 κηπάρια τα οποία παρέχονται για δωρεάν χρήση σε δικαιούχους. Σκοπός της παροχής της χρήσης των κηπαρίων είναι η καλλιέργεια οπωρολαχανικών από τους δικαιούχους για δική τους χρήση και την κάλυψη μέρους των αναγκών σίτισης της οικογένειάς τους, ενώ ένα μέρος της συγκομιδής (τουλάχιστον το 10%) είναι υποχρεωμένοι να το παρέχουν στη *Δομή Παροχής Σίτισης* και στο *Κοινωνικό Παντοπωλείο* του Δήμου.

Με μια αίτηση στο Δήμο, εφόσον ο δημότης πληροί τα κριτήρια, παραλαμβάνει ένα κηπάριο 50 τ.μ. για καλλιέργεια οπωροκηπευτικών, μια καλλιέργεια που γίνεται με τη πλήρη στήριξη του Δήμου (δωρεάν παροχή νερού, φυτά, σπόροι, εξοπλισμός, συμβουλευτική και υποστήριξη από γεωπόνο). Η διαδικασία παραλαβής είναι πολύ απλή, ζητείται μια αίτηση στο συμβουλευτικό τμήμα του Δήμου, και με τη συμπλήρωση αυτής, αν πληρούνται τα κριτήρια, γίνεται η παραχώρηση κηπαρίου και δίνονται οι απαραίτητες οδηγίες από τους γεωπόνους.

ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΠΟΛΗΣ ΣΥΚΕΩΝ
ΑΝΤΙΔΗΜΑΡΧΙΑ ΠΡΑΣΙΝΟΥ & ΑΝΤΙΔΗΜΑΡΧΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΑΙΤΗΣΗ

ΕΠΩΝΥΜΟ: .....
ΟΝΟΜΑ: .....
ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ: .....
Δ/ΝΣΗ: .....
ΟΔΟΣ, ΑΡΙΘΜ: .....
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: .....
ΤΚ: .....
ΤΗΛ. ΚΙΝ.: .....

Ημερομηνία Αίτησης: .....

ΠΡΟΣ:
Δήμο Νεάπολης-Συκεών

Αιτούμαι να λάβω για καλλιέργεια και προσωπική μου χρήση ένα κηπάριο στο Δημοτικό Λαχανόκηπο της Δημοτικής Ενότητας:

Συκεών (Βίτσι)
 Νεάπολης (Ανθ. Παπανδρέου)
 Πεύκων

Είναι η πρώτη φορά που αιτούμαι:
ΝΑΙ ΟΧΙ

Επισυναπτόμενα δικαιολογητικά:

Αντίγραφο ταυτότητας*
 Εκκαθαριστικό 2017
 Πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης*
 Βεβαίωση χρόνου ανεργίας

Ο αιτών/η αιτούσα
(υπογραφή)

* Δεν είναι απαραίτητα για όσους ήταν μέχρι τώρα δικαιούχοι.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΠΟΛΗΣ - ΣΥΚΕΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
Του Δήμου: Εόσου έναντι 76
Τ.Κ. 56625 Συκιάς

ΣΥΚΕΕΣ / 2018
Αρ. Πρωτ.:

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ ΚΗΠΑΡΙΟΥ

Σήμερα, στις ..... 2018, στ.....
του ..... με Α.Δ.Τ. ....
στα πλαίσια του προγράμματος «Κοινωνικές δομές
αντιμετώπισης της φτώχειας στο Δήμο Νεάπολης-Συκεών»,
παραδόθηκε το με αριθμ..... κηπάριο του Δημοτικού
Λαχανόκηπου που βρίσκεται επί της οδού .....
και έλαβε γνώση του κανονισμού λειτουργίας των Δημοτικών
λαχανόκηπων.

Ο/Η παραλαβ.....

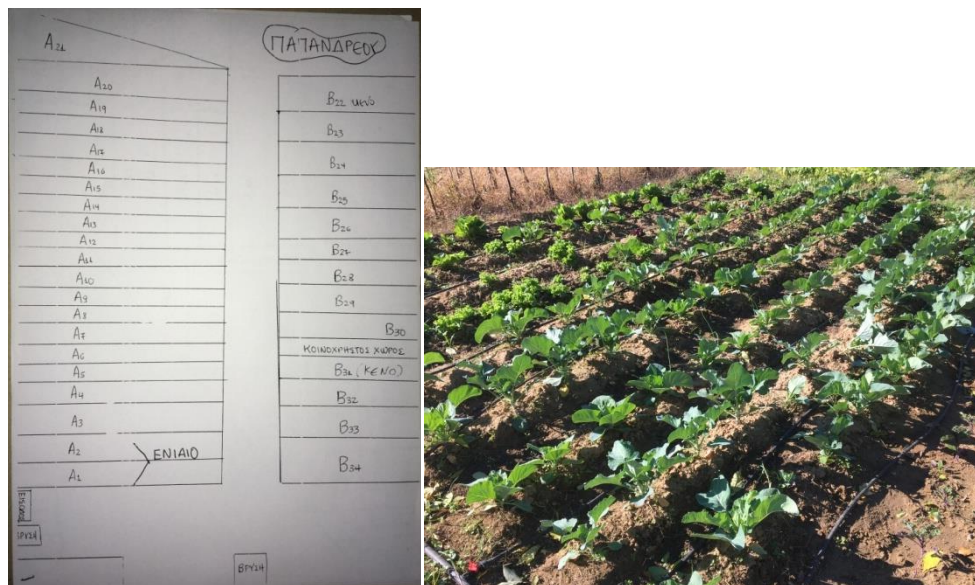
Εικόνα 26. Αίτηση παραλαβής κηπαρίου στο Δήμο Νεάπολης- Συκεών και πρωτόκολλο παραλαβής κηπαρίου. ΠΗΓΗ: Δήμος Νεάπολης Συκεών.

Ο Δημοτικός λαχανόκηπος λειτούργησε το διάστημα 2013-2017 στο πλαίσιο του έργου «Κοινωνικές Δομές Άμεσης Αντιμετώπισης της Φτώχειας στο δήμο

Νεάπολης-Συκεών» με τη συγχρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το οποίο έληξε το Φεβρουάριο του 2017. Κατά την πενταετή διάρκειά του περισσότεροι από 300 άνεργοι και άποροι δημότες ωφελήθηκαν πολλαπλώς από τη λειτουργία της δομής, ενώ βρήκαν απασχόληση και νέοι άνεργοι επιστήμονες.

3.2.1. Δημοτικός Λαχανόκηπος Νεάπολης

Ο Δημοτικός λαχανόκηπος Νεάπολης βρίσκεται στην λεωφόρο Ανδρέα Παπανδρέου. Η λεωφόρος είναι ο μεγαλύτερος δρόμος της Νεάπολης, σε κεντρικό σημείο και έτσι ο λαχανόκηπος είναι εύκολα προσβάσιμος στους δημότες. Το ενδιαφέρον των δημοτών είναι μεγάλο και οι θέσεις για το 2018 έχουν καλυφθεί. Ο λαχανόκηπος περιλαμβάνει 34 κηπάρια 50 τ.μ. , 2 βρύσες και έναν κοινόχρηστο χώρο, ενώ στην αποθήκη υπάρχουν 16 λειτουργικά εργαλεία.

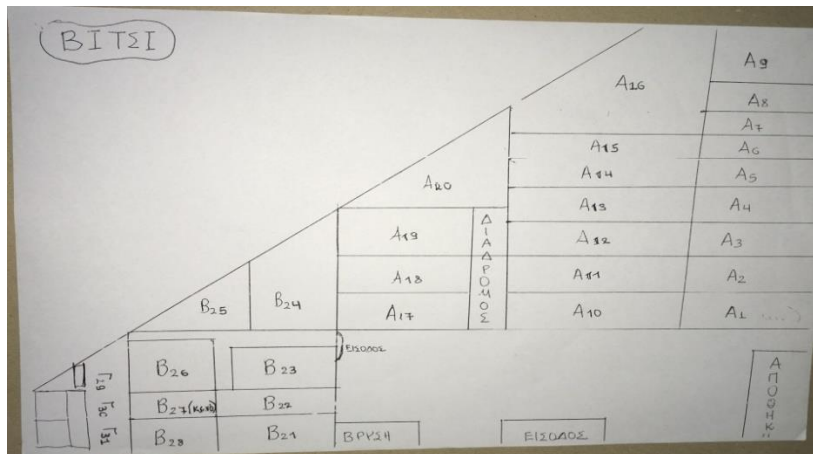

Εικόνες 27-28. Κάτοψη Δημοτικού λαχανόκηπου Νεάπολης. Πηγή: Δήμος Νεάπολης , Κηπάριο Δημοτικού λαχανόκηπου Νεάπολης. Πηγή: Νατσιός Κωνσταντίνος

3.2.2. Δημοτικός Λαχανόκηπος Συκεών

Ο Δημοτικός λαχανόκηπος Συκεών βρίσκεται στην οδό Βίτσι στις Συκιές. Στην συγκεκριμένη οδό δίπλα στο λαχανόκηπο βρίσκεται το Δημοτικό στάδιο των Συκεών καθώς και το κλειστό γήπεδο μπάσκετ. Η περιοχή που βρίσκεται ο λαχανόκηπος βρίσκεται σε αρκετή απόσταση από κεντρικούς δρόμους, περιλαμβάνει 31 κηπάρια 50 τ.μ. τα οποία έχουν παραχωρηθεί σε δικαιούχους για καλλιέργεια. Το ενδιαφέρον για ένα κηπάριο στο λαχανόκηπο των Συκεών είναι το μεγαλύτερο από τους τρεις λαχανόκηπους, αλλά ο χώρος, αν και μεγάλος είναι περιορισμένος σε 31 κηπάρια. Στο

λαχανόκηπο συμπεριλαμβάνονται μια βρύση, μια αποθήκη και χώρος αναψυχής για τους δικαιούχους και στην αποθήκη καταμετρούνται 30 λειτουργικά εργαλεία.

Εικόνα 29. Κάτοψη Δημοτικού Λαχανόκηπου Συκεών. ΠΗΓΗ: Δήμος Νεάπολης Συκεών.

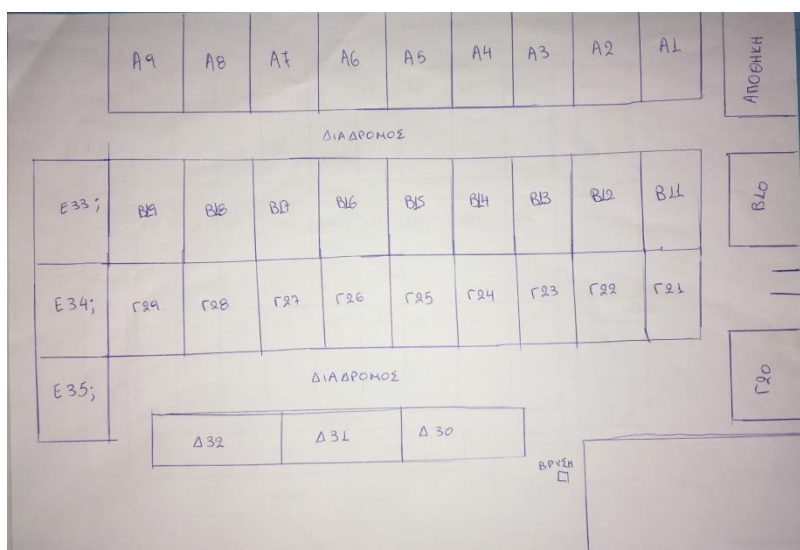

Εικόνα 30. Κηπάριο Δημοτικού Λαχανόκηπου Συκεών. ΠΗΓΗ: Νατσιός Κωνσταντίνος

3.2.3. Δημοτικός Λαχανόκηπος Πεύκων

Ο Δημοτικός λαχανόκηπος Πεύκων βρίσκεται στην οδό Ειρήνης δίπλα στο παλαιό Δημαρχείο των Πεύκων. Η συνοικία των Πεύκων βρίσκεται σε ορεινή περιοχή και ο χώρος που βρίσκεται ο λαχανόκηπος καθώς και τα χαρακτηριστικά του εδάφους είναι ιδανικά για καλλιέργεια. Η απόσταση από τον κεντρικό δρόμο είναι αρκετή. Ο λαχανόκηπος περιλαμβάνει 35 κηπάρια 50 τ.μ. από τα οποία τα 3 δεν έχουν παραχωρηθεί προς χρήση λόγω της ανομοιομορφίας του εδάφους. Στο λαχανόκηπο ακόμα περιλαμβάνονται 2 βρύσες και μια αποθήκη - σπιτάκι τύπου ξύλινου προκάτ, το οποίο ξεχωρίζει από τους 3 λαχανόκηπους ως ο πιο ιδανικός αποθηκευτικός χώρος για

τα φυτά και τα εργαλεία. Στην αποθήκη καταμετρούνται 41 λειτουργικά εργαλεία και βρίσκονται σπόροι κηπευτικών που έχουν περισσέψει από τις παραλαβές του προηγούμενου καλοκαιριού.

Εικόνα 31. Κάτοψη Δημοτικού Λαχανόκηπου Πεύκων. ΠΗΓΗ: Δήμος Νεάπολης - Συκεών.

Εικόνα 32. Κηπάριο Δημοτικού Λαχανόκηπου Πεύκων. ΠΗΓΗ: Νατσιός Κωνσταντίνος.

Πίνακας 3.1. Δικαιούχοι και κηπάρια ανά λαχανόκηπο

ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΟΣ	ΚΗΠΑΡΙΑ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ
ΝΕΑΠΟΛΗΣ	34	34
ΣΥΚΕΩΝ	31	31
ΠΕΥΚΩΝ	35	32
Σύνολο	100	97

Πηγή: Δήμος Νεάπολης- Συκεών

3.3. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙΑΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΟΥ ΝΕΑΠΟΛΗΣ - ΣΥΚΕΩΝ

Ο Δήμος Νεάπολης - Συκεών προσπαθεί να λειτουργεί ο Δημοτικός λαχανόκηπος στα πλαίσια Ευρωπαϊκών προδιαγραφών. Για το λόγο αυτό δανείζεται πρακτικές και κανόνες από πετυχημένα προγράμματα του εξωτερικού για την εύρυθμη λειτουργία του. Με τη δημιουργία κανονισμού λειτουργίας εφαρμόζει ένα πλαίσιο κανόνων που βοηθάει τους δικαιούχους να καταλάβουν τι δικαιούνται, τι τους παρέχεται αλλά και ποιες είναι οι δικές τους υποχρεώσεις. Ο κανονισμός λειτουργίας του λαχανόκηπου μοιράζεται σε έντυπη μορφή στους δικαιούχους με την παραλαβή του αγροτεμαχίου. Στις υποχρεώσεις της δομής αναφέρονται τα εξής στον κανονισμό λειτουργίας⁵⁰:

1. Παροχή νερού για δωρεάν άρδευση.
2. Παροχή καλλιεργητικών εργαλείων.
3. Εξασφάλιση φυτών ή/και σπόρων και διανομή τους στους δικαιούχους.
4. Ο δήμος δεν φέρει καμία ευθύνη για απώλεια υλικών ή εργαλείων που κάποιος καλλιεργητής θα αφήσει αφύλαχτα στο χώρο του δημοτικού λαχανόκηπου.
5. Ο δήμος δεν φέρει ευθύνη για κλοπές ή καταστροφές στην ίδια την καλλιέργεια.
6. Ο δήμος διατηρεί το δικαίωμα να διοργανώνει στο χώρο του δημοτικού λαχανόκηπου εκδηλώσεις ανοικτές στο ευρύ κοινό.

Οι δικαιούχοι που θα εγκατασταθούν μετά την επιλογή τους, θα παραλαμβάνουν αντίγραφο του κανονισμού και θα υπογράφουν πρωτόκολλο εγκατάστασης από το οποίο θα απορρέουν οι εξής υποχρεώσεις και δικαιώματα:

Υποχρεώσεις δικαιούχων:

1. Αποδοχή και τήρηση του κανονισμού λειτουργίας του Δημοτικού Λαχανόκηπου.
2. Απαγορεύεται η παραχώρηση του κηπαρίου σε τρίτους.
3. Απαγορεύεται η είσοδος στο λαχανόκηπο πέραν των ωρών και ημερών λειτουργίας του.

---

⁵⁰Κανονισμός λειτουργίας Δημοτικού Λαχανόκηπου Νεάπολης-Συκεών (2018) ΠΗΓΗ: Δήμος Νεάπολης-Συκεών

4. Δεν επιτρέπεται η αλλαγή ορίων του κηπαρίου. Ο κάθε καλλιεργητής οφείλει να προβλέψει την πρόσβασή του εντός του κηπαρίου του χωρίς να καταπατά γειτονικά κηπάρια.
5. Η καλλιέργεια των λαχανόκηπων που παραχωρούνται πρέπει να γίνεται μόνο με βιολογικές μεθόδους, απαγορευμένης της χρήσης χημικών λιπασμάτων, ζιζανιοκτόνων, εντομοκτόνων και μυκητοκτόνων. Επιτρέπεται η χρήση μόνο οργανικών υλικών (βιολογικής κοπριάς ή εγκεκριμένων βιολογικών εδαφοβελτιωτικών). Σε όλα τα παραπάνω απαιτείται η σύμφωνη γνώμη των γεωπόνων του δημοτικού λαχανόκηπου.
6. Δεν επιτρέπεται η πώληση των αγαθών που παράγονται στο λαχανόκηπο σε τρίτους.
7. Αποδίδεται το 10% της παραγωγής οπωροκηπευτικών στο Κοινωνικό Παντοπωλείο του Δήμου.
8. Δεν επιτρέπεται η φύτευση οπωροφόρων δένδρων στους λαχανόκηπους.
9. Οι καλλιεργητές θα πρέπει να φροντίζουν με επιμέλεια το λαχανόκηπο τους. Σε περίπτωση εγκατάλειψης, ο Δήμος έχει το δικαίωμα, μετά από γραπτή ειδοποίηση και προθεσμία 15 ημερών, να παραχωρήσει την έκταση στον επόμενο δικαιούχο (εκτός ορισμένων εξαιρέσεων, όπως ασθένειας κ.λπ. και μόνο αφού έχει προηγηθεί ενημέρωση στους υπεύθυνους).
10. Οι καλλιεργητές φροντίζουν για την καθαριότητα των κηπαρίων και των κοινόχρηστων χώρων του Δημοτικού Λαχανόκηπου.
11. Οι καλλιεργητές οφείλουν να σέβονται και να μη προξενούν βλάβες με τους χειρισμούς τους σε διπλανούς λαχανόκηπους.
12. Οι καλλιεργητές καθαρίζουν το χώρο στον οποίο θα καλλιεργούν από υπολείμματα της καλλιέργειας τους και παραδίδουν τον κήπο στην κατάσταση που τον παρέλαβαν.
13. Σε περίπτωση που ένας καλλιεργητής έχει δημιουργήσει θερμοκηπευτική εγκατάσταση και δεν ανανεωθεί το δικαίωμα καλλιέργειας τον επόμενο χρόνο, οφείλει να απομακρύνει τα υλικά που έχει τοποθετήσει. Σε περίπτωση που δεν τα απομακρύνει, δεν δικαιούται οποιασδήποτε αξίωσης.
14. Δεν επιτρέπεται οποιαδήποτε παρέμβαση στη φυσική βλάστηση του χώρου.
15. Απαγορεύεται η άσκοπη σπατάλη νερού. Τα ποτίσματα θα πρέπει να γίνονται σύμφωνα με τις υποδείξεις των υπεύθυνων του Δημοτικού Λαχανόκηπου. Οι

καλλιεργητές έχουν την υποχρέωση να κλείνουν τις βάνες του κηπαρίου τους πριν αποχωρήσουν από τον λαχανόκηπο.

Δικαιώματα δικαιούχων:

1. Οι καλλιεργητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν μη μόνιμες, πλην όμως καλαίσθητες, προσθήκες κάλυψης του εδάφους για την καλλιέργεια πρώιμων ποικιλιών λαχανικών (θερμοκήπιο) ή τη δημιουργία φυτωρίων.
2. Επιτρέπεται η φύτευση καλλωπιστικών φυτών στους κοινόχρηστους χώρους, μετά από συνεννόηση με την υπηρεσία Πρασίνου του Δήμου.
3. Οι καλλιεργητές έχουν το δικαίωμα χρήσης των κοινόχρηστων χώρων της συνολικής έκτασης για αναψυχή με τους οικείους τους, υπό την προϋπόθεση να διατηρούν τον χώρο καθαρό και δεν ενοχλούν με τη συμπεριφορά τους.

Οι δικαιούχοι εγκαθίστανται στο δημοτικό λαχανόκηπο για ένα έτος, με δικαίωμα εκ μέρους του δήμου της ανανέωσης της παραμονής τους για δεύτερο έτος, εφόσον έχουν υποβάλει σχετικό αίτημα με επικαιροποιημένα δικαιολογητικά και δεν υπάρχουν άλλοι/ες υποψήφιοι/ες. Ο Δήμος κάθε χρόνο προβαίνει σε δημόσια ανακοίνωση παραλαβής νέων αιτήσεων. Μετά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής αιτήσεων από τους ενδιαφερόμενους πολίτες, ο Δήμος εξετάζει τις νέες αιτήσεις αλλά και των ήδη εγκατεστημένων που έχουν εκδηλώσει το ενδιαφέρον για ανανέωση της παραμονής τους για δεύτερο έτος. Οι ήδη εγκατεστημένοι/ες καλλιεργητές/τριες είναι υποχρεωμένοι/ες να εγκαταλείψουν τον κήπο τους σε περίπτωση που δεν εγκριθεί η αίτηση ανανέωσης της παραμονής τους στο δημοτικό λαχανόκηπο, μετά τη δημοσιοποίηση του πίνακα των νέων δικαιούχων. Ο Δήμος δε φέρει ουδεμία ευθύνη εάν με τη λήξη του δικαιώματος καλλιέργειας υπάρχουν στο χώρο αναπτυσσόμενα λαχανικά.

Οι δικαιούχοι μπορούν να χάσουν το δικαίωμα χρήσης κηπαρίου και να αποβληθούν. Δικαιούχος που έχει επιλεγεί και έχει εγκατασταθεί στο λαχανόκηπο, χάνει το δικαίωμα καλλιέργειας και αποβάλλεται μετά από εισήγηση του αρμόδιου υπάλληλου για την μη τήρηση του Κανονισμού, σε περίπτωση που δεν καλλιεργεί επί μήνα τον κήπο ή δεν εμφανίζεται χωρίς ενημέρωση και δικαιολογία για περισσότερες από 15 ημέρες, εφόσον του έχει γίνει προηγουμένως σχετική ενημέρωση. Οι υπεύθυνοι του δημοτικού λαχανόκηπου μπορεί να αποφασίσουν την αποβολή καλλιεργητών, μετά από εισήγηση του αρμόδιου υπαλλήλου, για παράβαση του κανονισμού λειτουργίας,

συζητώντας την καταγγελία παρουσία των καλλιεργητών σε βάρος των οποίων έχει αυτή συνταχθεί. Δυνατότητα υποβολής καταγγελίας για παράβαση του κανονισμού λειτουργίας ή κακής συμπεριφοράς προς τρίτους έχουν δικαίωμα να υποβάλουν στην υπηρεσία και οι ίδιοι οι καλλιεργητές. Εφόσον η διαμεσολάβηση του αρμόδιου υπάλληλου δεν τελεσφορήσει, για την συνέχιση της εύρυθμης λειτουργίας του Δημοτικού Λαχανόκηπου, η καταγγελία εξετάζεται από τους υπεύθυνους του λαχανόκηπου παρουσία και των δύο πλευρών.

3.4. ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΡΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥΣ ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΟΥ

Ο Δήμος Νεάπολης - Συκεών είναι κοντά στο δικαιούχο καθόλη την περίοδο της διαδικασίας. Το επιστημονικό προσωπικό είναι κοντά στους δικαιούχους με σκοπό να τους λύσει κάθε απορία καθώς και να τους εισάγει αρμονικά στη διαδικασία καλλιέργειας. Στον Δήμο απασχολούνται τρεις τεχνολόγοι γεωπόνοι με εμπειρία και γνώσεις πάνω στην καλλιέργεια οπωροκηπευτικών. Οι τεχνολόγοι γεωπόνοι συνέταξαν μια λίστα με γενικές οδηγίες και κατευθυντήριες γραμμές προς τους δικαιούχους, τις ακόλουθες:

1. Ζητάμε καθοδήγηση από τους γεωπόνους για την χωροταξική κατανομή των φυτών (π.χ. αποστάσεις φύτευσης), τη συγκαλλιέργεια, τον τρόπο και το βάθος φύτευσης, τις καλλιεργητικές φροντίδες(π.χ. λίπανση, στηρίγματα, ανάγκες σε νερό ανά φυτικό είδος).
2. Ποτίζουμε σύμφωνα με τις οδηγίες των γεωπόνων. Δεν αφήνουμε ποτέ τις βάνες ανοιχτές.
3. Δεν παραβιάζουμε τα όρια του κηπαρίου μας. Φροντίζουμε να αφήνουμε διαδρόμους μέσα στο κηπάριο μας, ώστε να μην πατάμε στα κηπάρια των διπλανών μας για να περνάμε.
4. Ενημερώνουμε τηλεφωνικώς είτε τους γεωπόνους ή την κοινωνική λειτουργό σε περίπτωση που δεν μπορούμε να έρθουμε στον λαχανόκηπο, ειδικά όταν πρόκειται για περίοδο με αυξημένη ανάγκη των φυτών σε καλλιεργητικές φροντίδες.
5. Τηρούμε και σεβόμαστε το ωράριο λειτουργίας του λαχανόκηπου. Υπολογίζουμε τον χρόνο που θα χρειαστεί να διαθέσουμε για τις φροντίδες των φυτών και του κηπαρίου μας.
6. Δεν αφήνουμε προσωπικά μας είδη στην αποθήκη του λαχανόκηπου.

7. Επιστρέφουμε πάντα τα εργαλεία στη θέση τους, δε τα κρατάμε στο κηπάριό μας για ιδιωτική χρήση.
8. Καθαρίζουμε - πλένουμε τα εργαλεία και τους ψεκαστήρες πριν τα επιστρέψουμε.
9. Φροντίζουμε να παίρνουμε έγκαιρα την συγκομιδή μας (πριν τα φυτά ή οι καρποί αρχίσουν να σαπίζουν).
10. Πάντα πηγαίνουμε την συγκομιδή μας προς ζύγισμα και καταγραφή πριν φύγουμε από το λαχανόκηπο.
11. Σε περιόδους συγκομιδής, φέρνουμε μαζί μας όσες σακούλες χρειαζόμαστε και επί πλέον μία για το ποσοστό που θα αφήσουμε για το κοινωνικό παντοπωλείο.
12. Κατά τη συγκομιδή βάζουμε το κάθε είδος σε ξεχωριστή σακούλα, ώστε να γίνεται γρήγορα και με περισσότερη ακρίβεια το ζύγισμα.
13. Αν κάποιος ωφελούμενος από γειτονικό κηπάριο μας ζητήσει να τον εξυπηρετήσουμε (π.χ. να ποτίσουμε τα φυτά του ή να συγκομίσουμε την παραγωγή του κτλ.) πρώτα ενημερώνουμε τους υπεύθυνους γεωπόνους σχετικά, ώστε να έρθουν σε επικοινωνία με τον κάτοχο του κηπαρίου και μετά να προβαίνετε σε οποιαδήποτε ενέργεια.

Το πιο σημαντικό κομμάτι της δουλειάς των γεωπόνων στο λαχανόκηπο είναι να ενημερώνουν για ποια χρήση σκευασμάτων επιτρέπεται για να αντιμετωπιστούν ασθένειες, έντομα και ζιζάνια. Οι γεωπόνοι είναι υπεύθυνοι να δίνουν κατευθυντήριες γραμμές, καθώς είναι πολύ σημαντικό τα οπωροκηπευτικά που παράγονται να είναι βιολογικά και να τηρείται ο κανονισμός του λαχανόκηπου καθώς και ο λόγος δημιουργίας του. Οι γεωπόνοι έχουν δώσει σε έντυπη μορφή κάποιες γενικές οδηγίες για τη χρήση σκευασμάτων και αντιμετώπιση ασθενειών, αλλά πριν προβεί σε κάποια πράξη ο δικαιούχος οφείλει να ενημερώνει τον γεωπόνο που βρίσκεται στον λαχανόκηπο. Η έντυπη αυτή μορφή περιλαμβάνει μερικές βασικές ασθένειες και έντομα καθώς και τον τρόπο αντιμετώπισης τους και είναι οι ακόλουθες:

- Χρήση Ενεργών Μικροοργανισμών - Ριζοπότισμα τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα για όλη την καλλιεργητική περίοδο. Ψεκασμός μία φορά την εβδομάδα σε όλο το φυτό για όλη την καλλιεργητική περίοδο. Σημειώνουμε τις ημερομηνίες ριζοποτίσματος και ψεκασματος ώστε να μην μπερδευόμαστε.
- Αντιμετώπιση Αψίδας - Ψείρας - Τετράνυχου - Σε ένα λίτρο νερό προσθέτουμε ένα κουταλάκι σούπας καθαρό οινόπνευμα και ένα κουταλάκι γλυκού ζύσμα

από πράσινο σαπούνι. Ανακινούμε ελαφρώς και ψεκάζουμε τα προσβεβλημένα φυτά.

- Αντιμετώπιση Ωιδίου - Σε ένα λίτρο νερό προσθέτουμε ένα κουταλάκι σούπας ξίδι και 3-4 σταγόνες απορρυπαντικό των πιάτων. Ανακινούμε ελαφρώς και ψεκάζουμε τα προσβεβλημένα φυτά. Ψεκασμοί ανά δύο ημέρες αναλόγως της έντασης της προσβολής.
- Αντιμετώπιση Άσπρου σκουληκιού εδάφους - Ένα κουταλάκι γλυκού από σιναπόσπορο γύρω από τον βλαστό του φυτού που έχει πρόβλημα.
- Αντιμετώπιση Σαλιγκαριών - Τριμμένα τσόφλια αυγών γύρω από τα φυτά. Κυπελλάκια με μύρα τοποθετημένα μέσα στο έδαφος διάσπαρτα στο κηπάριο μας. Στάχτη από ξύλο γύρω από το φυτό ή και διάσπαρτα μέσα στο κηπάριο μας.
- Σε όλες τις περιπτώσεις σκευασμάτων, ψεκάζουμε πάντα σε ώρες που δεν έχει έντονη ηλιοφάνεια (νωρίς το πρωί ή αργά το βράδυ) και σε καμία περίπτωση δεν ψεκάζουμε μεσημέρι.

3.5. ΠΑΡΑΛΑΒΗ ΦΥΤΩΝ ΚΑΙ ΣΠΟΡΩΝ

Πέραν της λήξης της χρηματοδότησης από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ο Δήμος χρειάστηκε στήριξη για να συνεχίσει το πρόγραμμα. Για το λόγο αυτό συνεργάζεται με την εταιρία AGRIS A.E. για την συγκέντρωση των απαραίτητων φυτών και σπόρων που χρειάζονται για τη λειτουργία του δημοτικού λαχανόκηπου. Η εταιρία AGRIS A.E. είναι ο αποκλειστικός χορηγός του δημοτικού λαχανόκηπου και όλα τα φυτά και οι σπόροι είναι δωρεά, χωρίς κάποιο κόστος για τον δήμο ή τους δικαιούχους. Οι δικαιούχοι λαμβάνουν φυτά και σπόρους ανά δύο φορές κάθε χρόνο, μία τον Μάιο για τα καλοκαιρινά φυτά και μία τον Αύγουστο για τα χειμερινά. Ο κάθε δικαιούχος μπορεί να καλλιεργήσει και δικά του οπωροκηπευτικά, αλλά η δωρεά είναι ικανοποιητική και καλύπτει ακόμα και ζημιές που προκύπτουν στην καλλιέργεια. Τα τελευταία δύο χρόνια το μέγεθος της παραγγελίας είναι το ίδιο, εκτός από 200 φυτά που χρειάστηκαν για να καλύψουν ένα πρόγραμμα του Δήμου στο τοπικό δημοτικό σχολείο των Συκεών.

Τα στοιχεία της παραλαβής σύμφωνα με το δελτίο παραγγελίας του Μαΐου 2018 είναι τα εξής:

Πίνακας 3.2. Φυτά παραγγελίας Μαΐου 2018.

Φυτά	Ποσότητα
Κουνουπίδι <i>Optimis</i>	1.692 φυτά
Λάχανο <i>Thunderhead</i>	1.692 φυτά
Μαρούλι <i>Sanguine</i>	255 φυτά
Μαρούλι <i>Manchester</i>	819 φυτά
Μαρούλι <i>Balmoral</i>	195 φυτά
Μαρούλι <i>Justine</i>	279 φυτά
Μαρούλι <i>Green towers</i>	837 φυτά
Μπρόκολο <i>Cumbal</i>	1494 φυτά

Πηγή: Δήμος Νεάπολης-Συκεών

Εικόνα 33. Ετικέτα κιβωτίου με φυτά (λάχανο thunderhead) ΠΗΓΗ: Νασιός Κωνσταντίνος

Πίνακας 3.3. Σπόροι παραγγελίας Μαΐου 2018. Πηγή: Δήμος Νεάπολης- Συκεών

Σπόροι	Ποσότητα
Σπανάκι <i>Viroflay</i>	5 kg
Σελινόφυλλο <i>Pascal</i>	500 gr
Ρεπανάκι <i>Saxa</i>	500 gr
Ρόκα <i>Eruca Sativa</i>	1 kg
Αντίδι <i>Romanesca</i>	500 gr
Κρεμμυδι <i>Morada Damposta</i>	500 gr
Παντζάρι <i>Globe 2 Lorette</i>	1 kg
Σέσκουλο <i>Ampuis</i>	1 kg
Ρεπάνι <i>άσπρο</i>	500 gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

4.1. ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Στο πλαίσιο συλλογής πληροφοριών για την περίπτωση Δημοτικού λαχανόκηπου Νεάπολης - Συκεών, πραγματοποιήθηκε συνέντευξη με δύο γεωπόνους που εργάζονται στο Δήμο. Το θεματικό πλαίσιο των ερωτήσεων που τέθηκαν να απαντήσουν ήταν συνδεδεμένο με την καθημερινή εμπειρία τους στο Δημοτικό λαχανόκηπο, την προσφορά τους σε αυτόν καθώς και την οπτική τους για τους καλλιεργητές και την αστική γεωργία. Στόχος των συνεντεύξεων είναι η συλλογή πληροφοριών για την καθημερινότητα στο Δημοτικό λαχανόκηπο μέσα από τα μάτια δύο έμπειρων γεωπόνων και αν η πρωτοβουλία αυτή έχει θετικές συνέπειες στη ζωή των καλλιεργητών.

4.1.1. Απομαγνητοφώνηση 1ης Συνέντευξης

ΣΚΗΝΙΚΟ

Ημερομηνία	22 Νοεμβρίου 2018
Τοποθεσία	Δημοτικός λαχανόκηπος Πεύκων

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ

	ΟΝΟΜΑ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΗΛΙΚΙΑ	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΕΡΕΥΝΗΤΗ
Κ	Κωνσταντίνος Νατσιός	Φοιτητής Α.Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης	33	Ο ίδιος
Π	Γεωπόνος Νο 1	Τεχνολόγος Γεωπόνος Φυτικής Παραγωγής	49	Καμία

ΣΥΜΒΟΛΑ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Στην απομαγνητοφώνηση χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα σύμβολα απόδοσης των κειμένων με στόχο την πιστή απόδοση των κειμένων, έτσι ώστε διαβάζοντας τα κείμενα να μπορούμε να φανταστούμε σε γενικές γραμμές πώς ειπώθηκε⁵¹:

- (.) μικρή παύση
- ( ) μεγάλη παύση
- ::: παράταση/επίσυρση της κατάληξης λέξεων
- [ ] ταυτόχρονη ομιλία
- ; χρήση ερωτηματικού επιτονισμού

Κ: Καλησπέρα κύριε Παναγιωτίδη. Η συνέντευξη που παραχωρείτε για το Δημοτικό Λαχανόκηπο Νεάπολης-Συκεών είναι στα πλαίσια της πτυχιακής μου εργασίας, με στόχο τη συγκέντρωση στοιχείων για τη καθημερινή λειτουργία του. Καταρχάς ποια είναι η ειδικότητά σας ;

Π: Καλησπέρα ( ) είμαι τεχνολόγος γεωπόνος (.) του τμήματος φυτικής παραγωγής του Τ.Ε.Ι. δυτικής Μακεδονίας στη Φλώρινα, με κατεύθυνση (.) φυτά μεγάλης καλλιέργειας.

Κ: Α ωραία, ε::: Ποιος ακριβώς είναι ο ρόλος σας στον λαχανόκηπο;

Π: Ο ρόλος μου στο λαχανόκηπο είναι να επιβλέπω, χωρίς να επεμβαίνω και να δίνω τεχνικές και επιστημονικές ε::: συμβουλές (.) πάνω στις καλλιέργειες του λαχανόκηπου.

Κ: Ε::: δηλαδή ποιες εργασίες κάνετε;

Π: Όπως αναφέρθηκα::: πριν, ενημερώνω σε τεχνικό πως θα ετοιμάσω την εδαφοκλίνη ώστε να δεχτεί (.) τα νεαρά φυτάρια, δηλαδή έτοιμα σπορόφυτα (.) ή την σπορά των::: φυτών, και σε επιστημονικό επίπεδο την φυτοπροστασία και την λίπανση τους. Σε επίπεδο βιολογικής καλλιέργειας βέβαια.

Κ: Α μια χαρά. Ποια προβλήματα αντιμετωπίζετε στο λαχανόκηπο σε καθημερινή βάση;

Π: Ε::: βασικά εγώ νομίζω ότι περιορίζεται χρονική διάρκεια καλλιέργειας μέσα στο χρονικό ωράριο ενός δημοσίου υπαλλήλου (.) από Δευτέρα έως Παρασκευή και όπως είναι (.) ευρεία γνωστό [ναι] στην αγροτική ενασχόληση θέλει παρακολούθηση πρωί απόγευμα και όλες τις ημέρες της εβδομάδας, ιδίως τους θερινούς μήνες [ναι χρειάζεται, ναι]. Ακόμα (.) δεν υπάρχει προσωπικό που θα πρέπει ( ) να αναλαμβάνει

---

⁵¹Sacks H. , Schegloff E.A. , Jefferson G. (1974) A simplest systematic for the organization of turn-taking for conversation

κάποιες εργασίες που δεν είναι μέσα στις υποχρεώσεις των δικαιούχων. Τέλος δεν υπάρχει (.) άμεση λύση σε λήψεις που εμφανίζονται λόγω μεγάλης ζήτησης.

Κ: Κατάλαβα. Οι δικαιούχοι σας ζητάνε συχνά ενημέρωση σε θέματα σχετικά με το λαχανόκηπο;

Π: Ε::: Οι νέοι και άπειροι δικαιούχοι (.) ζητάνε συνε::: θα μπορούσα να πω συνεχόμενη ενημέρωση τον πρώτο καιρό και με την πάροδο αυτού [με την πάροδο του χρόνου δε ζητάνε δηλαδή] δε ζητάνε και::: μόνο για προβλήματα που θα μπορούν να εμφανιστούν στην πορεία [δηλαδή αποκτάνε εμπειρία με λίγα λόγια] ενώ οι::: παλιότεροι και εμπειρότεροι ζητάνε συμβουλές μόνο εάν για κάποια θέματα έχουν αμφιβολίες.

Κ: Ε::: για ποια θέματα σας απασχολούνε;

Π: Συνήθως το πότε θα γίνουν νέες αιτήσεις για την ε::: για τη διανομή κηπαρίων,( ) το πότε θα ξεκινήσουν η προετοιμασία των κηπαρίων, ποιες βιολογικές μεθόδους (.) μπορούν να χρησιμοποιήσουνε (.) ή να ακολουθήσουνε και γενικά για την καταπολέμηση εντόμων και μυκητολογικών προσβολών.

Κ: Τι παράγουν οι δικαιούχοι; Τι φυτά;

Π: Οι δικαιούχοι παράγουν σχεδόν όλες τις λαχανοκομικές καλλιέργειες, χειμερινές ή θερινές. Ενώ κατά εξαίρεση, καλλιεργούνται και θερινά φρούτα όπως το καρπούζι και πεπόνι.

Κ: Επαρκεί ο εξοπλισμός και οι παραλαβές;

Π: Ο::: εξοπλισμός αυτή τη στιγμή επαρκεί να καλλιεργήσει ένα μεγάλο μέρος των δικαιούχων ταυτόχρονα. (.) Οι παραλαβές συνήθως αρκούνε ε::: , συνήθως αρκούνε [ναι] αλλά ποτέ δεν είσαι σίγουρος (.) αν θα φτάσουνε (.) λόγω ζήτησης κάποιων σπορόφυτων ή σπόρων, άλλοτε λιγότερο άλλοτε περισσότερο.

Κ: Υπάρχουν και ελλείψεις;

Π: Ε::: υπάρχουν ελλείψεις (.) μέσω προστασίας για το επιστημονικό προσωπικό όταν βρίσκεται στο πεδίο, ( ) τα οποία δε τα προβλέπει ο κανονισμός του Δήμου ή των ΟΤΑ, δε ξέρω ακριβώς.

Κ: Τηρούν οι δικαιούχοι τους κανονισμούς όσον αφορά τη βιολογική παραγωγή;

Π: Έχουμε την τύχη (.) εντός του ωραρίου μας όλα να τηρούνται με βάση κανονισμού της βιολογικής κατεύθυνσης.

Κ: Υπάρχουν κανόνες τους οποίους δεν τηρούν; Και αν ναι ποιους;

Π: Κατά καλή μας τύχη σε αυτό το λαχανόκηπο ( ) όλοι οι δικαιούχοι (.) για όσο εργαζομαι σε αυτόν [ναι] είναι τυπικότεροι.

Κ: Ωραία είναι τυπικοί δηλαδή. Ε:: θα προσθέτατε κάτι που δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή στον κανονισμό:: του λαχανόκηπου που θα έκανε τη διαδικασία πιο απλή και ευχάριστη στους δικαιούχους;

Π: Ε:: θα μπορούσα να πω ότι νομίζω:: ότι ο κανονισμός είναι σε πολύ καλό επίπεδο και δε θέλει κάποια παρέμβαση.

Κ: Θεωρείτε ότι οι δικαιούχοι είναι ευχαριστημένοι με τη παραγωγή τους;

Π: Επειδή είμαστε Έλληνες και σα λαός που ποτέ δεν είμαστε ικανοποιημένοι, θα έλεγα ότι ορισμένες φορές θα θέλαμε ακόμα περισσότερη παραγωγή και την ώρα που τη θέλουμε.

Κ: Πιστεύετε τελικά ότι ο λαχανόκηπος έχει:: αρνητικό ή θετικό αντίκτυπο στη ζωή των δικαιούχων;

Π: Πιστεύω ότι έχει θετικό αντίκτυπο στις ζωές των δικαιούχων, τόσο σα συμπλήρωμα στη διατροφή τους, οικονομικά, ποιοτικά, αλλά και κατά βάση ψυχολογικά, γιατί γεμίζει τις πολλές ελεύθερες ώρες τους που:: εκείνη τη στιγμή εμφανίζονται οι αρνητικές σκέψεις.

Κ: Α ωραία. Ε:: τι κλίμα επικρατεί μεταξύ των δικαιούχων.

Π: Το:: κλίμα μεταξύ των δικαιούχων είναι πολύ καλό ευτυχώς, δεν έχει πέσει κάτι στην αντίληψη μου που να δείχνει το αντίθετο.

Κ: Ωραία. Τέλος κατά την άποψη σας θεωρείτε ότι οι Δημοτικοί λαχανόκηποι είναι ένα πρόγραμμα που βοηθάει μια κοινωνία; Θα προτείνατε περισσότεροι Δήμοι να αναλαμβάνουν τέτοια:: προγράμματα;

Π: Αυτό είναι το μόνο σίγουρο. Βοηθάει σε πολλά επίπεδα απόκτηση οικολογικής συνείδησης, απόκτηση συνείδησης κοινωνικής βοήθειας, αφού:: συνεισφέρουν 10% στο Κοινωνικό Παντοπωλείο από την παραγωγή τους και απόκτηση επαφής με την παραγωγή τροφής.

Κ: Ναι. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ κύριε Παναγιωτίδη για το χρόνο και τη συνεργασία σας.

Π: Παρακαλώ.

4.1.2. Απομαγνητοφώνηση 2ης Συνέντευξης

ΣΚΗΝΙΚΟ

Ημερομηνία	22 Νοεμβρίου 2018
Τοποθεσία	Δημοτικός λαχανόκηπος Πεύκων

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ

	ΟΝΟΜΑ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΗΛΙΚΙΑ	ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΕΡΕΥΝΗΤΗ
Κ	Κωνσταντίνος Νατσιός	Φοιτητής Α.Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης	33	Ο ίδιος
Ε	Γεωπόνος Νο 2	Τεχνολόγος Γεωπόνος Φυτικής Παραγωγής	48	Καμία

ΣΥΜΒΟΛΑ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Στην απομαγνητοφώνηση χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα σύμβολα απόδοσης των κειμένων με στόχο την πιστή απόδοση των κειμένων, έτσι ώστε διαβάζοντας τα κείμενα να μπορούμε να φανταστούμε σε γενικές γραμμές πως ειπώθηκε:

- (.) μικρή παύση
- ( ) μεγάλη παύση
- ::: παράταση/επίσυρση της κατάληξης λέξεων
- [ ] ταυτόχρονη ομιλία
- ; χρήση ερωτηματικού επιτονισμού

Κ: Καλησπέρα κυρία Φρούτη. Η συνέντευξη που παραχωρείτε για το Δημοτικό Λαχανόκηπο Νεάπολης-Συκεών είναι στα πλαίσια της πτυχιακής μου εργασίας, με στόχο τη συγκέντρωση στοιχείων για τη καθημερινή λειτουργία του. Ε::: καταρχάς ποια είναι η ειδικότητά σας;

Ε: Είμαι τεχνολόγος γεωπόνος, φυτικής παραγωγής του τμήματος Α.Τ.Ε.Ι Θεσσαλονίκης.

Κ: Ωραία. Ποιος είναι ο ρόλος σας στο λαχανόκηπο;

Ε: Είμαι γενικά υπεύθυνη για τη λειτουργία του.

Κ: Ποιες εργασίες κάνετε ακριβώς;

Ε: Ε::: επιβλέπω όλες τις εργασίες που κάνουν οι δικαιούχοι εδωπέρα.

Κ: Ωραία. Ε::: ποια προβλήματα αντιμετωπίζετε στο λαχανόκηπο σε καθημερινή βάση;

Ε: Κυρίως είναι προβλήματα:: με τη συντήρηση των εγκαταστάσεων.

Κ: Ωραία. Ε:::οι δικαιούχοι σας ζητάνε συχνά ενημέρωση για θέματα σχετικά με το λαχανόκηπο;

Ε: Ναι. Ειδικά όταν έχουμε δύσκολες καιρικές συνθήκες, όπου υπάρχουν έτσι προβλήματα με τα φυτά.

Κ: Ωραία. Ε:::για ποια θέματα σας απασχολούνε;

Ε: Κυρίως για τις ασθένειες και για τα::: βιολογικά φάρμακα και πως μπορούν να αντεπεξέλθουν.

Κ: Ε::: τι φυτά παράγουν οι δικαιούχοι;

Ε: Εποχιακά λαχανικά (.) είτε είναι::: αγγούρια, ντομάτες, τα ανοιξιάτικα [οπωροκηπευτικά δηλαδή] ναι, ναι, είτε μπρόκολα και κουνουπίδια το φθινόπωρο. Απαγορεύονται οι δενδρώδεις καλλιέργειες.

Κ: Α ωραία. Επαρκεί ο εξοπλισμός και οι παραλαβές;

Ε: Ναι, τα εργαλεία αντιστοιχούν σε κάθε δικαιούχο, και έτσι έχουν όλοι πλήρη εξοπλισμό και τα φυτά είναι πάντα::: πάρα πολλά.

Κ: Μήπως υπάρχουν και ελλείψεις;

Ε: Όχι, όχι. Σε περίπτωση φθοράς λόγω χρήσης αντικαθίστανται αμέσως.

Κ: Ωραία. Ε::: τηρούν οι δικαιούχοι τους κανονισμούς όσον αφορά την βιολογική παραγωγή;

Ε: Ναι βέβαια. Και είμαι και εγώ υπεύθυνη για αυτό και τους επιβλέπω και πολλές φορές φροντίζω και την αναλογία των φαρμάκων.

Κ: Α μια χαρά. Υπάρχουν κανόνες τους οποίους δεν τηρούν; Και αν ναι ποιους;

Ε: Όχι, όχι δεν επιτρέπεται να μη τηρήσουν κάποιο κανόνα και σέβονται όλοι τον κανονισμό.

Κ: Θα προσθέτατε κάτι που δεν υπάρχει αυτή την στιγμή στον::: κανονισμό του λαχανόκηπου που θα έκανε τη διαδικασία πιο απλή και ευχάριστη στους δικαιούχους;

Ε: Δε νομίζω γιατί δεν υπάρχει κανένα παράπονο.

Κ: Θεωρείτε ότι οι δικαιούχοι είναι ευχαριστημένοι με την παραγωγή τους;

Ε: Ναι, πάρα πολύ. Τα κηπάρια είναι περίπου 40 τετραγωνικά και είναι υπεραρκετά για να φροντίζουν μια οικογένεια.

Κ: Ωραία. Πιστεύετε τελικά ότι ο λαχανόκηπος έχει αρνητικό ή θετικό αντίκτυπο στη ζωή των δικαιούχων;

Ε: Νομίζω μόνο θετικό. Γιατί φροντίζουν την οικογένειά τους με προϊόντα::: άριστης ποιότητας και οι ίδιοι αισθάνονται και ικανοποίηση.

Κ: Ε::: Τι κλίμα επικρατεί μεταξύ των δικαιούχων;

Ε: Πάρα πολύ καλό. Είναι όλοι συνεργάσιμοι και βοηθούν όσο μπορούν ο ένας τον άλλον.

Κ: Τέλος κατά την άποψη σας θεωρείτε ότι::: οι δημοτικοί λαχανόκηποι είναι ένα πρόγραμμα που βοηθάει μια κοινωνία; Θα προτείνατε περισσότεροι Δήμοι να αναλαμβάνουν τέτοια προγράμματα;

Ε: Ναι. Νομίζω ότι πρέπει οι Δήμοι να αναλαμβάνουν τέτοια προγράμματα. Οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες έχουν μια βοήθεια και έχουν και έναν σύμμαχο στην προσπάθειά τους για αξιοπρεπή διαβίωση.

Κ: Σας ευχαριστώ πάρα πολύ για το χρόνο σας.

4.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από 62 ενός συνόλου 97 δικαιούχων του Δημοτικού λαχανόκηπου Νεάπολης - Συκεών. Το συνολικό δείγμα των απαντήσεων προέρχεται από το 63.9% των δικαιούχων. Η έρευνα διεξήχθη τις ημερομηνίες από 20 Φεβρουαρίου 2019 μέχρι 31 Μαρτίου 2019. Η προσέγγιση των δικαιούχων στο λαχανόκηπο των Πεύκων γινόταν τις πρωινές ώρες από 7:00-15:00, καθώς εργαζόμουν στα πλαίσια της πρακτικής άσκησης στο συγκεκριμένο λαχανόκηπο. Τα απογεύματα από τις 16:00-18:00 γινόταν η προσέγγιση των δικαιούχων στους λαχανόκηπους Νεάπολης και Συκεών. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν ήταν αρκετές, ο χειμώνας ήταν βαρύς φέτος και οι καταστροφές στις καλλιέργειες ήταν πολλές, οπότε το ενδιαφέρον των δικαιούχων είχε ελαττωθεί για την χειμερινή περίοδο και η προσέλευση τους στο λαχανόκηπο ήταν μειωμένη. Με τη βοήθεια των δικαιούχων, ενημέρωση μεταξύ τους και με τηλεφωνική ενημέρωση καταφέραμε να συμπληρωθούν τα 62 ερωτηματολόγια. Λόγο της παρουσίας μου στο λαχανόκηπο στα πλαίσια της πρακτικής άσκησης χρειάστηκε να ενημερώσω τηλεφωνικά τους δικαιούχους για νέες αιτήσεις για το 2019, οπότε ταυτόχρονα είχα την ευκαιρία να συλλέξω πληροφορίες και να ενημερώσω τους δικαιούχους για το ερωτηματολόγιο. Ένα ακόμα εμπόδιο ήταν η δυσκολία επικοινωνίας με δικαιούχους που δε γνωρίζουν Ελληνικά, καθώς και αρκετές ήταν οι απορίες των δικαιούχων για καλύτερη κατανόηση των ερωτήσεων.

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για την επιτόπια έρευνα είναι από την μεταπτυχιακή εργασία της κ. Πατσίδου Β. με επιβλέπουσα καθηγήτρια την κ.

Παρταλίδου Μ. 2016⁵². Τα αποτελέσματα της έρευνας του 2016 είναι από δείγμα 81 δικαιούχων του Δημοτικού λαχανόκηπου Νεάπολης - Συκεών. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων γίνεται μετά από ανάλυση των συχνοτήτων και τον υπολογισμό των μεγεθών των απαντήσεων. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται σε δύο κατηγορίες:

- Το προφίλ των δικαιούχων καλλιεργητών
- Ερωτήσεις σχετικές με τον Δημοτικό λαχανόκηπο

Κατά την παρουσίαση των αποτελεσμάτων γίνεται αναφορά, όπου κρίνεται αναγκαίο, στην έρευνα της κας Πατσίδου, προκειμένου να γίνουν συγκρίσεις.

4.2.1. Προφίλ των δικαιούχων καλλιεργητών

Είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζουμε τα δημογραφικά στοιχεία των δικαιούχων, έτσι ώστε να έχουμε μια πλήρη εικόνα όσον αφορά τις απαντήσεις.

- Φύλο δικαιούχων: Από τους 62 συμμετέχοντες στην έρευνα, οι 34 είναι γυναίκες (το 54,8% των δικαιούχων) και οι 28 άνδρες (το 45,2% των δικαιούχων). Παρατηρήσαμε ότι η πλειοψηφία των δικαιούχων είναι γυναίκες, η αιτιολόγηση είναι ότι η ανεργία, που είναι το βασικό κριτήριο συμμετοχής, πλήττει περισσότερο το γυναικείο φύλο στις μέρες μας. Στην έρευνα του 2016 της κας Πατσίδου τα ποσοστά ήταν αντίστροφα, με τις γυναίκες να αντιπροσωπεύουν ποσοστό 46,9% και τους άντρες 53,1%. Συνεπώς το ενδιαφέρον για την αστική γεωργία και η ανεργία στο γυναικείο φύλο αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια για να έχουμε αυτή την μετατόπιση.

Σχήμα 4.1. Φύλο δικαιούχων.

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

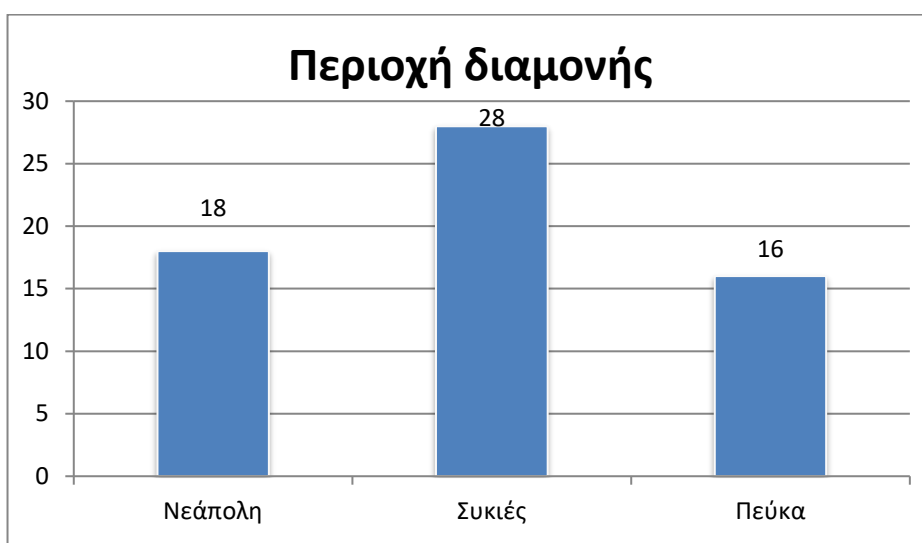
- Έτος γέννησης: Μέσος όρος ηλικίας των δικαιούχων είναι τα 52 έτη. Παρατηρούμε ενδιαφέρον και σε νεαρές ηλικίες 20-30 ετών, αλλά η πλειοψηφία

⁵²Πατσίδου Β. Παρταλίδου Μ. 2016: Δημιουργία και διάχυση γεωπονικής και "συλλογικής" γνώσης σε αστικούς λαχανόκηπους στη Θεσσαλονίκη.

είναι από δικαιούχους άνω των 52 ετών. Ενημερωθήκαμε από νεαρούς δικαιούχους ότι ανέλαβαν κηπάριο μετά από παρότρυνση γονιού, αλλά υπάρχει έντονο ενδιαφέρον ενασχόλησης και από τους/τις ίδιους. Στην έρευνα του 2016 ο μέσος όρος ηλικίας των δικαιούχων ήταν τα 50 έτη.

- Περιοχή διαμονής: Όλοι οι δικαιούχοι μένουν στο Δήμο Νεάπολης-Συκεών. Το 29% των δικαιούχων μένουν στην Νεάπολη, το 45% των δικαιούχων μένουν στις Συκιές και το 26% των δικαιούχων μένουν στα Πεύκα.

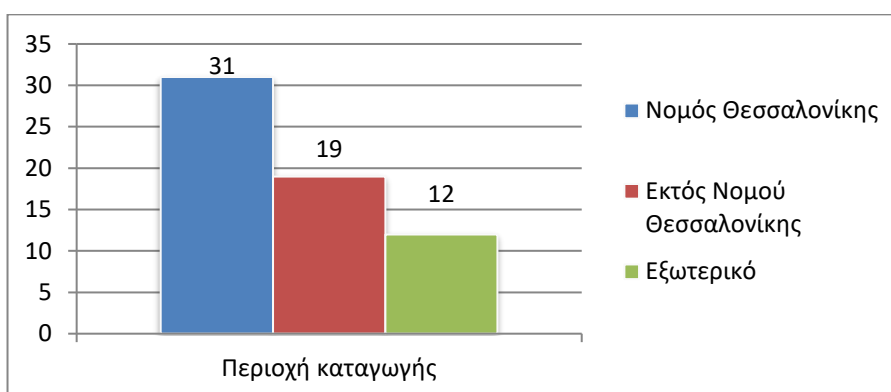
Σχήμα 4.2. Περιοχή διαμονής.

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Περιοχή καταγωγής: Ενδιαφέρον παρουσιάζεται στην περιοχή καταγωγής των δικαιούχων. Οι περισσότεροι δικαιούχοι έχουν καταγωγή από το Νομό Θεσσαλονίκης, αλλά υπάρχουν δικαιούχοι εκτός Νομού, καθώς και από το εξωτερικό. Το 50% των δικαιούχων δηλώνει ότι έχει καταγωγή από το Νομό Θεσσαλονίκης, το 30,6% εκτός Νομού Θεσσαλονίκης και το 19,4% από το εξωτερικό. Οι χώρες που μας ενημέρωσαν ότι έχουν καταγωγή είναι οι Αλβανία, Ρωσία και Γεωργία. Με δύο γυναίκες από Ρωσία και Γεωργία αντίστοιχα είχαμε δυσκολία επικοινωνίας, καθώς δεν γνώριζαν Ελληνικά ή Αγγλικά. Αντίστοιχα στην έρευνα του 2016 παρατηρήσαμε ότι το 59,2% έχει καταγωγή από το Νομό Θεσσαλονίκης, το 18,5% εκτός Νομού Θεσσαλονίκης και το 22,2% από το εξωτερικό.

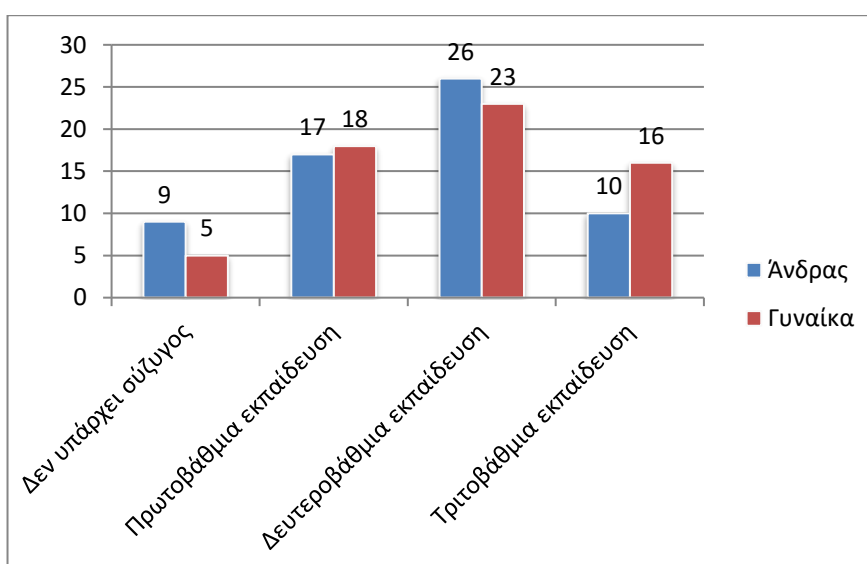
Σχήμα 4.3. Περιοχή Καταγωγής.

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- **Μορφωτικό επίπεδο ερωτώμενου/ ης και του/ της συζύγου:** Παρατηρούμε ό,τι η πλειοψηφία έχει μορφωτικό επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά υπάρχουν και δικαιούχοι με μεταπτυχιακές σπουδές. Ενδιαφέρον προκαλεί ότι το ποσοστό των δικαιούχων που έχουν τελειώσει τουλάχιστον δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι 58% για τους άντρες και 62,9% για τις γυναίκες, και ότι το 25,8% των γυναικών δηλώνει τριτοβάθμια εκπαίδευση και μεταπτυχιακές σπουδές, με το αντίστοιχο ποσοστό να βρίσκεται μόλις στο 16,1% για τους άντρες. Στην έρευνα του 2016 δεν παρατηρούμε σημαντικές διαφορές, τα αποτελέσματα είναι σε όμοια.

Σχήμα 4.4. Μορφωτικό επίπεδο δικαιούχων.

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Οικογενειακή κατάσταση: Η πλειοψηφία των δικαιούχων είναι έγγαμοι με ποσοστό 66,1%, οι άγαμοι είναι το 19,4%, ενώ υπάρχουν και 11,3% διαζευγμένοι, καθώς και 3,2% χήροι/ες. Συγκριτικά στην έρευνα του 2016 το 70,3% ήταν έγγαμοι, το 17,2% ήταν άγαμοι, το 8,6% διαζευγμένοι, το 2,4% χήροι/ες και το 1,2% σε μόνιμη σχέση. Παρατηρούμε τα τρία χρόνια που πέρασαν μετατόπιση ενός ποσοστού 3,8% από τους έγγαμους σε άγαμους και χήροι/ες.

Σχήμα 4.5. Οικογενειακή κατάσταση δικαιούχων.

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Μέλη του νοικοκυριού: Τα περισσότερα νοικοκυριά έχουν τουλάχιστον δύο ενήλικα μέλη με ποσοστό 95% και κανένα ανήλικο μέλος με ποσοστό 60,6%. Στην αντίστοιχη έρευνα του 2016 τα αποτελέσματα ήταν όμοια.

Πίνακας 4.1. Μέλη νοικοκυριού δικαιούχων.

Μέγεθος νοικοκυριού	Κανένα	1	2	3 ή περισσότερα μέλη
Ενήλικα Μέλη	-	4	31	27
Ανήλικα Μέλη	37	9	16	-

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Εργασία: Δεν είναι τυχαίο που οι περισσότεροι δικαιούχοι, το 84,5% του δείγματος, είναι άνεργοι, καθώς η κάρτα ανεργίας είναι βασικός παράγοντας για

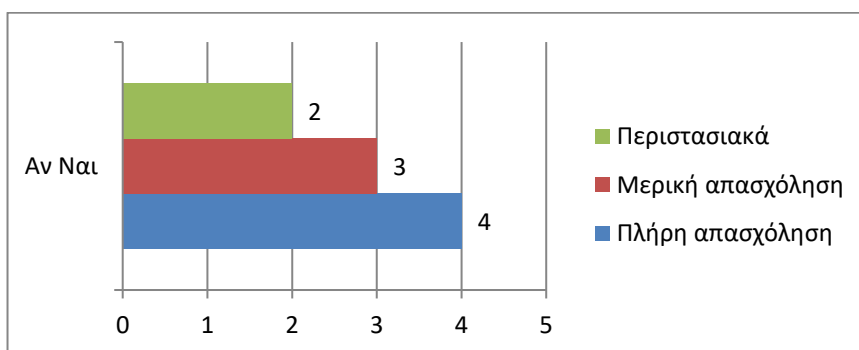
να αναλάβει ο δικαιούχος το αγροτεμάχιο. Στην αντίστοιχη έρευνα του 2016 το 82,7% ήταν άνεργοι, ενώ το 17,3% δήλωσε κάποια μορφή εργασίας. Υπάρχουν και δικαιούχοι που βρίσκουν δουλειά αφού καταβάλουν την αίτηση στο Δήμο και κρατάνε το δικαίωμα για το αγροτεμάχιό τους μέχρι τη λήξη της σύμβασης, Το ποσοστό των συγκεκριμένων δικαιούχων ανέρχεται στο 14,6% του δείγματος. Από τους δικαιούχους που εργάζονται παρατηρούμε ότι μόλις το 6,4% δουλεύει με πλήρη απασχόληση. Ένα ποσοστό των άνεργων δικαιούχων ψάχνει για δουλειά, το 61,3%, οι συνταξιούχοι καλύπτουν το 29% του δείγματος και συμπληρώνουν το δείγμα οι νοικοκυρές και οι δικαιούχοι που δεν ανήκουν σε κάποια κατηγορία.

Σχήμα 4.6. Εργασία δικαιούχων "Α".

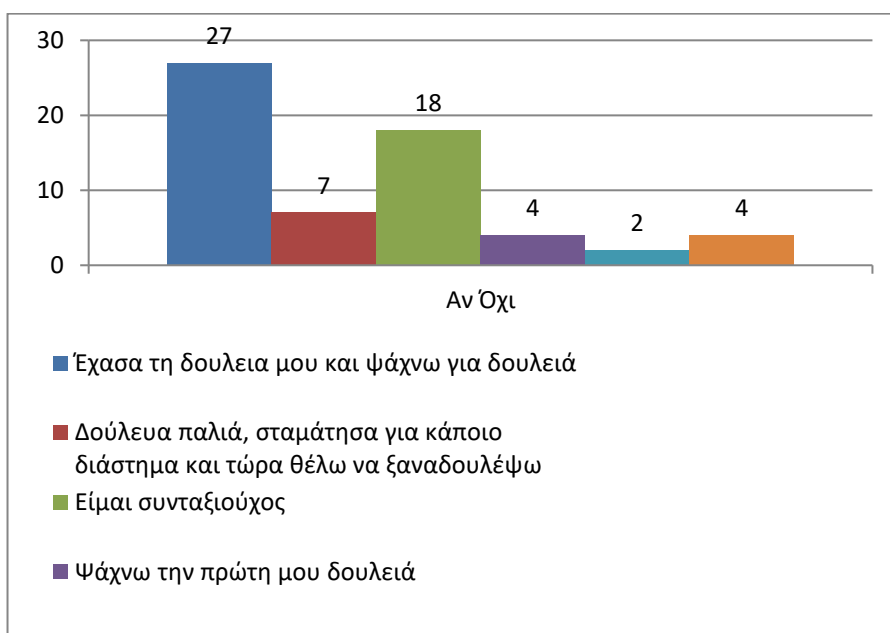
Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Σχήμα 4.7. Εργασία δικαιούχων "Β"

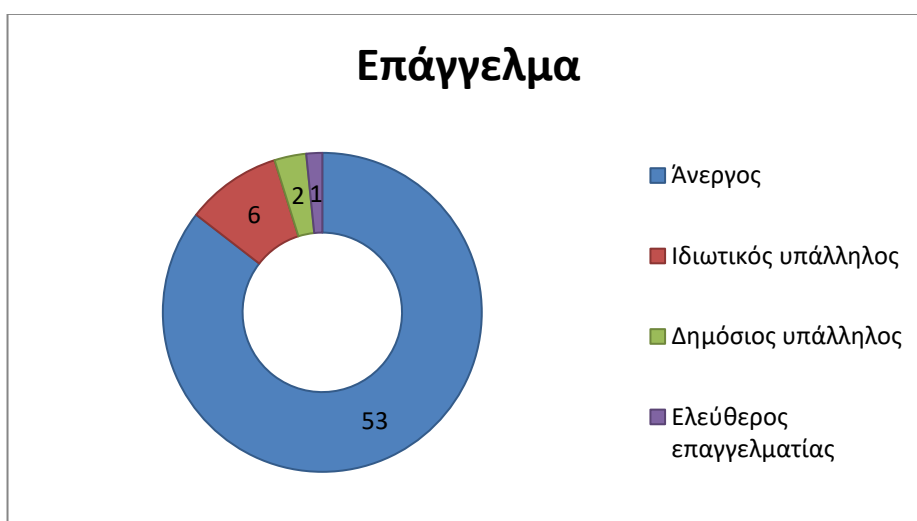
Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Σχήμα 4.8. Εργασία δικαιούχων "Γ"

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Σχήμα 4.9. Επάγγελμα δικαιούχων

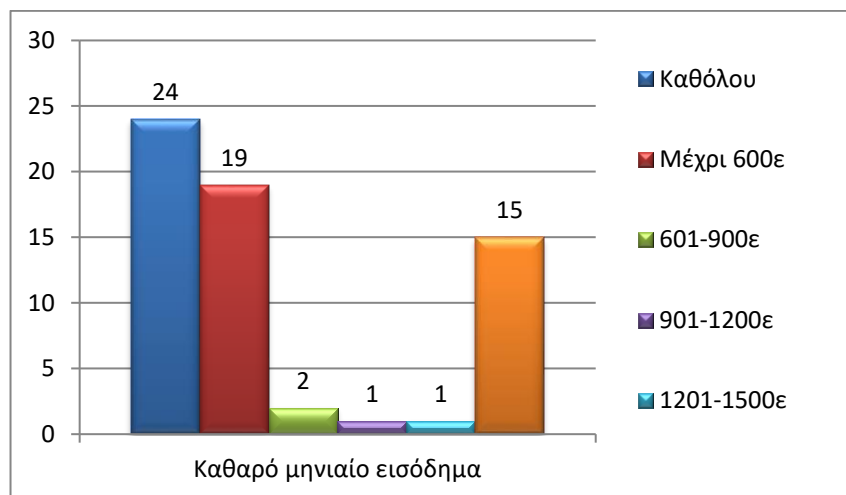

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- **Καθαρό μηνιαίο εισόδημα:** Οι περισσότεροι δικαιούχοι δεν έχουν εισόδημα ή έχουν χαμηλό μηνιαίο εισόδημα, το 69,3% του δείγματος έχουν μηνιαίο εισόδημα μέχρι 600 ευρώ. Αρκετοί δικαιούχοι, το 24,2% του δείγματος δεν επιθυμούσαν να απαντήσουν σε αυτή την ερώτηση λόγω ντροπής ή για προσωπικούς λόγους, αλλά από τις αντιδράσεις τους υποθέτουμε ότι ανήκουν και αυτοί στα χαμηλά μηνιαία εισοδήματα. Αν προσθέσουμε τα ποσοστά υπολογίζουμε ότι το 93,5% των δικαιούχων ζουν με χαμηλό μηνιαίο εισόδημα,

στα όρια της φτώχειας. Συγκλονιστικό είναι ότι το 38,7% δηλώνει ότι δεν έχει καθόλου εισόδημα. Στην έρευνα του 2016 το αντίστοιχο ποσοστό για δικαιούχους με μηνιαίο εισόδημα μέχρι 600 ευρώ ήταν στο 75,3% και το ποσοστό που δεν επιθυμούσε να απαντήσει στην ερώτηση ήταν 16%. Παρατηρούμε συγκριτικά μια βελτίωση της τάξης του 6% για τους δικαιούχους με μηνιαίο εισόδημα μέχρι 600 ευρώ. Αν προσθέσουμε όμως τα ποσοστά παρατηρούμε και εδώ ένα ανάλογο ποσοστό με αυτό του 2019 το 91,3%.

Σχήμα 4.10. Καθαρό μηνιαίο εισόδημα δικαιούχων

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

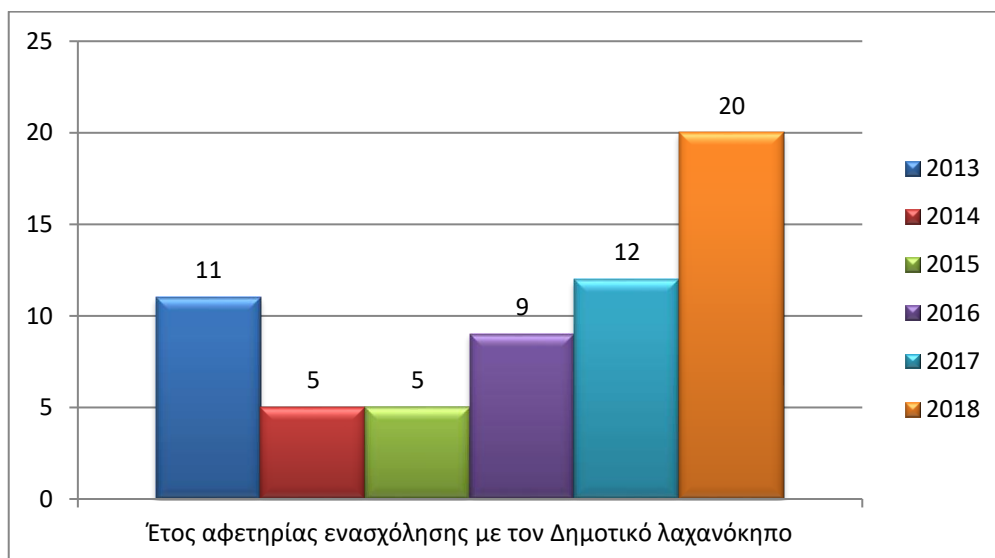
4.2.2. Ερωτήσεις σχετικές με το Δημοτικό λαχανόκηπο

Σε αυτό το υποκεφάλαιο καταγράφονται οι απαντήσεις των δικαιούχων που αφορούν τις γνώσεις τους για την κηπευτική, τις προτιμήσεις τους για την παραγωγή, την καθημερινότητα στον Δημοτικό λαχανόκηπο, καθώς και την συνολική τους εμπειρία με την κοινωνική δομή.

- Έτος αφετηρίας ενασχόλησης με το Δημοτικό λαχανόκηπο: Η πλειοψηφία των δικαιούχων το 32,2% ξεκίνησε την ενασχόληση με τον Δημοτικό λαχανόκηπο το 2018, αλλά υπάρχουν και δικαιούχοι, το 17,7% του δείγματος, που έχουν κηπάριο από την αρχή λειτουργίας του Δημοτικού λαχανόκηπου το 2013. Παρατηρήσαμε ότι υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον να αναπληρωθούν οι κενές θέσεις που προέρχονται από δικαιούχους που βρίσκουν δουλειά και δεν πληρούν πλέον τα κριτήρια. Σε συζητήσεις με δικαιούχους μας ενημερώνουν ότι γνωστοί τους θέλουν να αναλάβουν κηπάρια και περιμένουν την επόμενη χρονιά μήπως αδειάσει κάποιο κηπάριο. Το 58% ξεκίνησε το εαρινό εξάμηνο και το

42% το χειμερινό. Στην έρευνα του 2016 παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι δικαιούχοι ξεκίνησαν την ενασχόληση με τον λαχανόκηπο το έτος 2013 με ποσοστό 58%, αντίστοιχα το 2014 το ποσοστό ήταν 22,2% και το 2015 το ποσοστό ήταν 19,7%. Ενδιαφέρον παρατήρηση, από τους 47 δικαιούχους που ξεκίνησαν στο έτος 2013, στο δείγμα του 2019 έχουμε τουλάχιστον 11 δικαιούχους που συνεχίζουν την καλλιέργεια στο Δημοτικό λαχανόκηπο.

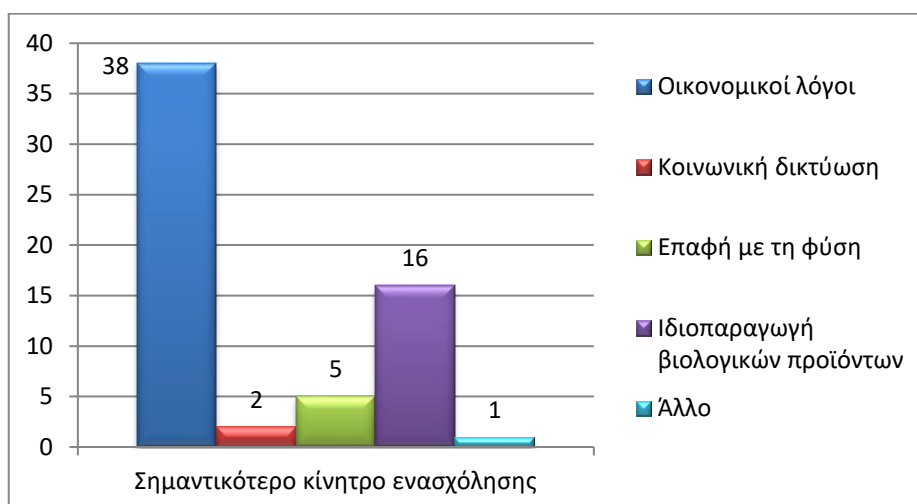
Σχήμα 4.11. Έτος αφετηρίας ενασχόλησης με τον Δημοτικό λαχανόκηπο

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Σημαντικότερο κίνητρο ενασχόλησης με τον Δημοτικό λαχανόκηπο: Η απάντηση που έχει επιλεγεί περισσότερες φορές είναι οι οικονομικοί λόγοι με ποσοστό 61,2%, παρατηρήσαμε σε προηγούμενη απάντηση ότι οι περισσότεροι δικαιούχοι έχουν πολύ χαμηλό μηνιαίο εισόδημα, οπότε είναι πολύ λογικό το σημαντικότερο κίνητρο ενασχόλησης να είναι οι οικονομικοί λόγοι. Συγκεκριμένα δικαιούχος μας είπε *«είμαι τυχερός που με παραχώρησαν κηπάριο, δυσκολεύομαι πολύ οικονομικά, τουλάχιστον τώρα έχω τις ντομάτες και τις σαλάτες μου»*. Δεύτερη επιλογή την ιδιοπαραγωγή βιολογικών προϊόντων με ποσοστό 25,8%. Στην έρευνα του 2016 τα αποτελέσματα ήταν όμοια. Αναλυτικότερα τα αποτελέσματα στο παρακάτω διάγραμμα.

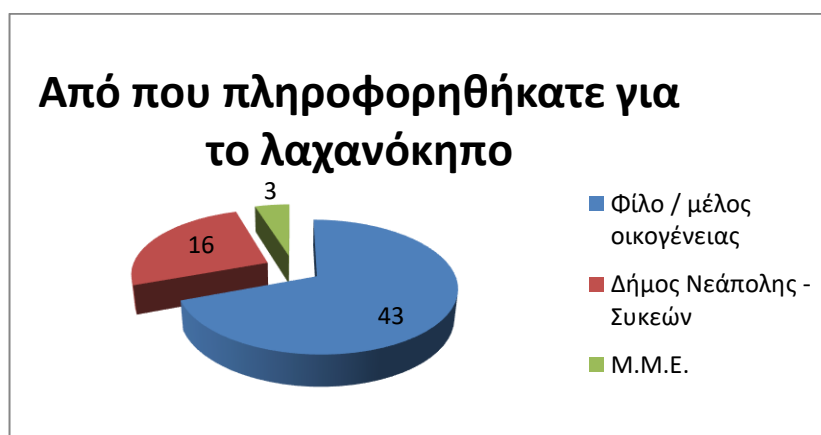
Σχήμα 4.12. Σημαντικότερο κίνητρο ενασχόλησης με το Δημοτικό λαχανόκηπο

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Από πού πληροφορηθήκατε για το λαχανόκηπο: Οι περισσότεροι δικαιούχοι ήρθαν σε επαφή με τον Δημοτικό λαχανόκηπο μη τη συμβουλή φίλων ή μελών της οικογένειάς τους με ποσοστό 69,3% από το δείγμα. Δεύτερη επιλογή ο συμβουλευτικός σταθμός του Δήμου Νεάπολης - Συκεών με ποσοστό 25,8% και τελευταία επιλογή τα Μ.Μ.Ε με ποσοστό 4,8%. Στην έρευνα του 2016 παρατηρούμε ότι ο Δήμος είχε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό 46,9% ενώ το υπόλοιπο 53,1% ανήκει σε φίλους και οικογένεια. Η μεγάλη αυτή διαφορά οφείλετε στο ενδιαφέρον των πολιτών για τους Δημοτικούς λαχανόκηπους και τις εμπειρίες που μεταφέρουν σε φίλους και οικογενειακά μέλη.

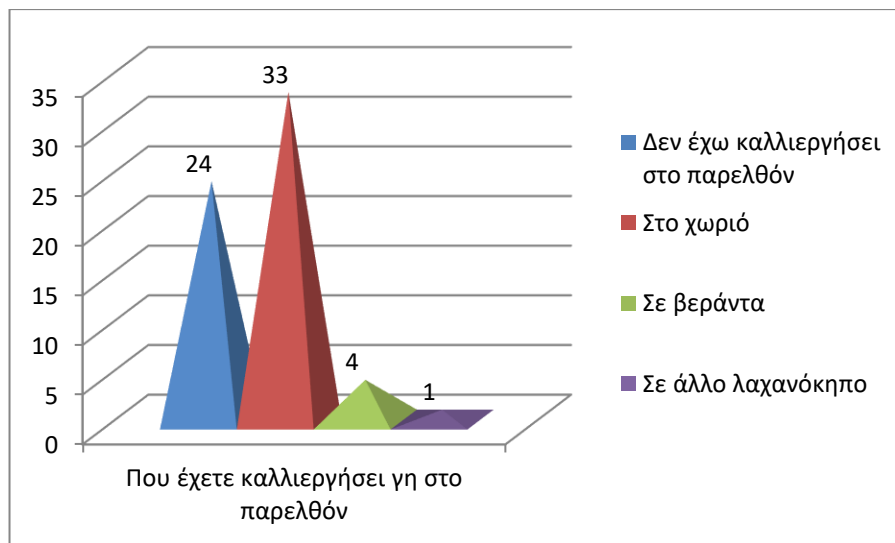
Σχήμα 4.13. Από που πληροφορηθήκατε για το Δημοτικό λαχανόκηπο

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- **Επαφή με την καλλιέργεια γης στο παρελθόν:** Το 61.2% των δικαιούχων έχει ασχοληθεί με την καλλιέργεια της γης στο παρελθόν. Η εμπειρία που έχουν είναι από το χωριό ή από καλλιέργεια σε βεράντες και αυλές. Πολλοί δικαιούχοι μας ενημέρωσαν ότι η κηπευτική τους θυμίζει τα παλιότερα χρόνια στο χωριό και τους γεμίζει με όμορφα συναισθήματα. Το 38,7% δεν έχει καλλιεργήσει ξανά στο παρελθόν και είναι η πρώτη φορά που ασχολούνται με την καλλιέργεια. Στην έρευνα του 2016 τα ποσοστά είναι όμοια.

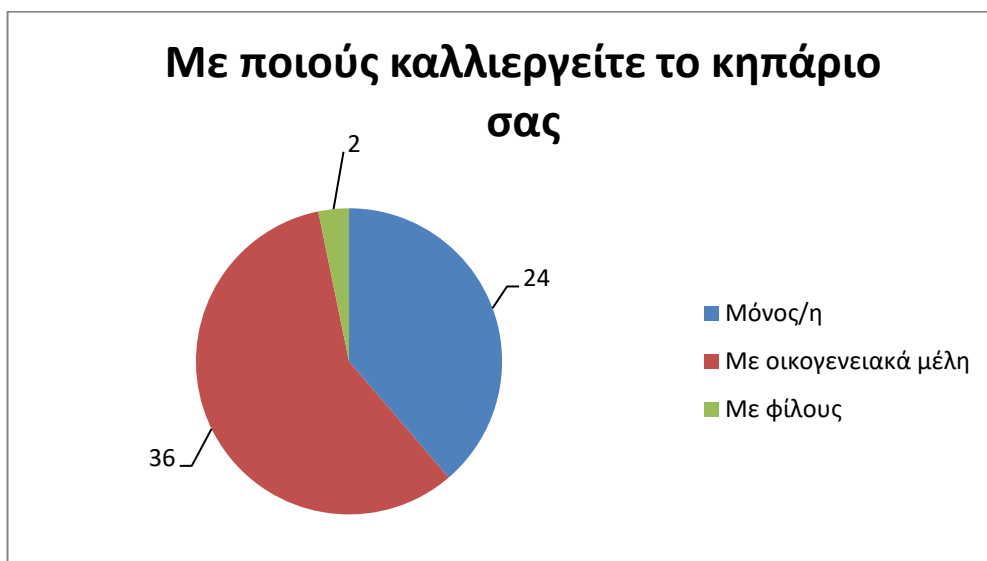
Σχήμα 4.14. Πού έχετε καλλιεργήσει γη στο παρελθόν

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- **Υπάρχει στο οικογενειακό περιβάλλον επαγγελματία γεωργός:** Το 64.5% των δικαιούχων έχει στο οικογενειακό ή συγγενικό περιβάλλον επαγγελματία γεωργό, ενώ το 35.5% δεν έχει. Στην έρευνα του 2016 παρατηρούμε αντίστοιχα ποσοστά με το 58% των δικαιούχων να έχει στο οικογενειακό ή συγγενικό περιβάλλον επαγγελματία γεωργό και το 42% να μην έχει. Παρατηρούμε μια διαφορά 6,5%, που δίδει ένα μεγαλύτερο ενδιαφέρον από πολίτες που έχουν κάποιον επαγγελματία γεωργό στο οικογενειακό ή συγγενικό περιβάλλον τα τελευταία χρόνια.
- **Με ποιους καλλιεργείτε το κηπάριό σας:** Στα περισσότερα κηπάρια ασχολούνται μέλη της οικογένειας των δικαιούχων, με ποσοστό 58%. Αρκετές είναι οι περιπτώσεις που ασχολούνται μόνοι τους οι δικαιούχοι, το 38,7%, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν βοήθεια από φίλους, το 3,2% του δείγματος. Στην έρευνα του 2016 τα αποτελέσματα είναι όμοια.

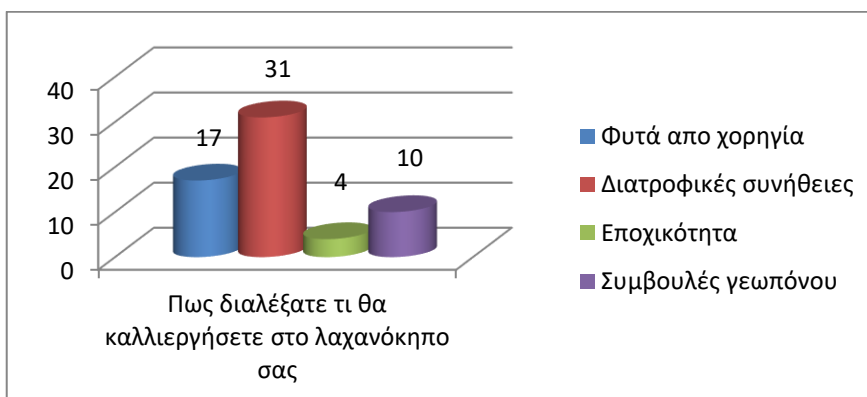
Σχήμα 4.15. Με ποιους καλλιεργείτε το κηπάριο σας

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Πώς διαλέξατε τι θα καλλιεργήσετε στο κηπάριο σας: Ποικίλουν οι απαντήσεις στην συγκεκριμένη ερώτηση. Η απάντηση που δόθηκε τις περισσότερες φορές είναι οι διατροφικές συνήθειες των δικαιούχων με ποσοστό 50%, αρκετοί δικαιούχοι καλλιεργούν τα φυτά που τους χορηγούνται με ποσοστό 27,4%, ενώ μερικοί ακολουθούν τις συμβουλές του γεωπόνου με ποσοστό 16,1%, αναλυτικότερα στο παρακάτω πινακάκι. Στην έρευνα του 2016 παρατηρούμε σημαντικές διαφορές με τις διατροφικές συνήθειες να έχουν ποσοστό 40,7%, φυτά από χορηγία με 39,5% και συμβουλές γεωπόνου με ποσοστό 16%. Οι δικαιούχοι πλέον καλλιεργούν σύμφωνα με τις προτιμήσεις τους σε μεγαλύτερο βαθμό, ενώ παλιότερα καλλιεργούσαν περισσότερο φυτά από χορηγία.

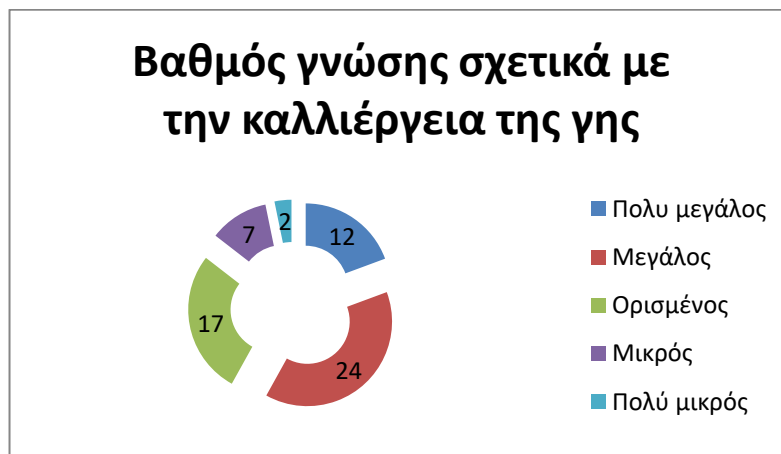
Σχήμα 4.16. Πως διαλέξατε τι θα καλλιεργήσετε στο λαχανόκηπο σας.

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Είδη κηπευτικών που καλλιεργείτε την τρέχουσα καλλιεργητική περίοδο: Τα φυτά που οι δικαιούχοι καλλιεργούν την τρέχουσα καλλιεργητική περίοδο είναι τα μπρόκολα, κουνουπίδια, κουκιά, μαρούλια, λάχανα, κρεμμύδια, σέσκουλο, μαϊντανό, σέλινο, παντζάρια και ραπανάκια. Οι ποσότητες ξεκινάνε από 6 ρίζες και φτάνουν τις 24. Αρκετοί δικαιούχοι μας ενημέρωσαν ότι είχαν απώλειες λόγω του φετινού βαρύ χειμώνα.
- Βαθμός γνώσης σχετικά με την καλλιέργεια γης: Η πλειοψηφία των δικαιούχων έχει έστω ορισμένες γνώσεις σχετικά με την καλλιέργεια της γης με ποσοστό 85,4%, ενώ οι δικαιούχοι με μικρές ή πολύ μικρές γνώσεις έχουν ποσοστό 14,6%, αναλυτικά στο παρακάτω γράφημα. Αντίστοιχα στην έρευνα του 2016 το 77,7% έχει έστω ορισμένες γνώσεις σχετικά με την καλλιέργεια της γης ενώ το 22,2% έχει μικρές ή πολύ μικρές γνώσεις. Παρατηρούμε με την πάροδο του χρόνου μια εξοικείωση με το βαθμό γνώσης καλλιέργειας της γης.

Σχήμα 4.17. Βαθμός γνώσης σχετικά με την καλλιέργεια της γης.

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Από που προμηθεύεστε σπόρους και φυτά: Το 77,4% των δικαιούχων χρησιμοποιεί φυτά και σπόρους που χορηγείται από τον Δήμο Νεάπολης-Συκεών. Το 22,6% αγοράζει φυτά και σπόρους από ιδιώτη γεωπόνο. Στην έρευνα του 2016 το 100% των δικαιούχων προμηθευόταν τους σπόρους και τα φυτά από χορηγία του Δήμου. Παρατηρήσαμε σε προηγούμενη ερώτηση ότι πλέον οι δικαιούχοι καλλιεργούν περισσότερο σύμφωνα με τις διατροφικές συνήθειες, οπότε οι δικαιούχοι πλέον αναγκάζονται να αγοράζουν φυτά και σπόρους από ιδιώτη καθώς δεν φτάνουν οι χορηγίες σε συγκεκριμένα φυτά.

- Πόσο χρόνο κατά μέσο όρο αφιερώνετε στην καλλιέργεια του λαχανόκηπου σας: Οι περισσότεροι δικαιούχοι ξοδεύουν μέχρι 4 ώρες το χειμώνα, παρατηρούμε όμως ότι το καλοκαίρι οι ώρες καλλιέργειας αυξάνονται κατά μέσο όρο. Αναλυτικότερα στον παρακάτω πίνακα. Στην έρευνα του 2016 τα αποτελέσματα ήταν όμοια.

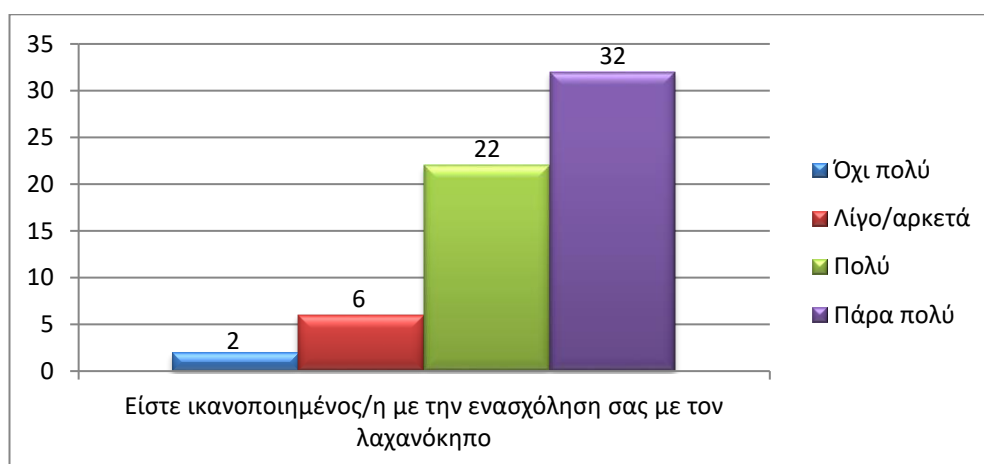
Πίνακας 4.2. Μέσος χρόνος (σε ώρες) καλλιέργειας λαχανόκηπου

Ώρες απασχόλησης	1	2	3	4	5	6	7	8	9+
Χειμώνας	5	10	16	21	6	3	1	0	0
Καλοκαίρι	0	2	4	8	7	9	7	14	11

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Είστε ικανοποιημένος με την ενασχόληση με τον λαχανόκηπο: Οι περισσότεροι δικαιούχοι το 87% του δείγματος, είναι πολύ έως πάρα πολύ ικανοποιημένοι με την ενασχόληση τους με τον Δημοτικό λαχανόκηπο. Συγκεκριμένα δικαιούχος μας είπε «ο λαχανόκηπος είναι μέρος της καθημερινότητάς μου, συναντάω φίλους μου εκεί, το προτιμώ από το να πηγαίνω στο καφενείο». Στην έρευνα του 2016 τα αποτελέσματα ήταν όμοια.

Σχήμα 4.18. Είστε ικανοποιημένος/η με την ενασχόληση σας με τον λαχανόκηπο

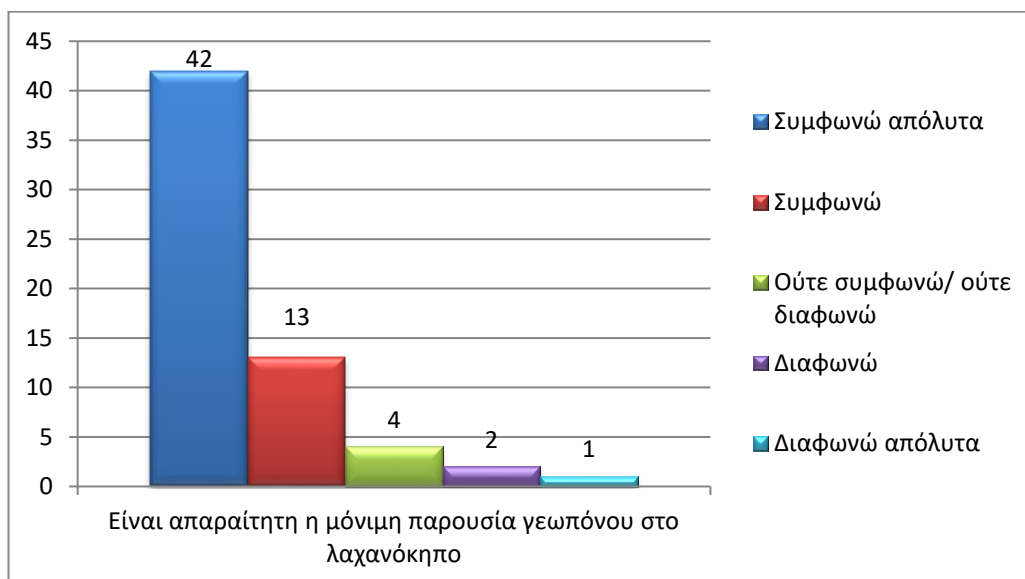
Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Προτίθεστε να συνεχίσετε να καλλιεργείτε στο μέλλον: Η συντριπτική πλειοψηφία του 96,7% των δικαιούχων θέλει να συνεχίσει να καλλιεργεί στο Δημοτικό λαχανόκηπο. Ενώ μόλις το 3,3% δεν είναι διατεθειμένο να συνεχίσει την

καλλιέργεια. Αρκετοί δικαιούχοι μας ενημέρωσαν πως περιμένουν με ανυπομονησία τα καλοκαιρινά φυτά. Αντίστοιχα στην έρευνα του 2016 παρατηρούμε σχεδόν τα ίδια ποσοστά.

- Πώς ξέρετε τι να καλλιεργήσετε και με ποιον τρόπο να αντιμετωπίσετε τις εμφανιζόμενες ασθένειες: Το 64,5% των δικαιούχων βασίζεται στις γνώσεις του γεωπόνου για τον τρόπο καλλιέργειας και την αντιμετώπιση ασθενειών ενώ το 35,5% των δικαιούχων βασίζεται στην προσωπική πείρα. Σύμφωνα με την έρευνα του 2016 παρατηρούμε μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στον γεωπόνο με 70,3% και μόλις το 22,2% βασίζεται στην προσωπική πείρα. Επειδή υπάρχουν αρκετοί δικαιούχοι που συνεχίζουν να καλλιεργούν με την πάροδο των ετών, παρατηρούμε ότι αποκτάνε μια εμπιστοσύνη στις γνώσεις τους σχετικά με την καλλιέργεια και τις ασθένειες.
- Θεωρείτε απαραίτητη την παρουσία γεωπόνου στον Δημοτικό λαχανόκηπο: Η πλειοψηφία των δικαιούχων το 88,7% κρίνει απαραίτητη την παρουσία γεωπόνου στον Δημοτικό λαχανόκηπο. Αρκετοί δικαιούχοι μας είπαν ότι χρειάζονται γεωπόνο για να τους ενημερώνει σε καθημερινή βάση για διάφορα γεωπονικά θέματα και να τους βοηθάει με οδηγίες σποράς και αντιμετώπισης ασθενειών. Παρατηρούμε στην έρευνα του 2016 λίγο μεγαλύτερο ποσοστό 93,8% να κρίνει απαραίτητη την παρουσία γεωπόνου στο Δημοτικό λαχανόκηπο, η απόκλιση αν και μικρή μπορεί να δείχνει ότι οι δικαιούχοι βασίζονται πλέον ακόμα πιο πολύ στην εμπειρία τους όπως αναφέραμε και στην προηγούμενη ερώτηση.

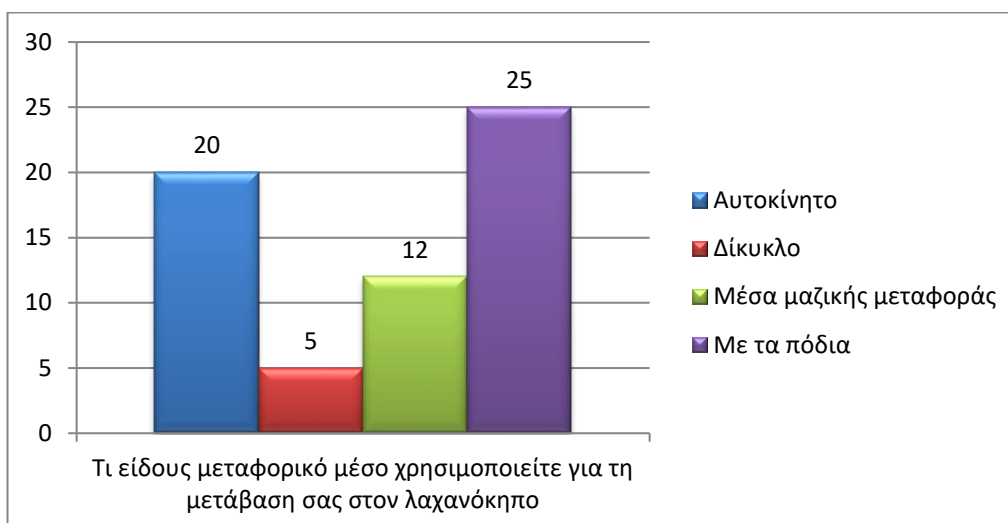
Σχήμα 4.19. Είναι απαραίτητη η μόνιμη παρουσία γεωπόνου στο λαχανόκηπο

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Τα καλλιεργητικά εργαλεία που χρησιμοποιείτε είναι: Το 66.1% των δικαιούχων χρησιμοποιεί τα κοινόχρηστα εργαλεία που προσφέρει ο Δήμος Νεάπολης-Συκεών. Το υπόλοιπο 33.9% των δικαιούχων χρησιμοποιεί τα κοινόχρηστα εργαλεία καθώς και ιδιόκτητα εργαλεία. Αντίστοιχα στην έρευνα του 2016 παρατηρούμε το 58% να χρησιμοποιεί κοινόχρηστα εργαλεία και το 40,7% να χρησιμοποιεί και ιδιόκτητα εργαλεία. Παρατηρούμε οι δικαιούχοι να χρησιμοποιούν πλέον περισσότερο κοινόχρηστα εργαλεία, γεγονός που μπορεί να οφείλεται στη δυσκολία μεταφοράς ιδιόκτητων εργαλείων στο Δημοτικό λαχανόκηπο.
- Μεταφορικό μέσο για τη μετάβαση στον λαχανόκηπο: Οι περισσότεροι δικαιούχοι έρχονται με τα πόδια με ποσοστό 40,3% ή με αυτοκίνητο με ποσοστό 32,2% στον Δημοτικό λαχανόκηπο. Παρατηρούμε στην έρευνα του 2016 το 34,5% χρησιμοποιεί αυτοκίνητο, ενώ μόλις το 32% πηγαίνει με τα πόδια. Η διαφορά μπορεί να οφείλεται στην απόσταση που μένουν από το Δημοτικό λαχανόκηπο οι νέοι δικαιούχοι. Αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα.

Σχήμα 4.20. Τι είδους μεταφορικό μέσο χρησιμοποιείτε για τη μετάβαση σας στον λαχανόκηπο.

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Βαθμός ικανοποίησης από τους φυσικούς πόρους της περιοχής: Οι περισσότεροι δικαιούχοι είναι σχετικά ικανοποιημένοι από τους φυσικούς πόρους της περιοχής, με ποσοστό 70,9% να δηλώνει βαθμό ικανοποίησης για τους φυσικούς πόρους ορισμένο και πάνω. Παρατηρούμε μεγάλη διαφορά στην έρευνα του 2016 σχετικά με το βαθμό ικανοποίησης από τους φυσικούς πόρους της περιοχής, το ποσοστό που ήταν έστω σχετικά ικανοποιημένοι ήταν 90,1%. Με την πάροδο του χρόνου ίσως οι δικαιούχοι αντιμετώπισαν προβλήματα σχετικά με την ποιότητα του εδάφους.

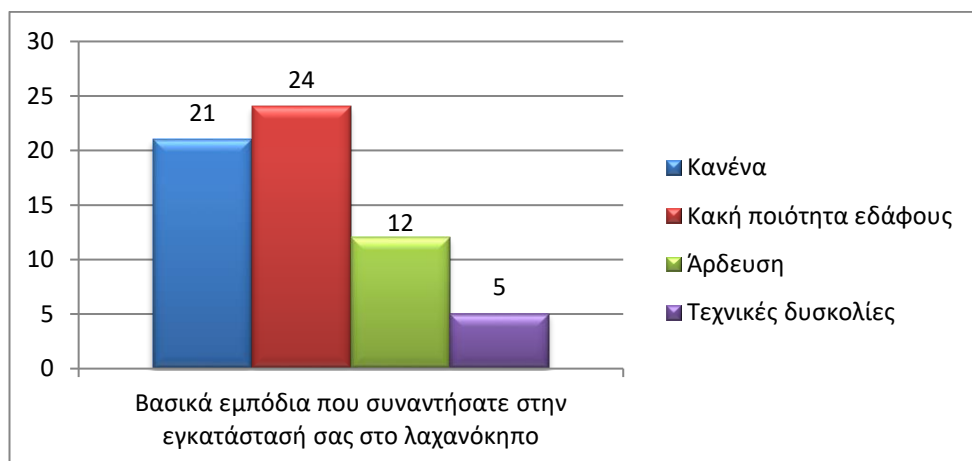
Σχήμα 4.21. Βαθμός ικανοποίησης από τους φυσικούς πόρους της περιοχής

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Σεμινάρια και εκδηλώσεις στο λαχανόκηπο: Η συντριπτική πλειοψηφία το 96,7% απάντησε ότι δεν γίνονται σεμινάρια και εκδηλώσεις στο λαχανόκηπο. Οι προτάσεις των δικαιούχων για σεμινάρια είναι με θέμα τις βιολογικές καλλιέργειες και την αντιμετώπιση ασθενειών. Στην συγκεκριμένη ερώτηση παρατηρούμε την μεγαλύτερη αλλαγή με τις απαντήσεις της έρευνας του 2016. Στην προηγούμενη έρευνα ποσοστό 65,4% δήλωνε ότι γίνονται σεμινάρια και εκδηλώσεις στο λαχανόκηπο ενώ πλέον το ποσοστό που δηλώνει ότι γίνονται είναι μόλις 3,3%. Ο λόγος που υπάρχει αυτή η διαφορά είναι η χρηματοδότηση που σταμάτησε για την κοινωνική δομή, ο Δήμος πλέον συντηρεί τον Δημοτικό λαχανόκηπο με δικά του κονδύλια και τα σεμινάρια και οι εκδηλώσεις πιθανόν να μην συμβαίνουν πλέον. Υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον για σεμινάρια και εκδηλώσεις στο λαχανόκηπο, ειδικά πάνω σε θέματα βιολογικής καλλιέργειας και ασθένειες φυτών.
- Βασικότερα εμπόδια στην εγκατάσταση στον λαχανόκηπο: Το βασικότερο εμπόδιο στην εγκατάσταση στον λαχανόκηπο είναι η κακή ποιότητα εδάφους για το 38,7% του δείγματος. Υπάρχουν και πολλοί δικαιούχοι που δεν αντιμετώπισαν κανένα εμπόδιο, το 33,8% του δείγματος των δικαιούχων. Ένα μέρος των δικαιούχων, το 19,3% του δείγματος, αντιμετώπισε πρόβλημα με το σύστημα άρδευσης. Στην έρευνα του 2016 τα αποτελέσματα είναι όμοια, ενώ η κακή ποιότητα εδάφους ήταν πάλι το μεγαλύτερο πρόβλημα. Αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα.

Σχήμα 4.22. Βασικά εμπόδια που συναντήσατε στην εγκατάστασή σας στο λαχανόκηπο

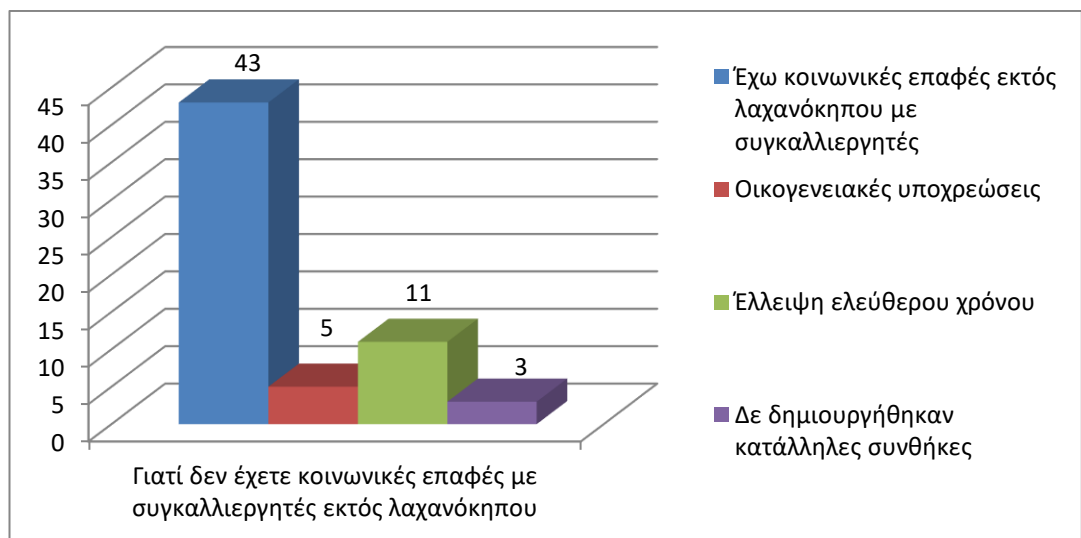
Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Προβλήματα με γείτονες στο λαχανόκηπο: Η πλειοψηφία των δικαιούχων το 93,6% δεν ανέφερε προβλήματα με γείτονες στο λαχανόκηπο. Ένα μικρό ποσοστό του

6,4% ανέφερε κλοπή λαχανικών, το συγκεκριμένο πρόβλημα δεν έχει λυθεί και πιθανόν να σχετίζεται με ανθρώπους εκτός λαχανόκηπου σε ώρες εκτός λειτουργίας. Στην έρευνα του 2016 τα αποτελέσματα ήταν όμοια, η διαφορά είναι στο μεγαλύτερο πρόβλημα που αναφέρθηκε, ήταν η αλόγιστη χρήση νερού άρδευσης με ποσοστό 6,1%.

- Τι κάνετε την ποσότητα προϊόντων που παράγετε: Όλοι οι δικαιούχοι (το 100%) αναφέρουν ότι η ποσότητα προϊόντων που παράγουν είναι για αυτοκατανάλωση και χρήση στο κοινωνικό παντοπωλείο. Ίδια ήταν η απάντηση και στην έρευνα του 2016 με το 100% να δηλώνει "αυτοκατανάλωση και κοινωνικό παντοπωλείο".
- Έχετε κοινωνικές επαφές με συγκαλλιεργητές εκτός λαχανόκηπου: Το 69.3% των δικαιούχων έχουν κοινωνικές επαφές με συγκαλλιεργητές εκτός λαχανόκηπου ενώ το 30.7% δεν έχει. Στην έρευνα του 2016 τα αποτελέσματα ήταν όμοια. Η έλλειψη ελεύθερου χρόνου ήταν ο μεγαλύτερος λόγος που δεν έχουν κοινωνικές επαφές εκτός λαχανόκηπου και στις δυο έρευνες. Στο γράφημα παρατηρούμε τις απαντήσεις που καταγράφηκαν στο γιατί δεν έχουν κοινωνικές επαφές.

Σχήμα 4.23. Γιατί δεν έχετε κοινωνικές επαφές με συγκαλλιεργητές εκτός λαχανόκηπου

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

- Ελεύθερη πρόσβαση στη καλλιεργούμενη έκταση από το ευρύ κοινό: Το μεγαλύτερο ποσοστό των δικαιούχων 72,5% επιθυμεί να υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση στη καλλιεργούμενη έκταση από το ευρύ κοινό, αλλά μόνο υπό προϋποθέσεις. Το υπόλοιπο 27,5 % δεν επιθυμεί να υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση

στην καλλιεργούμενη έκταση καθόλου. Στην αντίστοιχη έρευνα του 2016 δε παρατηρούμε μεγάλες διαφορές, τα αποτελέσματα είναι όμοια.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία χρησιμοποιήσαμε βιβλιογραφικές αναφορές από Ελληνική και ξένη βιβλιογραφία και πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα στον Δημοτικό λαχανόκηπο Νεάπολης-Συκεών, ο οποίος λειτουργεί πλέον με Δημοτικά κονδύλια, καθώς και δωρεά φυτών και σπόρων από την εταιρία Agriis A.E. Στόχος μας ήταν να μελετήσουμε την εφαρμογή της αστικής γεωργίας στο Δήμο Νεάπολης-Συκεών, να διαπιστώσουμε αν ο Δημοτικός λαχανόκηπος μπορεί να είναι μια απάντηση για τους πολίτες που πλήττονται από την οικονομική κρίση και την ανεργία, καθώς και να παρατηρήσουμε την βελτίωση της κοινωνικής δικτύωσης μεταξύ των δικαιούχων.

Αρχικά, παρατηρήσαμε ότι η αστική γεωργία είναι ένα φαινόμενο που αναπτύσσεται παγκοσμίως. Η εξέλιξη της αστικής γεωργίας συμβαίνει με ραγδαίους ρυθμούς και ο λόγος της εξέλιξης είναι ότι πλέον η αστική γεωργία έχει αποκτήσει πολυλειτουργικό χαρακτήρα. Τα προβλήματα που καλείται να λύσει είναι οικονομικής αλλά και κοινωνικής φύσης. Ο κύριος στόχος της αστικής γεωργίας αλλάζει με την πάροδο του χρόνου, καθώς και τις ανάγκες των πολιτών. Στην Ελλάδα οι Δημοτικοί λαχανόκηποι στοχεύουν στην ανακούφιση των ευπαθών ομάδων με την παραγωγή γεωργικών προϊόντων για αυτοκατανάλωση. Σε μεγάλες Ευρωπαϊκές πόλεις ο κύριος στόχος είναι η παραγωγή βιολογικών τροφίμων εντός αστικού ιστού, η εκπαίδευση και η δημιουργία θέσεων εργασίας για πολίτες με αναπηρία.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένη για την αστική γεωργία, ενθαρρύνει την ανάπτυξή της μέσω της χρηματοδότησης ειδικών δράσεων. Έτσι, χρηματοδότησε τη δημιουργία στις χώρες της Μεσογείου ενός διαύλου μεταφοράς πληροφοριών μεταξύ των προγραμμάτων αστικής γεωργίας με την ονομασία Madre. Στην αρχή ξεκίνησε από πανεπιστημιακά ιδρύματα σε Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, Αλβανία και Ελλάδα. Πλέον το πρόγραμμα έχει επεκταθεί σε Δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Η δημιουργία συνεδρίων για ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών από καλές πρακτικές βοηθούν στην συνεργασία και την εξέλιξη της αστικής γεωργίας στην Μεσόγειο. Το πρόγραμμα Madre δημιουργήθηκε για την ανάπτυξη μιας κοινής διακρατικής πολιτικής για την εξέλιξη της αστικής γεωργίας στις χώρες της Ευρώπης.

Για τις ανάγκες της έρευνας πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα σε δείγμα 62 δικαιούχων κηπαρίων (64% των δικαιούχων) μέσω προσωπικών συνεντεύξεων στο χώρο του δημοτικού λαχανόκηπου το διάστημα 20 Φεβρουαρίου 2019 - 31 Μαρτίου 2019. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το προφίλ των δικαιούχων είναι το

εξής: στην πλειονότητά τους είναι άνεργοι, καθώς αυτό είναι το κριτήριο συμμετοχής στον λαχανόκηπο, οι γυναίκες υπερέχουν ελαφρώς των ανδρών, έχουν χαμηλό έως πολύ χαμηλό οικογενειακό μηνιαίο εισόδημα, έχουν μέσο όρο ηλικίας τα 52 έτη και ανήκουν σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, Κατά πλειοψηφία είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, πολίτες με γνώσεις που λόγω της υψηλής ανεργίας δυσκολεύονται να βρουν εργασία.

Πολλοί δικαιούχοι έχουν ήδη εμπειρία σχετική με την καλλιέργεια της γης, καθώς καλλιεργούσαν από μικρά παιδιά στα χωριά που μεγάλωσαν και η κηπευτική τους επαναφέρει συναισθήματα νοσταλγίας για εκείνες τις μέρες. Η παρουσία γεωπόνου κρίνεται απαραίτητη σχεδόν από όλους τους δικαιούχους για να παρέχει τεχνική και συμβουλευτική υποστήριξη. Οι περισσότεροι δικαιούχοι είναι ευχαριστημένοι με την παραγωγή τους και θέλουν να συνεχίσουν να παράγουν και τα επόμενα χρόνια. Η κοινωνική δικτύωση και το πνεύμα συνεργασίας μεταξύ τους βοηθάει στην καθημερινότητα στον λαχανόκηπο. Αρκετές είναι οι περιπτώσεις αλληλοβοήθειας, ενώ ορισμένοι μετακινούνται μαζί προς τον λαχανόκηπο για εξοικονόμηση ενέργειας. Πολλοί δικαιούχοι δήλωσαν ότι γνώρισαν ανθρώπους με κοινά ενδιαφέροντα και συναναστρέφονται και εκτός λαχανόκηπου. Αρκετοί δικαιούχοι εκμυστηρεύτηκαν ότι δημιούργησαν δυνατές φιλίες, ενώ δεν ήταν αυτό το κριτήριο που αποφάσισαν να αναλάβουν κηπάριο.

Έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη συνέχιση της λειτουργίας του λαχανόκηπου και ένα μεγάλο ποσοστό των δικαιούχων ενδιαφέρεται για σεμινάρια πάνω στις βιολογικές καλλιέργειες και την φυτοπροστασία. Επίσης δήλωσαν ότι θα επιθυμούσαν περισσότερες πρωτοβουλίες από την πλευρά του Δήμου με κοινωνικό περιεχόμενο, όπως διοργάνωση εκδηλώσεων και γιορτών για τη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των συμμετεχόντων, αλλά και των πολιτών του Δήμου.

Συνεπώς όπως αναδείχτηκε από τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας, ο Δημοτικός λαχανόκηπος Νεάπολης-Συκεών ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των δικαιούχων: συμβάλει στην ανακούφιση των ευπαθών ομάδων του Δήμου με την παραγωγή βιολογικών τροφίμων και συνεπώς συμβάλει στη βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης μέσω της μείωσης του κόστους διατροφής των οικογενειών τους. Δημιουργεί πνεύμα συνεργασίας και βελτιώνει τις κοινωνικές σχέσεις των καλλιεργητών. Παράλληλα αποτελεί ένα μέσο κοινωνικοποίησης των πολιτών του Δήμου.

Πρόκειται για ένα πρόγραμμα του Δήμου ιδιαίτερα επιτυχημένο, το οποίο θα μπορούσε να αποτελέσει παράδειγμα προς εφαρμογή και από άλλους Δήμους της χώρας. Πράγματι σε όλους του Δήμους της χώρας υπάρχουν ιδιωτικοί χώροι αλλά και δημόσιοι, οι οποίοι δεν χρησιμοποιούνται. Θα μπορούσαν οι ιθύνοντες να δημιουργήσουν προγράμματα αξιοποίησης αυτών των χώρων μέσω δημοτικών λαχανόκηπων. Φαίνεται ότι το ενδιαφέρον των πολιτών είναι σημαντικό. Με τον τρόπο αυτό όχι μόνο μπορεί να βελτιωθεί η οικονομική κατάσταση των δικαιούχων, αλλά να αποτελέσει μέσο κοινωνικοποίησης των πολιτών και σύσφιξης των σχέσεών τους. Παράλληλα όμως, συμβάλλει στην αισθητική βελτίωση του αστικού τοπίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική:

Ανθοπούλου Θ., Παρταλίδου Μ., 2014 Αστική Γεωργία : Κοινωνική Ένταξη και Βιώσιμη πόλη.

Ανθοπούλου Θ. Δημοτικοί αστικοί λαχανόκηποι και βιώσιμη πόλη : τοποθετώντας το αγροδιατροφικό σύστημα στην αστική ατζέντα.

Δήμος Νεάπολης-Συκεών (έγγραφα,πληροφορίες,φωτογραφικό υλικό).

Μαρία Παρταλίδου (2013-2014) Κοινωνία και τρόφιμα: Ιστορική αναδρομή στην Αστική Γεωργία.

ΝΟΜΟΣ 3852/2010, δημοσίευση στο ΦΕΚ 87Α/7-6-2010, Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης.

ΝΟΜΟΣ 4019/2011, δημοσίευση στο ΦΕΚ Α-216-2011, Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις

Πατσίδου Β. Παρταλίδου Μ. 2016: Δημιουργία και διάχυση γεωπονικής και "συλλογικής" γνώσης σε αστικούς λαχανόκηπους στη Θεσσαλονίκη.

Ξένη:

Aguilera E. και Guzman G. (2012) Organic Agriculture: A strategy for climate change Adaptation.

Cavallo M. και Spillare S. (2018) Metropolitan Agriculture and Nature-Based Solutions.

Elings M., 2006 "People-plant interaction, the physiological, psychological and sociological effects of plants on people, Wageningen university and research centre, plant research international, the Netherlands.

FAO 1999 – The state of food insecurity in the world.

- FAO 2007 Profitability and sustainability of urban and peri-urban agriculture.
- Galli M., Lardon S., Marraccini E., Bonari E. 2010 Agricultural management in peri-urban areas: The experience of an international workshop.
- Lapujade J. (2018) Urban and Peri-Urban Agriculture: Best practice catalogue.
- Laura J. Lawson (2005) City Bountiful : A Century of Community Gardening in America.
- Robert J. Holmer και Axel W. Drescher (2005) Allotment Gardens of Cagayan de Oro: Their Contribution to Food Security and Urban Environmental Management.
- Sacks H. ,Schegloff E.A. , Jefferson G. (1974) A simplest systematic for the organization of turn-taking for conversation
- Vijoen A και Bohn K. (2005) Continuous productive urban landscapes (CPUL): designing urban architecture for sustainable cities.
- Wascher M. 2007 Innovation Characteristics for Sustainable Metropolitan Agriculture: Spatial-Functional Perspectives for TransForum Innovative Projects.

Ιστοσελίδες:

- <http://historicdetroit.org/building/hazen-s-pingree-monument/> (ανάκτηση 1/2/2019)
- <http://www.perka.org/> (ανάκτηση 8/2/2019)
- <https://agroselliniko.blogspot.com/> (ανάκτηση 8/2/2019)
- <https://agri-madre.net/?lang=el> (ανάκτηση 8/2/2019)
- <http://historicdetroit.org/building/hazen-s-pingree-monument/> (ανάκτηση 9/2/2019)
- http://worldagronomists.blogspot.com/2013/06/blog-post_5.html(ανάκτηση 19-11-2018)
- <https://www.familyfoodgarden.com/gardening-for-troubled-times-modern-victory-gardens/>(ανάκτηση 19-11-2018)
- <https://www.brooklyngrangefarm.com/> (ανάκτηση 9/2/2019)
- <https://perka.org> (ανάκτηση 21/11/2018)

<https://agroselliniko.blogspot.com> (ανάκτηση 21/11/2018)

http://www.enallaktikos.gr/kg15el_astikoi-laxanokipoi_t45.html (ανάκτηση 2/12/2018)

<http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/> (ανάκτηση 9/2/2019)

<https://agri-madre.net/projects/?lang=el> (ανάκτηση 9/2/2019)

<https://www.tovima.gr/2012/09/17/afieromata/o-dimotikos-laxanokipos-aleksandroypolis-erxetai/> (ανάκτηση 2/12/2018)

<http://aeiforianews.gr/wp-content/uploads/2016/07/DSCN3111-300x225.jpg> (ανάκτηση 2/12/2018)

<http://lahanokiposthermis.blogspot.com/> ανάκτηση (2/12/2018)

<https://interreg-med.eu/about-us/cooperation-area/> ανάκτηση (8/12/2018)

<https://interreg-med.eu/about-us/what-is-interreg-med/> (ανάκτηση 6/12/2018)

<https://www.theguardian.com/environment/2006/oct/24/conservation.internationalnews> (ανάκτηση 8/12/2018)

https://www.ara.cat/2017/02/05/societat/hortalisses-serveixen-Ca-Rosa-Sagrera_1736836426_37619677_1500x1001.jpg (ανάκτηση 8/12/2018)

https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/policy/social_el (ανάκτηση 12/12/2018)

<https://www.cpiebassindethau.fr/> (ανάκτηση 12/12/2018)

<http://m.lamarseillaise.fr/herault/economie/40922-les-huitres-resistant-contre-vents-et-marees> (ανάκτηση 12/12/2018)

<http://www.agriculturaurbana.cat.sdr> (ανάκτηση 12/12/2018)

<https://cccbsd.org/wp-content/uploads/2014/06/Heathers-kids-planting-a-garden.jpg> (ανάκτηση 15/12/2018)

<https://media.timeout.com/images/103583369/image.jpg> (ανάκτηση 15/12/2018)

<https://agropost.gr/2018/05/23/katheti-georgia-350-fores-proion-strema/> (ανάκτηση 9/2/2019)

<http://www.milanurbanfoodpolicypact.org/wp-content/uploads/2017/12/Monitoring-framework-Pilot-Cities.png> (ανάκτηση 15/12/2018)

<https://Openstreetmap.org> (ανάκτηση 24-12-2018)

<https://parallaximag.gr/wp-content/uploads/2017/10/Sx.-4.jpg> (ανάκτηση 25-12-2018)

<https://www.vice.com/gr/article/zm37d4/h-neapolh-ebgale-ton-aggelaka-ki-enan-proedro-ths-dhmokratias> (ανάκτηση 25-12-2018)

<https://parallaximag.gr/thessaloniki/retziki-paradeisos-sti-voreia-akri-tis-polis> (ανάκτηση 25-12-2018)

http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/image/image_gallery?img_id=55904 (ανάκτηση 25-12-2018)

<http://www.dimosneapolis-sykeon.gr/web/guest/istostoixeia> (ανάκτηση 25-12-2018)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΕΩΠΟΝΩΝ

1. Ποια είναι η ειδικότητά σας;
2. Ποιος ο ρόλος σας στο λαχανόκηπο;
3. Ποιες εργασίες κάνετε;
4. Ποια προβλήματα αντιμετωπίζετε στο λαχανόκηπο σε καθημερινή βάση;
5. Οι δικαιούχοι σας ζητάνε συχνά ενημέρωση για θέματα σχετικά με το λαχανόκηπο;
6. Για ποια θέματα σας απασχολούν;
7. Τι παράγουν οι δικαιούχοι;
8. Επαρκεί ο εξοπλισμός και οι παραλαβές;
9. Υπάρχουν και ελλείψεις;
10. Τηρούν οι δικαιούχοι τους κανονισμούς όσον αφορά την βιολογική παραγωγή;
11. Υπάρχουν κανόνες τους οποίους δεν τηρούν; Αν ναι ποιους;
12. Θα προσθέτατε κάτι που δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή στον κανονισμό που θα έκανε τη διαδικασία πιο απλή και ευχάριστη στους δικαιούχους;
13. Θεωρείτε ότι είναι ευχαριστημένοι οι δικαιούχοι με την παραγωγή τους;
14. Πιστεύετε τελικά ότι ο λαχανόκηπος έχει αρνητικό ή θετικό αντίκτυπο στη ζωή των δικαιούχων;
15. Τι κλίμα επικρατεί μεταξύ των δικαιούχων;
16. Τέλος κατά την άποψή σας θεωρείτε ότι οι δημοτικοί λαχανόκηποι είναι ένα πρόγραμμα που βοηθάει μια κοινωνία; Θα προτεινάτε περισσότεροι δήμοι να αναλαμβάνουν τέτοια προγράμματα;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ

1. Ποιό έτος ξεκινήσατε την ενασχόλησή σας με το λαχανόκηπο; Εαρινό ή χειμερινό εξάμηνο;
2. Ποιό ήταν το σημαντικότερο κίνητρο σας; (έως 3 απαντήσεις με σειρά προτεραιότητας)
  - Οικονομικοί λόγοι
  - Κοινωνική δικτύωση
  - Επαφή με τη φύση
  - Ιδιοπαραγωγή βιολογικών προϊόντων
  - Άλλο (τι) .....
3. Από πού μάθατε για το λαχανόκηπο;
4. Έχετε καλλιεργήσει ποτέ ξανά τη γη στο παρελθόν;
  - Ναι Όχι
  - Αν ναι πού:
    - Στο χωριό Σε άλλο λαχανόκηπο Στη βεράντα μου
5. Έχετε στο οικογενειακό ή συγγενικό σας περιβάλλον, επαγγελματίες γεωργούς;
  - Ναι Όχι
6. Με ποιους καλλιεργείτε το κηπάριο σας;
  - Μόνος/η
  - Με την οικογένειά μου
  - Με φίλους
  - Άλλο .....
7. Πως διαλέξατε τι θα καλλιεργήσετε στο λαχανόκηπό σας;

8. Ποιά είδη κηπευτικών καλλιεργείτε κατά την τρέχουσα καλλιεργητική περίοδο;

Είδος	Πόσες ρίζες

9. Ποιος είναι ο βαθμός γνώσης σας σχετικά με την καλλιέργεια της γης;

- Πολύ μεγάλος
- Μεγάλος
- Ορισμένος
- Μικρός
- Πολύ μικρός

10. Από πού προμηθεύεστε τους σπόρους / σπορόφυτα;

- Ιδιώτη γεωπόνο- φυτώριο
- Τα ετοιμάζω εγώ
- Από τον Δήμο Νεάπολης - Συκεών
- Άλλο (τι).....

11. Πόσο χρόνο κατά μέσο όρο αφιερώνετε στην καλλιέργεια του λαχανόκηπου σας;

- A. Χειμερινή καλλιεργητική περίοδος (ώρες/ εβδομάδα): .....
- B. Θερινή καλλιεργητική περίοδος (ώρες/ εβδομάδα): .....

12. Είστε ικανοποιημένος/η από την ενασχόλησή σας με το λαχανόκηπο;

- Καθόλου Όχι πολύ Λίγο/ αρκετά Πολύ Πάρα πολύ

13. Προτίθεστε να συνεχίσετε να καλλιεργείτε στο λαχανόκηπο στο μέλλον;

- Ναι Όχι

14. Πως ξέρετε τι να καλλιεργήσετε, με ποιο τρόπο και πώς να αντιμετωπίσετε τις εμφανιζόμενες ασθένειες;

15. Είναι απαραίτητη η μόνημη παρουσία γεωπόνου στο λαχανόκηπο;
- Συμφωνώ απόλυτα
  - Συμφωνώ
  - Ούτε συμφωνώ/ ούτε διαφωνώ
  - Διαφωνώ
  - Διαφωνώ απόλυτα
16. Τα καλλιεργητικά εργαλεία που χρησιμοποιείτε είναι:
- Ιδιότητα
  - Κοινόχρηστα
  - Και τα δύο
17. Τι είδους μεταφορικό μέσο επιλέγετε για τη μετάβασή σας στο λαχανόκηπο;
- Αυτοκίνητο
  - Δίκυκλο (μικρού/μεγάλου κυβισμού)
  - Ποδήλατο
  - Μέσα Μαζικής μεταφοράς (MMM)
  - Με τα πόδια
18. Ποιός είναι ο βαθμός ικανοποίησής σας από τους φυσικούς πόρους της περιοχής (έδαφος, νερό κλπ):
- Πολύ μεγάλος Μεγάλος Ορισμένος Μικρός Πολύ μικρός
19. Γίνονται σεμινάρια και εκδηλώσεις στο λαχανόκηπο;
- Ναι Όχι   Αν όχι ποιες εκδηλώσεις και σεμινάρια θα θέλατε να πραγματοποιηθούν;
20. Ποια ήταν τα βασικότερα εμπόδια που συναντήσατε κατά την εγκατάστασή σας στο λαχανόκηπο (έως 3 απαντήσεις):
21. Έχετε συναντήσει ποτέ προβλήματα με γείτονες στο λαχανόκηπο;
- Ναι Όχι   Αν ναι, περιγράψτε εν συντομία
22. Πως λύθηκαν ή δεν λύθηκαν τα προβλήματα; Με ποια διαδικασία χειρίζεστε τα προβλήματα και την καθημερινότητα στον λαχανόκηπο;
23. Τι κάνετε την ποσότητα προϊόντων που παράγετε;
- Αυτοκατανάλωση Σε φίλους Στο Κοινωνικό Παντοπωλείο Άλλο (τι).....

24. Έχετε κοινωνικές επαφές με συγκαλλιεργητές και εκτός λαχανόκηπου;

Ναι Όχι Αν όχι γιατί;

25. Πιστεύετε ότι το ευρύ κοινό πρέπει να έχει ελεύθερη πρόσβαση στην καλλιεργούμενη έκταση (δημόσιος χαρακτήρας αστικού λαχανόκηπου);

Ναι Όχι Ναι υπό προϋποθέσεις

26. Φύλο: Άνδρας Γυναίκα

27. Έτος γέννησης: .....

28. Περιοχή διαμονής: .....

29. Περιοχή καταγωγής: .....

30. Μορφωτικό επίπεδο ερωτώμενου/ ης και του/ της συζύγου

Επίπεδο μόρφωσης	Άνδρας	Γυναίκα
Δημοτικό		
Γυμνάσιο		
Λύκειο		
Ι.Ε.Κ- Τεχνικές Σχολές		
Τ.Ε.Ι		
Α.Ε.Ι		
Μεταπτυχιακές Σπουδές		

31. Οικογενειακή κατάσταση

Άγαμος/η Έγγαμος/η Διαζευμένος/η Χήρος/η Σε μόνιμη σχέση

32. Μέλη του νοικοκυριού

Ενήλικες	
Παιδιά (κάτω των 18 ετών)	

33. Εργάζεστε αυτό το διάστημα; (Επιλέξτε την περιγραφή που περιγράφει καλύτερα τη γενική φύση του επαγγέλματος σας)

Ναι Όχι

Αν ναι : Με πλήρη απασχόληση/σταθερό εισόδημα

Με μερική απασχόληση/σταθερό εισόδημα

Πότε-πότε, περιστασιακά/ μη σταθερό εισόδημα

Αν όχι: Έχασα τη δουλειά μου και ψάχνω για δουλειά

Δούλευα παλιά, σταμάτησα για κάποιο διάστημα και τώρα θέλω να ξαναδουλέψω

Δούλευα παλιότερα, έχω σταματήσει και δεν ενδιαφέρομαι τώρα να ξαναδουλέψω

Είμαι συνταξιούχος

Ψάχνω την πρώτη μου δουλειά

Είμαι νοικοκυρά

Είμαι μαθητής / φοιτητής / σπουδαστής

Είμαι στρατιώτης (φαντάρος)

Δεν ανήκω σε κανένα από τα παραπάνω

34. Επάγγελμα (Επιλέξτε την περιγραφή που περιγράφει καλύτερα την εργασιακή σχέση της δουλειάς σας). Αν εργάζεστε, τι δουλειά κάνετε;.....

35. Καθαρό μηνιαίο εισόδημα:

Καθόλου Μέχρι 600 ευρώ 601-900 ευρώ 901-1200 ευρώ 1200-1500 ευρώ

Δεν επιθυμώ να απαντήσω